

VADLĪNIJAS TIESĪBU
AKTA PROJEKTA
SĀKOTNĒJĀS IETEKMES
NOVĒRTĒŠANAI UN
NOVĒRTĒJUMA
ZIŅOJUMA
SAGATAVOŠANAI
VIENOTAJĀ TIESĪBU
AKTU IZSTRĀDES UN
SASKAŅOŠANAS
PORTĀLĀ



Valsts kanceleja
Rīga 2021

Vadlīnijas izstrādātas, lai palīdzētu tiesību akta projekta autoram veikt regulējuma sākotnējās ietekmes izvērtēšanu (turpmāk – RII, angl. *regulatory impact assessment*) un sagatavot novērtējuma ziņojumu Vienotajā tiesību aktu izstrādes un saskaņošanas portālā (turpmāk – TAP portāls).

Vadlīnijās sākotnējās ietekmes izvērtēšana tiek aprakstīta kā neatņemama regulējuma izstrādes sastāvdaļa – process, kā ietvaros regulējuma izstrādātājs apzina regulējuma radītās vai prognozētās sekas un uz iegūto secinājumu pamata izvēlas piemērotāko regulēšanas pieeju, kā arī regulējuma saturu un formu.

Vadlīnijās šī izpēte tiek aprakstīta kā secīgo soļu process (problēmas identificēšana – mērķgrupas identificēšana – mērķa identificēšana - iespējamo risinājumu identificēšana mērķa sasniegšanai, t.sk. alternatīvu identificēšana - iespējamo risinājumu analīze - lēmuma pieņemšana par piemērotāko risinājumu – tiesību akta teksta formulēšana, saskaņošana ar iesaistītajām institūcijām un sabiedrības pārstāvjiem), ietverot metodoloģiskos ieteikumus un piemērus, kā arī norādes ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) noformēšanai TAP portālā.

Lietotāju ērtībai pēdējā vadlīniju sadaļā ir pieejams kopsavilkums par anotācijas aizpildīšanas norādēm TAP portālā.

Versijas Nr.	Datums	Papildinājumi
1	08.09.2021.	Sākotnējā versija
2	02.11.2023.	Sadaļā “Ietekme uz administratīvajām procedūrām un to izmaksām fiziskām un juridiskām personām” Sadaļā ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem, amata vietu izmaksu aprēķināšana

Ja ir jautājumi par sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojuma (anotācijas) aizpildīšanu TAP portālā, Valsts kanceleja aicina sazināties ar Annu Deksnī, tālr. 67082909, e-pasts anna.deksne@mk.gov.lv vai Ilonu Annu Eklonu, tālr. 67082948, e-pasts Ilona.Anna.Eklona@mk.gov.lv.

Jautājumos par sabiedrības līdzdalību aicinām sazināties ar Zani Legzdiņu-Joju, tālr. 67082949, e-pasts zane.legzdina@mk.gov.lv.

Jautājumos par atlīdzību vai amata vietām sazināties ar Lailu Ruškuli, tālr. 67082983, e-pasts laila.ruskule@mk.gov.lv vai Inetu Artemjevu, tālr. 67082984, e-pasts ineta.artemjeva@mk.gov.lv.

Atbalstu TAP izmantošanā var saņemt, rakstot uz e-pastu: tap.atbalsts@mk.gov.lv.

Satura rādītājs

Ietekmes izvērtēšanas jēdziens, funkcijas, principi un veidi	5
Kā veikt sākotnējās ietekmes izvērtēšanu	6
1. solis. Problēmas identificēšana.....	6
2. solis. Mērķgrupas identificēšana.....	8
3. solis. Mērķa identificēšana.....	10
4. solis. Iespējamo risinājumu identificēšana mērķa sasniegšanai, t. sk. alternatīvu izvērtēšana	11
5. solis. Iespējamo risinājumu analīze	13
Dizaina domāšanas un koprades metodes	14
• ietekme uz tautsaimniecību.....	16
• ietekme uz makroekonomisko vidi	16
• ietekme uz nozaru konkurētspēju.....	16
• ietekme uz uzņēmējdarbības vidi	17
• ietekme uz mazajiem un vidējiem uzņēmējiem	18
• ietekme uz konkurenci.....	19
• ietekme uz nodarbinātību	20
• ietekme uz administratīvajām procedūrām un to izmaksām fiziskām un juridiskām personām ...	21
• ietekme uz atbilstības prasībām un ar tām saistītajām izmaksām fiziskām un juridiskām personām	22
• sociālā ietekme	23
• ietekme uz dzimumu līdztiesību	24
• ietekme uz veselību.....	26
• ietekme uz vidi un klimatneitralitāti.....	26
• ietekme uz diasporu.....	26
• ietekme uz profesiju reglamentāciju, vērtējot samērīgumu	27
• ietekme uz valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību	30
• ietekme uz teritoriju attīstību	30
• ietekme uz informācijas sabiedrības politikas īstenošanu.....	30
• ietekme uz publisko pakalpojumu attīstību, tai skaitā vērtējot digitalizācijas iespējas.....	31
• ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem	33
Amata vietu izmaksu aprēķināšana	35
a) Jaunas amata vietas izveide.....	36
Materiālo izmaksu aprēķins	38
b) Esošās vakantās amata vietas pārveide.....	38
• ietekme uz tiesību normu sistēmu.....	39
• ietekme uz cilvēktiesībām, demokrātiskajām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību	46
• ietekme uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām.....	47
• ietekme uz institūcijām, to funkcijām un cilvēkresursiem.....	48
• ietekme uz Nacionālā attīstības plāna rādītājiem	49
• ietekme uz datu aizsardzību	50

6. solis. Lēmuma pieņemšana par piemērotāko risinājumu	51
7. solis. TA teksta formulēšana, saskaņošana ar iesaistītajām institūcijām un sabiedrības pārstāvjiem un pieņemšana	52
Sabiedrības līdzdalība	52
Kopsavilkums par anotācijas aizpildīšanas norādēm TAP portālā.....	55

Ietekmes izvērtēšanas jēdziens, funkcijas, principi un veidi

RII ir būtisks politikas plānošanas instruments, regulējuma izstrādes neatņemama sastāvdaļa – tas ir process, kura ietvaros regulējuma izstrādātājs apzina regulējuma radītās vai prognozētās sekas un uz iegūto secinājumu pamata izvēlas piemērotāko regulēšanas pieeju, kā arī regulējuma saturu un formu.¹ Ietekmes izvērtēšanas ietvaros vērtē ne tikai regulējuma sekas un efektus, bet arī alternatīvas, kuras neparedz regulējuma izmaiņas.²

Galvenās RII funkcijas ir³:

- palīdzēt regulējuma izstrādātājam (un pēc tam – lēmuma pieņēmējam) lēmuma pieņemšanas procesā – apzināt iespējas risināt pastāvošo problēmu un identificēt regulējuma sekas, jo īpaši iespējamās negatīvās regulējuma blakusefektus, kas ilgtermiņā varētu radīt risku regulējuma mērķa sasniegšanai;
- informēt citas publiskās pārvaldes iestādes, kā arī politikus par regulējuma izstrādātāja secinājumiem attiecībā uz regulējuma nepieciešamību un radīto ietekmi;
- informēt ieinteresētās puses (sabiedrības pārstāvjus) par regulējuma izstrādātāja secinājumiem attiecībā uz regulējuma nepieciešamību un radīto ietekmi.

RII principi ir:

- **Savlaicīgums** – izvērtēšana jāveic laikus un jāturpina visā tiesību akta (turpmāk – TA) izstrādes procesā. Ja izvērtējums tiek veikts tikai agrā TA izstrādes posmā, pastāv risks, ka tajā netiks ņemtas vērā vēlākās izmaiņas TA projektā. Savukārt, ja izvērtējums tiek veikts tikai vēlā TA izstrādes fāzē, samazinās iespējamība, ka tā secinājumi tiek ņemti vērā, precizējot TA projektu.
- **Sistēmiskums** – iepriekšējie novērtējumi ir būtisks starta punkts ikvienam jaunam ietekmes novērtējumam. Izvērtēšanai nepieciešamie dati jāiegūst, izmantojot statistiku, atvērtos datus, pētnieku, kā arī citu regulējuma izstrādātāju ziņojumus. Publiskās pārvaldes institūcijām būtu jāapmainās ar informāciju, kas ir to rīcībā, lai sekmētu pierādījumu un datu pieejamību izsvērtai un pamatotai novērtēšanai.
- **Vispusīgums** – novērtējumam būtu jāanalizē ne tikai tieši saistītā politikas nozare, bet jāapsver arī dažādas ilgtermiņa un īstermiņa ietekmes uz saistītajām jomām, kā arī jāņem vērā citas regulējuma iniciatīvas, kas risina vienu starpnozaru problēmu.
- **Proporcionalitāte jeb samērīgums** – izvērtēšanā ieguldītajiem līdzekļiem jābūt samērojamiem ar ieguvumiem, kas rodas regulējuma sekmīgas ieviešanas rezultātā.
- **Objektivitāte jeb precizitāte** – analizē jāizmanto statistika, kvantitatīvie un kvalitatīvie dati, pētījumi (pierādījumi) un atbilstošās novērtēšanas metodes.
- **Konsultācijas (līdzdalības/iesaistes princips)** – novērtējuma būtiska sastāvdaļa ir konsultācijās iegūtā informācija, kas gūta, aptaujājot gan ekspertus, sabiedrības mērķgrupas, regulējuma piemērotājus, nevalstiskās organizācijas, gan citus partnerus. Tādējādi ir iespējams savākt nepieciešamos datus, pārbaudīt, vai iegūtie apgalvojumi ir precīzi, kā arī iegūt papildu informāciju par faktisko situāciju un plānot nepieciešamos pasākumus regulējuma ieviešanas gaitā.
- **Caurskatāmība** – būtiska regulējuma ietekmes novērtējuma sastāvdaļa ir pietiekami skaidri izklāstīti pieņēmumi, ar kuriem šis novērtējums tiek pamatots, un skaidrojums, kāpēc tikuši izvēlēti konkrētie pieņēmumi, kā arī ietekmes novērtējuma viegla pieejamība ikvienam, kurš vēlas izprast regulējumā ietvertu normu pamatojumu gan pieņemšanas, gan arī to piemērošanas gaitā (piemēram, iedzīvotāji, komersanti, advokāti, tiesneši).

Balstoties uz laika kritēriju, var izšķirt vismaz trīs RII veidus:

- ex-ante jeb regulējuma ietekmes sākotnējais novērtējums, kas ir attiecināms uz TA projektu;
- pavadošais (starpposma) novērtējums – ieviešanas procesa novērtējums, monitorings;
- ex-post jeb regulējuma ietekmes pēcpārbaudes novērtējums, ko var veikt jau spēkā esošam TA.

¹ 4. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

² <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/ria.htm>

³ 4. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

Sākotnējās ietekmes izvērtēšanu veic regulējuma veidošanas sākumposmā, kad regulējuma autori un eksperti, izmantojot dažādas kvantitatīvas un kvalitatīvas metodes, cenšas prognozēt regulējuma ieviešanas ietekmi uz sabiedrību vai atsevišķām tās grupām un piedāvāt optimālāko alternatīvu regulējuma ieviešanai.

Par „tīru” RIN iespējams runāt tikai tad, ja TA projekts tiek izstrādāts jomā, kas līdz šim vispār netika regulēta. Parasti jauns TA projekts tiek izstrādāts, lai precizētu vai aizstātu jau eksistējošu regulējumu, tādējādi spēkā esošā TA pēcpārbaudes (*ex-post*) ietekmes novērtējums daļēji kļūst par pamatu jaunā TA projekta sākotnējās ietekmes novērtējumam (vismaz tajā ziņā, kas attiecas uz esošās problēmas identificēšanu un regulējuma mērķa noteikšanu).⁴

Kvalitatīva un pilnīga ietekmes izvērtēšana ir TA projekta autora pienākums, taču tās izmantošana ir atkarīga no dažādām ārējās vides ietekmēm (steidzamība, vēlēšanu solījumi, koalīcijas vienošanās, *force majeure* apstākļi (piemēram, COVID-19 pandēmija), ārējais un iekšējais spiediens uz valdību, deputātiem u. c.). Neraugoties uz traucējošiem faktoriem, izskaidrojošs un informatīvs ietekmes novērtējums ir pamats faktos balstītai, racionālai lēmuma pieņemšanai; tas veicina izpratni, ievērošanu un efektīvu komunikāciju ar iesaistītajām pusēm.

Svarīgi atcerēties, ka sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma sagatavotājs nav TA projekta „advokāts”, kuram fakti ir jāinterpretē tikai labvēlīgā gaismā, lai palielinātu TA projekta pievilcību lēmuma pieņēmēju acīs. Informācijai ir jābūt pēc iespējas objektīvai. Ja vienīgais veids, kā atrisināt ļoti būtisku problēmu, ir uzlikt privātpersonām papildu pienākumus, palielināt administratīvās izmaksas, noteikt jaunu valsts pārvaldes funkciju un galu galā prognozēt arī ievērojamu izdevumu pieaugumu gan privātpersonām, gan valsts budžetam, tad šīs prognozes jāataino objektīvā veidā, lai lēmuma pieņēmēji spētu pieņemt lēmumu, apzinoties dažādos situācijas aspektus.

- Aicinām aplūkot ietekmes izvērtēšanu kā instrumentu, kura izmantošanas rezultātā tiek uzlabota regulējuma un pieņemto lēmumu kvalitāte, nevis kā formālu anotācijas sagatavošanu, bez kuras nav iespējama turpmāka TA projekta virzība.
- Ietekmes izvērtēšanā aicinām izmantot dinamiskās izstrādes (*Agile*) jeb iteratīvās pieejas principus - necensties atrast tādus risinājumus, kas atrisinātu visu uzreiz, bet darīt to pakāpeniski, kā arī sekot LEAN principiem, domājot par nepārtrauktu pilnveidošanos, lieku un neefektīvu darbību likvidēšanu.

Kā veikt sākotnējās ietekmes izvērtēšanu

Šajās vadlīnijās sākotnējās ietekmes izvērtēšana tiek aprakstīta kā secīgu soļu process, ietverot metodoloģiskos ieteikumus, piemērus un arī norādes ietekmes novērtējuma ziņojuma noformēšanai TAP portālā.

1. solis. Problēmas identificēšana

Problēma (no sengrieķu valodas – uzdevums, izvirzīts jautājums) ir sarežģīts teorētisks vai praktisks jautājums, kas jāatrisina vai jāpēta. Tātad problēma nav īslaicīgas grūtības, bet gan tādi apstākļi, kas paši par sevi atrisināties nevar un kuru atrisināšana ir saistīta ar noteiktu sarežģītības pakāpi.

Problēmu definēšana veicama ļoti rūpīgi – tām jābūt eksistējošām, ar faktiem/pētījumiem pamatotām, nevis iespējamām, iedomātām problēmām. Problēma ir negatīva, eksistējoša situācija, tā nav risinājuma trūkums. Problēma var būt gan sociāla rakstura (aizvien vairāk bērnu neapmeklē skolu), gan fiskāla rakstura (nav pietiekami daudz līdzekļu mežacūku vakcinācijai pret trakumsērgu pierobežas joslā), gan juridiska rakstura (uz zemes esošajām būvēm un zemes īpašumam bieži vien ir dažādi īpašnieki).

⁴ 4.-5. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

Ietekmes izvērtēšanā jānosaka **cēloņi**, kas izraisījuši problēmu, tās ilgumu un personu loku, kurus problēma ietekmēs. Lai novērtētu problēmas **nozīmīgumu**, tiek analizētas problēmas sekas, kuras tiek aprakstītas caur zaudējumiem, kas radīti kādai no iesaistītajām un ietekmētajām pusēm. Šis vērtējums veicams uz **empīrisko pierādījumu** pamata. Problēmas aprakstā tiek iekļauts vērtējums par iespējamo labāko un sliktāko iznākumu gadījumā, ja problēma netiks risināta. Ja problēma ietver arī **riska** elementus, tās aprakstam jāsaturs jaunas problēmas rašanās varbūtības novērtējums un iespējamā kaitējuma novērtējums, kā rezultātā radušās izmaksas.⁵

Palīgjaautājumi problēmas apraksta veidošanai

- ☐ Kas ir problēma?
- ☐ Kādas ir problēmas sekas?
- ☐ Kāds ir izraisīto seku nozīmīgums?
- ☐ Kādas sabiedrības grupas ietekmē problēma ?
- ☐ Kas notiks, ja valsts intervence netiks nodrošināta?
- ☐ Vai problēma varētu atrisināties pati no sevis pieņemamā laikposmā?
- ☐ Kādi ir problēmu pierādošie dati?
- ☐ Kas ir problēmas cēloņi?
- ☐ Vai dažādām iesaistītajām pusēm informācija ir vienādi pieejama ?
- ☐ Vai pastāv kādas preces vai pakalpojumi, kurus tirgus nevar nodrošināt?
- ☐ Vai valsts regulējums ir neefektīvs?
- ☐ Vai pastāv neparedzami kaitējumi un riski?
- ☐ Vai ir kādi sociāli mērķi vai vienlīdzības principi, kuru nodrošināšanai ir nepieciešama valsts intervence?
- ☐ Vai patlaban tam ir izveidots tiesiskais regulējums un vai tas ir nepieciešams?
- ☐ Kāpēc tas nedarbojas?
- ☐ Kā to iespējams labot, lai risinātu problēmu?
- ☐ Kādi šķēršļi pastāv, kas traucē izmainīt esošo situāciju?

NB! Šeit un turpmāk piedāvātais palīgjaautājumu saraksts nav pilnīgs, un tas ir tieši atkarīgs no risināmā jautājuma nozīmīguma, sarežģītības u. c. faktoriem.



Būtiskāko informāciju par problēmas analīzi norāda TAP portāla ietekmes novērtējuma ziņojuma veidlapas 1.3. sadaļā “Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi”. Laukā “Pašreizējā situācija” apraksta šī brīža situāciju, laukā “Problēma” apraksta problēmu, savukārt laukā “Risinājums” ieraksta attiecīgās problēmas risinājumu, kas paredzēts TA projektā. Ja tiek identificētas vairākas problēmas, tad katru ievada atsevišķajā laukā, nospiežot “+” zīmi pie nosaukuma “Problēmas un risinājumi”.

⁵ http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf 24. lp.

Piemērs

1.3. Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi



Pašreizējā situācija

Eksāmena laikā paredzēts pārbaudīt studējošo zināšanas un prasmes eksāmena noteikumu 24. punktā minētajās jomās. Eksāmena noteikumu 24. punktā minētās jomas ir noteiktas atbilstoši jurista profesijas standartam. Eksāmena vērtēšanu veic komisija, līdz ar to komisijas locekļiem ir jābūt visaptverošām zināšanām tiesību zinātnē. Eksāmena noteikumu 10. punkts paredz, ka darbam komisijā izvirza augstskolas pārstāvi, kurš ir ieguvis doktora grādu tiesību zinātnē un ir ievēlēts akadēmiskajā amatā vai ievēlēts akadēmiskajā amatā vismaz piecus gadus. Proti, no minētā regulējuma izriet, ka augstskolas var izvirzīt darbam komisijā:

- personu, kura ir ieguvusi doktora grādu tiesību zinātnē un ir ievēlēta akadēmiskajā amatā;
- personu, kura ir ievēlēta akadēmiskajā amatā vismaz piecus gadus.

Problēmas un risinājumi



Problēma



Eksāmena noteikumu 10. punktā ietvertā regulējuma mērķis bija ļaut augstskolām izvirzīt darbam komisijā arī tos pasniedzējus, kam nav doktora grāda tiesību zinātnē, taču tie jau ilgstoši strādā attiecīgajās studiju programmās, līdz ar to tiem ir pietiekama profesionālā pieredze. Vienlaikus minētā regulējuma mērķis nav bijis pieļaut, ka augstskolas darbam komisijā izvirza tādas personas, kurām nav augstākās izglītības tiesību zinātnē. Uzsākot darbu pie eksāmena organizēšanas, Tieslietu ministrija lūdza augstskolas deleģēt pārstāvjus darbam komisijā. Viena augstskola ir izvirzījusi pārstāvi, kuram nav doktora grāda tiesību zinātnē, bet ir doktora grāds citā zinātnes nozarē. Ņemot vērā to, ka konkrētā persona ir ievēlēta akadēmiskajā amatā vismaz piecus gadus, formāli tā atbilst eksāmena noteikumu 10. punktā izvirzītajām prasībām augstskolas pārstāvjiem darbam komisijā. Taču eksāmena mērķis ir pārbaudīt studējošo zināšanas, prasmes un kompetences tiesību zinātnē, līdz ar to visiem komisijas locekļiem ir jābūt ieguvušiem augstāko izglītību tiesību zinātnē.

Risinājums

Ņemot vērā minēto, projekta 1. punkts paredz precizēt eksāmena noteikumu 10. punktu, skaidri nosakot, ka augstskolu pārstāvjiem ir jābūt augstākajai izglītībai tiesību zinātnē: doktora grādam tiesību zinātnē vai jurista profesionālajai kvalifikācijai.

Analizējot problēmas, var tikt izmantota problēmķoka metode – problēmas tiek grafiski izkārtotas atbilstoši to cēloņiem un sekām ar galveno problēmu shēmas centrā. Problēmķoku var konstruēt kopā ar citām iesaistītajām pusēm vai arī katrai veidot savu, lai aplūkotu problēmas no dažādām perspektīvām. Detalizētāk par metodi var uzzināt šeit:
http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf (24.lp.)

2.solis. Mērķgrupas identificēšana

Mērķgrupas identificēšana ir nozīmīga ietekmes izvērtēšanas procesa sastāvdaļa. Tās pareiza noteikšana palīdz problēmu izvērtēšanā, kā arī risinājumu un alternatīvu meklēšanā.

Būtiski atcerēties, ka:

- ietekmējamās mērķgrupas var būt gan privātais, gan publiskais sektors (piemēram, valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonas un darbinieki). Mērķgrupa var būt kā fiziskās, tā arī juridiskās personas (piemēram, akciju sabiedrības, dažādu interešu biedrības, nodibinājumi, fondi, politiskās partijas u. c.);
- viens TA projekts var attiekties uz vairākām sabiedrības mērķgrupām;
- projekts var ietekmēt mērķgrupu tieši vai netieši (piemēram, jaunu obligātu prasību ieviešana pārtikas ražotājiem tieši ietekmēs pašus ražotājus, bet atkarībā no kompensējošiem mehānismiem, ko ievieš ražotāji, netieši var ietekmēt kā lauksaimniekus, tā arī tirgotājus un patērētājus, kuriem, iespējams, būs vairāk jāmaksā par pārtikas precēm vai būs mazāka produktu izvēle);

- sabiedrības daļa, kuru skar aprakstītā problēma, var atšķirties no tās mērķgrupas, kuru ietekmē piedāvātais problēmas risinājums;
- visvienkāršāk sabiedrības mērķgrupu ir identificēt pēc kritērija, kas saistīts ar šīs grupas nodarbošanos – individuālie komersanti, PVN maksātāji, personas, kuras saņēmušas licenci, personas, kurām ir tiesības uz pabalstu, skolēni, īrnieki, diasporas pārstāvji utt. Personas var nodalīt arī pēc kāda noturīga sociāla rakstura kritērija, kas saistīts ar šo personu vairāk vai mazāk noturīgu statusu. Dažkārt sabiedrības mērķgrupa ir personu loks, kas neveido noteiktu sociālu grupu, un tos saista tikai kāda viena kopīga pazīme – personas, kas slēdz dāvinājuma līgumu, personas, kas pēdējā mēneša laikā ir bijušas kādā no pandēmijas visvairāk skartajām valstīm utt.

Pēc mērķgrupu noteikšanas svarīgi nodrošināt jēgpilnu un mērķtiecīgu līdzdalības procesu, ievērojot normatīvos aktus par sabiedrības līdzdalību attīstības plānošanas procesā un metodoloģiskos ieteikumus.



Pievērsiet uzmanību tam, ka TA portāla anotācijas veidlapā ietekmējamās mērķgrupas ieraksta 2. un 7. sadaļā: 2.1. apakšpunktā apraksta ietekmi uz privāto sektoru – t. i., uz visām sabiedrības grupām (fiziskām vai juridiskām personām), bet 7.1. apakšpunktā – uz publisko pārvaldi (valsts un pašvaldību institūcijām).

Ja tiek identificētas vairākas mērķgrupas, katru grupu ievada atsevišķā laukā, nospiežot “+” zīmi pie nosaukuma “Citas fiziskās personas”, “Citas juridiskās personas” (2. sadaļā) vai “Citas institūcijas” (7. sadaļā), vai izvēlas vairākas mērķgrupas no piedāvātā saraksta (piemēram, “diaspora”, “nevalstiskās organizācijas”, “mazie uzņēmumi” u. c.). Arī institūcijas, kuras tiks iesaistītas projekta izpildē, ir iespējams izvēlēties no saraksta vai ierakstīt, nospiežot “+” zīmi blakus vārdiem “Citas institūcijas”.

2. sadaļas laukā “Skaidrojums un ietekme” jānorāda, kā projekts ietekmēs katru no mērķgrupām – tieši vai netieši, kāds ir mērķgrupas lielums (ja to ir iespējams novērtēt), kā arī jebkādu citu skaidrojošu informāciju par mērķgrupu.

Piemērs

2.1. Sabiedrības grupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē, vai varētu ietekmēt

☒ Fiziskās personas

Citas fiziskās personas



sabiedrība



Ietekmes apraksts

☒ Juridiskās personas

Citas juridiskās personas



plastmasu saturošu izstrādājumu ražotāji un tirgotāji



ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas



sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi



sabiedrisko pasākumu organizētāji



Ietekmes apraksts

Likumprojekts tiešā veidā ietekmēs plastmasu saturošu izstrādājumu ražotājus un tirgotājus, ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumus un pasākumu organizētājus, jo nosaka dažāda veida prasības attiecībā uz plastmasu saturošiem izstrādājumiem, t.sk. prasības veikt patēriņa samazināšanas pasākumus. Netieši projekts ietekmē visu sabiedrību kopumā, jo pozitīvi ietekmēs ikviena cilvēka veselību.

7. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām



Projekts skar šo jomu? ☒ Jā ☐ Nē

7.1. Projekta izpildē iesaistītās institūcijas



Institūcijas

Valsts zemes dienests x Uzņēmumu reģistrs x



Citas institūcijas +

Rīgas pilsētas pašvaldība



3. solis. Mērķa identificēšana

Ja problēmas analīzes rezultātā ir noskaidrots, ka valsts intervence ir nepieciešama, nākamais solis ir noteikt, kāds ir šīs intervences mērķis. [Politikas] mērķis ir vēlamais stāvoklis, kuru plānots sasniegt ar noteiktu rīcību.⁶

Izvirzītais mērķis nedrīkst attaisnot jau iepriekš nolemtu rīcību, tam ir jābūt neitrālam un vērstam uz problēmu izraisīto cēloņu mazināšanu vai likvidēšanu. Par valsts intervences mērķi nevar tikt noteikta arī normatīvā akta pieņemšana, jo tas ir politikas regulatīvais instruments konkrētu rezultātu sasniegšanai. Proti, TA mērķis nevar būt TA izstrāde vai grozījumi tajā.

Mērķis jādefinē tādā formā, lai varētu novērtēt tā sasniegšanas progresu. Domāšana par mērķi ir domāšana par problēmas risināšanu no "lietotāja puses". Vienkāršos gadījumos mērķu formulējumi tiek veidoti kā pozitīvi atrisinātas problēmas. Šim nolūkam var izmantot jau iepriekš konstruēto problēmkošu, tādējādi iegūstot t. s. mērķa koku. Mērķiem jābūt sasniedzamiem pašreizējos ekonomiskos apstākļos, noteiktā laikposmā un ar pieejamajiem resursiem. Identificēto problēmu risinājuma un mērķa apzināšana ir kvalitatīvu rezultātu un to rezultatīvo rādītāju noteikšanas priekšnosacījums.

Mērķus iespējams klasificēt pēc to **svarīguma** līmeņa un sasniegšanas **laika** (*ilgtermiņa, vidēja termiņa un īstermiņa*), kā arī pēc mērķu **apjoma** (*vispārīgie, specifiskie un darbības mērķi*).

Jāuzsver, ka komplicētu vai vispārīgu problēmu gadījumā TA projekta izstrādes mērķis var būt tikai daļa no valsts intervences mērķa, proti, tā apakšmērķis. Piemēram, ja mērķis ir vairo bērnu drošību uz ceļa, tad tā sasniegšanai var tikt izvirzīti vairāki apakšmērķi (atvieglota transporta plūsma ap skolām un bērnudārziem; aizsarglīdzekļu, drošības jostu un autosēdekļu lietošanas noteikšana; iedzīvotāju informētības vairošana par drošu ceļu satiksmi; vecuma noteikšana noteiktu transportlīdzekļu vadīšanai u. c.).

Palīgautājumi mērķu noteikšanas procesā

- ☐ Kāds ilgtermiņā ir vēlamais sasniedzamais valdības īstenotās politikas rezultāts?
- ☐ Kas liecinās, ka mērķis ir sekmīgi sasniegts?
- ☐ Vai mērķis ir definēts tādā veidā, lai tā sasniegšanas līmeni varētu regulāri izmērīt?
- ☐ Vai mērķis saskan ar valdības noteiktajiem vispārīgajiem darbības virzieniem, attiecīgās jomas politikas plānošanas dokumentiem, institūcijas darbības stratēģiju?
- ☐ Vai definētais mērķis ir gan reāls, gan pietiekami ambiciozs?⁷



TA izstrādes mērķi lakoniski (līdz 500 simboliem) apraksta TA portālā anotācijas veidlapas sadaļā 1.2. "Mērķis".

⁶ 38. lpp., https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/pkc_rokasgramata_090316_web.pdf

⁷ 26.-27. lpp., http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf

Piemērs

1.2. Mērķis

Mērķis (līdz 500 simboli)

Projekta mērķis ir risināt fizisko personu datu apstrādes un eksāmena jautājumu un uzdevumu (kāzusu) izstrādes un neizpaušanas jautājumus, kā arī paredzēt mehānismu, kādā komisijas darbā piedalīsies tiesneši.

1.2. Mērķis

Mērķis (līdz 500 simboli)

Likuma izstrādes mērķis ir veicināt sabiedrības dzīves kvalitātes uzlabošanu un sekmēt sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu nodarbinātību.

4. solis. Iespējamo risinājumu identificēšana mērķa sasniegšanai, t. sk. alternatīvu izvērtēšana

Iespējamo risinājumu meklēšanai ieteicams atvēlēt pietiekami ilgu laiku. Ne vienmēr ir iespējams atrast problēmas optimālāko risinājumu, ja īsā laikā tiek ģenerētas un novērtētas tikai dažas alternatīvas. Risinājumu izvirzīšanas procesā uzmanība jāpievērš tiem problēmu izraisošajiem cēloņiem, kurus iespējams likvidēt, un jāplāno pasākumi nenovēršamo faktoru negatīvās ietekmes mazināšanai.

Liela daļa regulējuma kvalitātes problēmu rodas tādēļ, ka praksē regulējuma izstrādes procesā salīdzinoši niecīga nozīme tiek piešķirta dažādu iespējamo risinājumu (alternatīvu) identificēšanai par to, kā būtu iespējams sasniegt izvirzīto mērķi. Tieši šo soļu ietvaros būtu iespējams koncentrēties **uz tādu risinājumu apsvēršanu, kas nemaz neietver nepieciešamību izstrādāt/grozīt tiesību aktu**. RII nav jāuztver kā process, kura ietvaros par katru cenu ir jāattaisno konkrētā tiesību akta projekta nepieciešamība, tādējādi pilnīgi akceptējama būtu situācija, ja RII process beidzas bez tiesību akta izstrādes. (5. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>)

TA sagatavošana un pieņemšana nav vienīgais un parasti arī ne efektīvākais problēmas risinājuma līdzeklis. Pirms TA sagatavošanas jāpārlicinās, ka identificēto un aprakstīto problēmu nevar atrisināt kādā citā veidā. Ne visu problēmu risināšanai jāveic grozījumi TA, **vienmēr pastāv vairākas alternatīvas**, kā iespējams risināt konkrēto identificēto problēmsituāciju, piemēram, **izmantojot ekonomiskos (nodokļi, subsīdijas u. c.), informatīvos (kampanjas, semināri), izglītojošos (apmācības, kursi) u. c. instrumentus**. Ja problēmas risināšanai jau **ir bijis radīts normatīvais regulējums, kas nedarbojas kā iecerēts**, nepieciešams **paskaidrot šķēršļus** (tie var būt tehniskie, ekonomiskie, politiskie, administratīvie, sociālie u. c. šķēršļi), kas neļauj regulējumam likvidēt problēmas cēloņus.

TA izstrādes alternatīvas ir atkarīgas no konkrētās problēmas specifikas. **Izplatītākie alternatīvie risinājumi** ir šādi:

- uzlabot jau esošā regulējuma piemērošanu vai stiprināt tā ieviešanas kontroli (visbiežāk – mainot kontroles iestādes iekšējās procedūras un regulējuma kontroles praksi). Runa ir par gadījumiem, kad tiesiskais ietvars pats par sevi ir pietiekami korekts, tomēr piemērošanas kļūdu dēļ rezultāts ir tieši pretējs tam, ko paredz tiesību normas mērķis;
- efektīvāk pārdalīt esošo finansējumu, kas ir pieejams problēmas risināšanai vai jau esošā regulējuma ieviešanai, vai palielināt pieejamā finansējuma apjomu;
- veicināt regulējuma subjektu izpratni par esošā regulējuma būtību un tā izpildi;
- izmantojot informācijas pieejamībā balstītus sabiedrības grupu ietekmēšanas instrumentus (piemēram, „labo biznesu” saraksta veidošana kādās specifiskās situācijās, piem., Valsts ieņēmumu dienesta veidotais uzņēmumu „baltais saraksts”);
- „nekā nedarišanas” alternatīva.

Tāpat, izvērtējot alternatīvu risinājumu iespējas, jānovērtē TA subjekti un viņu (potenciālā) **uzvedība**, ievērojot regulējumu. Iemesli, kādēļ regulējums var nedarboties, var būt atkarīgi no tā, vai konkrētajā gadījumā TA subjekti ir: 1) labi vai slikti informēti par spēkā esošo regulējumu; 2) noskaņoti būt likumpaklausīgi (ar „labiem nodomiem”) vai pretoties (ar „sliktiem nodomiem”) spēkā esošā regulējuma prasībām.⁸ *Behavioural insights* (angl.val.) – induktīva pieeja politikas veidošanai, kas apvieno psiholoģijas, kognitīvo zinātņu un sociālo zinātņu atziņas ar empīriski pārbaudītiem rezultātiem, lai atklātu, kā cilvēki patiesībā izdara izvēli, un, balstoties uz šiem rezultātiem, meklēt problēmas risinājumus. Vairāk par šo pieeju un tās izmantošanas piemēriem var uzzināt šeit: <https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/behavioural-insights.htm>

Ja risinājumam tiek paredzēta valsts intervence ar regulatīvo politikas instrumentu palīdzību, ir iespējams variēt to ierobežojošo varu. TA var saturēt vispārīgus mērķu formulējumus, dodot iespēju politikas ieviešējiem izvēlēties veidu, kā tos sasniegt. Iespējama arī **detalizēta procesa definēšana**, kas, savukārt, **prasa regulāru uzraudzību**, kā arī sankciju noteikšanu aktivitāšu neieviešanas gadījumā.

Regulatīvo instrumentu kā risinājuma alternatīvu izmantošana apsverama šādos gadījumos:

- problēma ir ar augstu riska pakāpi vai nozīmīgu ietekmi uz sabiedrības veselību un drošību;
- nepieciešama visu iesaistīto pušu vienota pieeja risinājumam;
- vēsturiski izveidojusies situācija norāda uz sistēmisku tirgus neveiksmi un citu politikas instrumentu pielietošanas neefektivitāti.⁹

Palīgjaautājumi risinājumu izvirzīšanai¹⁰

- ☐ Kuri risinājumi ir atbilstoši mērķa sasniegšanai?
- ☐ Kuri no tiem būtu visnoturīgākie?
- ☐ Vai ir kādi ierobežojumi, kas varētu izslēgt izvirzītās alternatīvas?
- ☐ Vai par izvēlētajiem risinājumiem ir pieejams pietiekams datu apjoms, lai varētu veikt izmaksu-ieguvumu analīzi vai arī pozitīvo–negatīvo pušu izvērtējumu?
- ☐ Kāda ir starptautiskā pieredze līdzīgu problēmu risināšanā?



Informāciju par alternatīvu izpēti norāda TAP portāla anotācijas 1.3. apakšsadaļā “**Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi**”, atbildot uz jautājumu “Vai ir izvērtēti alternatīvie risinājumi?” un aprakstot veikto analīzi iznirstošajā laukā “Apraksts”.

Piemērs

⁸ 10.-11. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

⁹ 29. lp., http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf

¹⁰ 30. lp., http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf

Vai ir izvērtēti alternatīvie risinājumi? ☒ Jā ☐ Nē

Apraksts

PVD tīmekļvietnē ir publicēta informācija par uzņēmumu atzīšanu un reģistrāciju un nepieciešamo dokumentāciju, aprakstotā veidā sniegts skaidrojums kā uzsākt un veikt darbību pārtikas aprītē:

1) [https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/PVD/PVD_Partikas_aprite_10-2020\(1\).pdf](https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/PVD/PVD_Partikas_aprite_10-2020(1).pdf)

2) <https://www.zm.gov.lv/partikas-un-veterinarais-dienests/statiskas-lapas/uznemuma-registracija?nid=2518#jump>

Tāpat ir pieejams pārtikas uzņēmumu darbības veidu klasifikators:

https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/20/34/PVDklasifikators-32v.xls.

Pārtikas uzņēmuma vadītājs ir atbildīgs par savā uzņēmumā pārtikas aprītē nodarbināto personu profesionālo kvalifikāciju. Lai pārtikas uzņēmumu darbiniekiem būtu nepieciešamās zināšanas pārtikas higiēnas jomā, ir noteikta prasība, ka personālam, uzsākot darbu pārtikas uzņēmumā, jānoklausās vismaz trīs stundu garš kurss "Minimālās higiēnas prasības pārtikas uzņēmumā", par to saņemot apliecinājumu (patlaban ir spēkā Ministru kabineta 2015. gada 29. septembra noteikumi Nr. 545 "Pārtikas aprītē nodarbināto personu apmācības kārtība pārtikas higiēnas jomā").

Uzraudzības objektu pārbaudes prasa būtiskus PVD personāla un finanšu resursus, kas ir ierobežoti. Uzraudzības ietvaros veiktās kārtējās pārbaudes uzņēmumos tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem. Saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto, uzņēmums sedz kontroles izdevumus tad, kad PVD veic atkārtotu pārbaudi, lai pārliecinātos par kārtējās pārbaudes laikā konstatēto neatbilstību novēršanu. Tāpat arī PVD piemērotie naudas sodi valsts kasē bieži nenonāk, jo konkrētais pie administratīvās atbildības sauktais uzņēmums tiek likvidēts un zvērinātais tiesu izpildītājs nepiedzen naudas sodu.

Neskatoties uz publiski pieejamo informāciju par prasībām pārtikas uzņēmumiem un to personālam un PVD ieteikumiem uzņēmējiem pirms reģistrācijas iepazīties ar noteiktajām prasībām, PVD jauno uzņēmumu pārbaudēs regulāri konstatē neatbilstības normatīvo aktu prasību izpildē. Tā kā esošais informācijas nodrošināšanas veids, prasība nodrošināt personāla apmācības un patlaban PVD rīcībā esošie kontroles mehānismi nenodrošina nekaitīgas pārtikas aprīti un patērētāji nav pasargāti no pārtikas izraisītām saslimšanām, ir jānosaka alternatīvi pasākumi jauno pārtikas uzņēmumu izvērtēšanai.

Pirmsreģistrācijas pārbaudes uzņēmumā ir vērtējamas kā optimālākais risinājums potenciālo neatbilstību novēršanai un sabiedrības aizsardzībai pret risku, kas rodas, pārtikas aprītē nonākot normatīvo aktu prasībām neatbilstoši pārtikai.

5. solis. Iespējamo risinājumu analīze

Nākamais solis pēc risinājumu variantu izvirzīšanas ir izvērtēt to ieviešanas priekšnoteikumus un efektivitāti problēmas likvidēšanā un mērķa noteikšanā, kā arī noteikt plānoto izmaiņu ietekmi.

Vārdam "ietekme" ir dažādas definīcijas. Šajās vadlīnijās ietekme nozīmē regulējuma izraisītas vai prognozētas tiešas vai netiešas pārmaiņas kādā no sabiedrības darbības aspektiem. Ietekme var būt īstermiņa, vidēja termiņa, ilgtermiņa; tā var izpausties tieši vai netieši, skart vienu vai vairākas politikas jomas, sabiedrības grupas u. c.

Analīzē aicinām izmantot dažādas izmaksu un ieguvumu u. c. izvērtēšanas metodes un rīkus, detalizētāku informāciju meklējiet šeit:

- http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf (53.–78. lpp.);
- <https://www.oecd.org/regreform/regulatory-policy/recommendations-guidelines.htm>
- OECD kritēriji intervences vērtēšanai:
<https://www.oecd.org/dac/evaluation/daccriteriaforevaluatingdevelopmentassistance.htm#coherence-block>

Palīgautājumi risinājumu izvērtēšanai¹¹

- ☐ Kas tiks panākts, ieviešot katru no risinājuma variantiem?
- ☐ Kādas būs sekas (pozitīvas un negatīvas)?
- ☐ Kāda ir šo seku iespējamība?
- ☐ Vai tās ir noteiktas, iespējamās vai nenovēršamas?
- ☐ Kāds ir seku mērogs?
- ☐ Kuras iedzīvotāju vai interešu grupas tiks ietekmētas un cik tās ir lielas?
- ☐ Kas notiktu, ja valdība vispār neiejauktos problēmas novēršanā?
- ☐ Kā ietekmes tiks sadalītas?
- ☐ Vai risinājumu ietekme uz dažādām grupām atšķirsies?
- ☐ Vai ir iespējams, ka risinājums kādas iesaistītās puses stāvokli padarīs sliktāku?
- ☐ Kā tas ietekmēs risinājuma ieviešanu?
- ☐ Kādi pasākumi tiks veikti, lai šos riskus minimizētu?

¹¹31. lpp., http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/VK_Valst_parv_analit_speju_paaugst_rokasgramata_2012.pdf

- ☐ Kāda ir katra risinājuma netiešā ietekme?
- ☐ Kādas ir katra risinājuma izmaksas un iesaistīto institūciju pienākumi tā ieviešanai?

Dizaina domāšanas un koprades metodes

Ja izvērtējamā problēma skar kādas sabiedrības grupas (piemēram, uzņēmēji, darba ņēmēji, NVO u. c.) tiesības vai pienākumus un tā ir sarežģīta, daudzšķautņaina un ar mainīgiem izaicinājumiem, sākotnējās ietekmes izvērtēšanas procesu visefektīvāk īstenot, izmantojot **dizaina domāšanas un koprades metodes**.

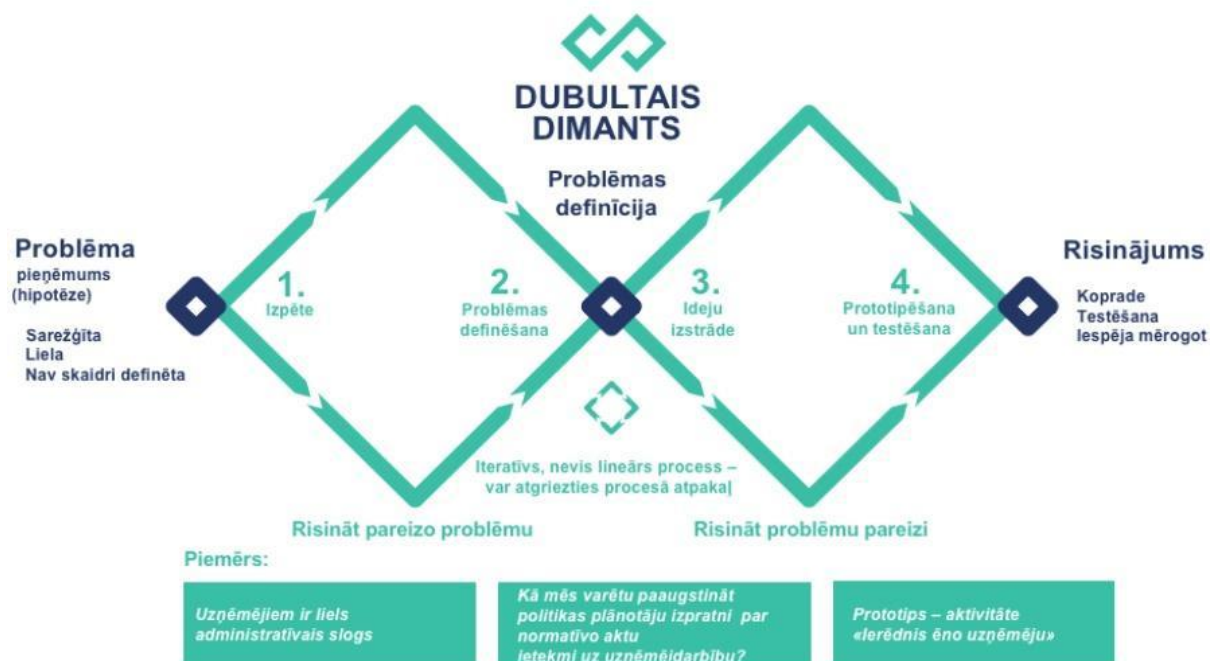
Koprade ir holistiska pieeja publiskā pakalpojuma izstrādei kopā ar visām ieinteresētajām personām, tas ir process, kas sākas ar koncepciju un turpinās ar īstenošanu, komunikāciju un novērtēšanu. Lai palīdzētu publiskās pārvaldes ekspertiem pilnveidot esošos vai izstrādāt jaunus pakalpojumus sadarbībā ar to esošajiem vai potenciālajiem galalietotājiem, tika izstrādātas koprades vadlīnijas – informācija par visiem procesa posmiem ar praktiskām metodēm un rīkiem, kurus izmantot darba gaitā.

Dizaina domāšana ir uz izpēti un datiem balstīta nelineāra metode problēmu identificēšanai, risinājumu radīšanai kopradē ar lietotājiem, to prototipēšana un testēšana, kā arī risinājumu ieviešana un nemitīga uzlabošana, izmantojot lietotāja sniegto informāciju. Dizaina domāšana ir gan process, kas parāda, kā tiek risinātas problēmas, gan arī attieksme, ar kuru šī pieeja tiek īstenota. Tas ir problēmrisināšanas veids, kas vieno uz cilvēku orientētu pieeju un radošu risinājumu izstrādi ar analītisku hipotēžu formulēšanu un lēmumu pieņemšanu.

Dizaina domāšana ir koncentrēšanās uz klientu vajadzībām, lai radītu lietotājam piemērotāko risinājumu jeb nepārtraukta “iekāpšana lietotāja korpēs”, tā ļauj savienot uz cilvēkiem orientētu pieeju ar lēmumu pieņemšanu, kas pamatoti ar datiem. Dizaina domāšana ir iteratīvs darbību kopums, kura uzmanības centrā ir lietotājs, viņa problēmas, vēlmes un paradumi. Lietotāja izpēte palīdz pārbaudīt un precizēt pieņēmumus un izstrādāt alternatīvas, atrast jaunus risinājumus.

Lai arī vēsturiski dizaina domāšana apkopo dizaina jomā lietotos principus un metodes, nav noteikti jābūt dizaineram, lai savā darbībā izmantotu dizaina domāšanu. Tā kā dizaina process kļūst arvien starpdisciplinārāks, dizaina domāšana šobrīd tiek lietota ļoti daudzās nozarēs un to izmanto dažādu jomu pārstāvji. Dizaina domāšana ir klātesoša dažādu produktu un pakalpojumu izstrādē, taču sevišķi lietderīga dizaina domāšana ir darbā ar sarežģītām, nedefinētām un laikā mainīgām problēmām, kas ietekmē daudzus cilvēkus un ir saistītas ar nepieciešamību rast jaunas pieejas. Tās var būt stratēģiskas pārmaiņas institūcijas darbībā, jauna pakalpojuma izstrāde vai būtiskas izmaiņas līdzšinējā pakalpojumā, jaunu sadarbības modeļu meklējumi vai darba kultūras izmaiņas, kā arī dažādu veidu sociālās inovācijas gudras un ilgtspējīgas sabiedrības labbūtībai.

Metodoloģijas pamatā ir dubultā dimanta metode – dizaina procesa modelis, kurš sadalīts divos “dimantos”: pirmais domāts, lai identificētu īsto problēmu, bet otrais –, lai to atrisinātu optimālākajā veidā. Dubultais dimants vizuāli veidots no procesa attēlojuma, attēlojot, ka abos posmos sākumā jālieto diverģenta domāšana (paplašina redzeslauku) un tad konverģenta domāšana (domāšanas sašaurināšana/fokusēšana). Vairāk par metodi, tās praktisko īstenošanu var uzzināt šeit.



Ikvienam valsts pārvaldē vai pašvaldībā nodarbinātajam, kas rūpējas par publisko pakalpojumu, procesu, iniciatīvu un reformu kvalitāti un vēlas to pilnveidot, esam izstrādājuši palīgmateriālu politikas plānošanai, TA izstrādei vai rīcībpolitikas ieviešanai. Palīgmateriāla mērķis ir palīdzēt vienkāršot administratīvā sloga mazināšanu, piedāvājot pēctecīgu procesa soļu aprakstu ar vairākiem piemēriem – **vadlīnijas “Inovācijas process administratīvā sloga mazināšanai”** pieejamas [šeit](https://www.mk.gov.lv/lv/media/536/download): <https://www.mk.gov.lv/lv/media/536/download>

Līdzās koprades un dizaina domāšanas filozofijai un metodoloģijai sākotnējās ietekmes izvērtēšanas procesā aicinām izmantot **dinamiskās izstrādes (Agile) jeb iteratīvās pieejas** principus – necensties atrast tādus risinājumus, kas atrisinātu visu uzreiz, bet darīt visu pakāpeniski, kā arī sekot **LEAN** principiem, domājot par nepārtrauktu pilnveidošanos un nevajadzīgu darbību likvidēšanu.

Atbilstoši spēkā esošajam regulējumam, vērtējot izvirzītā risinājuma/projekta ietekmi, **jāveic vismaz šādu aspektu analīze**:

- ietekme uz tautsaimniecību, tai skaitā makroekonomisko vidi, nozaru konkurētspēju, uzņēmējdarbības vidi, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, konkurenci un nodarbinātību;
- ietekme uz administratīvajām procedūrām un to izmaksām fiziskām un juridiskām personām;
- ietekme uz atbilstības prasībām un ar tām saistītajām izmaksām fiziskām un juridiskām personām;
- sociālā ietekme, tai skaitā vērtējot ietekmi uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām sabiedrības grupām;
- ietekme uz dzimumu līdztiesību;
- ietekme uz veselību, tai skaitā uz cilvēku vienlīdzīgām tiesībām un iespējām, jaunām tiesībām un pienākumiem veselības jomā;
- ietekme uz vidi, tai skaitā klimatneitralitāti;
- ietekme uz diasporu;
- ietekme uz profesiju reglamentāciju, vērtējot samērīgumu;
- ietekme uz valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību, tai skaitā resursiem;
- ietekme uz teritoriju attīstību;
- ietekme uz informācijas sabiedrības politikas īstenošanu;
- ietekme uz publisko pakalpojumu attīstību, tai skaitā vērtējot digitalizācijas iespējas;
- ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem;
- ietekme uz tiesību normu sistēmu un Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām;

- p) ietekme uz cilvēktiesībām, demokrātiskām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību;
- q) ietekme uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām;
- r) ietekme uz institūcijām, to funkcijām un cilvēkresursiem;
- s) ietekme uz Nacionālā attīstības plāna rādītājiem;
- t) ietekme uz datu aizsardzību.



Ja tiesību akta projektam nav ietekmes uz kādu no izvērtēšanas aspektiem, atbildot uz jautājumu "Vai projekts skar šo jomu", jāizvēlas atbilde "Nē".

- **ietekme uz tautsaimniecību**, tai skaitā makroekonomisko vidi, nozaru konkurētspēju, uzņēmējdarbības vidi, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, konkurenci un nodarbinātību

Tautsaimniecība (jeb ekonomika) ir dažādo valsts saimniecības nozaru, jomu, kā arī cilvēka visu veidu darbību savstarpēji saistīts komplekss, tā ir vēsturiski izveidojusies ražošanas, maiņas, sadales un patēriņa sistēma noteiktā zemē.¹²

Vērtējot ietekmi uz tautsaimniecību, nevajag aizrauties ar vispārinājumiem vai pārspīlējumiem. Nav jāraksta, ka kopumā Latvijā uzlabosies saimnieciskās darbības vide vai ilgtermiņā samazināsies to gadījumu skaits, kad netiek ievērotas noteiktās prasības. No šāda paskaidrojuma nevar gūt konkrētu priekšstatu par to, kas tieši mainīsies. Nevajadzētu arī censties noskaidrot visas netiešās un pastarpinātās sekas. Šāda prognoze būs tik neprecīza, ka neatsvērs tās sagatavošanā ieliktās pūles.¹³

- **ietekme uz makroekonomisko vidi**

Makrovide ir vide (nosacījumi), kas pastāv valsts ekonomikā kopumā, nevis noteiktā nozarē, tirgū vai reģionā. Makrovidi raksturo tādi makroekonomiskie rādītāji kā iekšzemes kopprodukts (IKP), vispārējais cenu līmenis, nodarbinātības un bezdarba līmenis, kopējie izdevumi (iekšējais un ārējais pieprasījums) u. c., kā arī to izmaiņu tendences.

Ietekmi uz makrovidi vērtē tikai tad, ja pasākuma ieviešanai ir nozīmīga ietekme uz ekonomisko situāciju valstī kopumā. Tātad nav nepieciešams mēģināt rakstīt par ietekmi uz makroekonomisko vidi, ja problēmai nemaz nav šāda mēroga.¹⁴

Piemēram, ja problēmas risinājums paredz ierobežot radiofrekvences, kurās var darboties radioamatieri, tad nav nepieciešams šo risinājumu kaut kādā veidā mākslīgi sasaistīt ar ietekmi uz makroekonomisko vidi (vai Nacionālo attīstības plānu). Savukārt, ja problēmas risinājums paredz izmaiņas uzņēmumu ienākuma nodokļa likmē, tad šāda nepieciešamība ir acīmredzama.



Ietekmi uz makroekonomisko vidi apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.2.1. apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā "Apraksts".

- **ietekme uz nozaru konkurētspēju**

Vērtējot tiesību akta ietekmi uz nozaru konkurētspēju, nepieciešams atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- **Vai tiesību akta izmaiņas ietekmēs visu vai konkrētas nozares uzņēmēju konkurētspēju**

Nepieciešams izvērtēt, kādu uzņēmēju daļu ietekmēs TA projekts, kā arī nepieciešams pamatot, vai ar TA projektu netiks sekmēta šauras uzņēmēju grupas konkurētspēja un priekšrocības. Izstrādājot TA, nepieciešama cieša sadarbība ar nozares pārstāvjiem, lai laikus novērtētu iespējamā risinājuma ietekmi, nodrošinot arī aktuālos statistikas datus par nozari.

¹² 25. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

¹³ 25. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

¹⁴ 25.-26. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

- **Kā piedāvātais risinājums ietekmē Latvijas konkurētspēju**

Nepieciešams izvērtēt, vai piedāvātais risinājums nepasliktina Latvijas konkurētspēju salīdzinājumā, piemēram, ar Latvijas kaimiņvalstīm Igauniju un Lietuvu. Lai nodrošinātu šādu salīdzinājumu, nepieciešama cieša sadarbība ar nozares pārstāvjiem, lai jau laikus tiktu nodrošināti aktuālie statistikas dati un citu valstu pieredze līdzvērtīga risinājuma ieviešanā.



Ietekmi uz nozaru konkurētspēju apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.2.2. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

- **ietekme uz uzņēmējdarbības vidi**

Vērtējot tiesību akta ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi, nepieciešams atbildēt uz šādiem jautājumiem:

- **Vai tiesību akta izmaiņas ietekmēs uzņēmējus**

Nepieciešams izvērtēt, vai virzītais tiesību akta projekts jebkādā veidā ietekmēs uzņēmējus un ar uzņēmēju ikdienas darbību saistītos jautājumus. Piemēram, likumprojekts par grāmatvedību noteikti ietekmēs visu uzņēmēju ikdienu, jo līdz ar šīm izmaiņām var nākties mainīt esošo grāmatvedības politiku uzņēmumā, vai, piemēram, izmaiņas tiesību aktā par to, ka grāmatvežiem ir jābūt noteikta veida kvalifikācijai, var likt mainīt uzņēmuma grāmatvedi. Līdz ar to, izstrādājot TA, nepieciešama cieša sadarbība ar nozares pārstāvjiem, lai laikus novērtētu iespējamā risinājuma ietekmi, nodrošinot arī aktuālos statistikas datus par nozari.

- **Vai tiesību akta izmaiņas ietekmēs visus uzņēmējus**

Nepieciešams izvērtēt, vai TA projekts ietekmēs visus uzņēmējus. Piemēram, likumprojekts par nodokļiem un nodevām noteikti ietekmēs visu uzņēmumu ikdienas darbu, jo nosaka nodokļu samaksas nosacījumus visiem saimnieciskās darbības veicējiem, savukārt tiesību akta projekts, kas attiecas uz vienu konkrētu nozari, piemēram, zivsaimniecību, skar tikai šajā jomā darbojošos uzņēmumus - zvejniekus un uzņēmumus, kas iepērk un apstrādā zvejas produkciju.

- **Kādas nozares uzņēmējus šīs izmaiņas ietekmēs**

Nepieciešams norādīt, kuras uzņēmējdarbības nozares ir iesaistītas TA noteiktajos jautājumos.

- **Vai jaunās izmaiņas labvēlīgi ietekmēs uzņēmējdarbību**

Nepieciešams norādīt, vai un kā jaunās TA projekta izmaiņas ietekmēs uzņēmējdarbību. Piemēram, tiek samazināta reģistrācijas maksa, ikgadējā nodeva, līdz ar to uzņēmējam pakalpojuma pieejamība kļuvusi lētāka. Ir samazināts turpmāk iesniedzamo pārskatu apjoms, kā rezultātā uzņēmējam ir jāvelta mazāks laiks un resursi pārskatu sagatavošanai, tādējādi tiek ietaupīts uzņēmēju laiks un izmaksas pārskatu gatavošanai.

- **Vai jaunās izmaiņas nerada papildus administratīvo slogu uzņēmējiem**

Nepieciešams izvērtēt, vai TA nerada administratīvo slogu. Piemēram, ja uzņēmējiem turpmāk būtu nepieciešams reizi gadā iesniegt jaunu pārskatu vai tiktu būtiski palielināts pārskatā iekļautais informācijas apjoms, tas liecinātu, ka uzņēmējiem tiek palielināts administratīvais slogs, kas prasa uzņēmējam papildu laiku un resursus, lai sagatavotu informāciju, un attiecīgi samazinātu laiku, ko veltīt tiešajiem pienākumiem. Ja konkrētajai uzņēmēju grupai tiek palielināts administratīvais slogs, nepieciešams izvērtēt tā pamatotību un citus alternatīvus risinājumus. Vienlaikus, ja, izvērtējot arī citus alternatīvus risinājumus, secināms, ka TA paredzētais risinājums ir vienīgais un efektīvākais risinājums, tad, lai ievērotu “0 birokrātijas” pieeju, nepieciešams paredzēt konkrētajai mērķgrupai līdzvērtīgu administratīvā sloga samazinājumu.

- **Vai jaunās tiesību akta izmaiņas nerada papildu izmaksas uzņēmējiem**

Nepieciešams izvērtēt, vai ar TA projektu netiek sadārdzināti uzņēmējiem līdz šiem piedāvātie pakalpojumi, un novērtēt jaunradītā pakalpojuma izmaksas. Ja konkrētajai uzņēmēju grupai tiek radīti jauni vai papildu izdevumi, nepieciešams izvērtēt to pamatotību un citus alternatīvus risinājumus. Vienlaikus, ja, izvērtējot arī citus alternatīvus risinājumus, TA paredzētais risinājums ir vienīgais un efektīvākais risinājums, tad, lai ievērotu “0 birokrātijas” pieeju, nepieciešams paredzēt konkrētajai mērķgrupai līdzvērtīgu izmaksu samazinājumu, lai kopumā uzņēmējiem tas nepalielinātu izmaksu pieaugumu.



Ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.2.3. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

- **ietekme uz mazajiem un vidējiem uzņēmējiem**

- **Mikrouzņēmums** ir uzņēmums, kurā strādā mazāk nekā 10 darbinieki un kura gada apgrozījums (ieņēmumi noteiktā laikposmā) vai balance (pārskats par uzņēmuma aktīviem un pasīviem) nepārsniedz 2 miljonus *euro*.
- **Mazais uzņēmums** ir uzņēmums, kurā strādā mazāk nekā 50 darbinieki un kura gada apgrozījums vai balance nepārsniedz 10 miljonus *euro*.
- **Vidējais uzņēmums** ir uzņēmums, kurā strādā mazāk nekā 250 darbinieki un kura gada apgrozījums nepārsniedz 50 miljonus *euro* vai balance nepārsniedz 43 miljonus *euro*¹⁵.

Ja TA projekts ietekmēs komersantu darbību, nepieciešams veikt ietekmes izvērtējumu uz visām komersantu grupām, īpašu uzmanību pievēršot līdz šim mazāk aizsargātajai, bet skaitliski lielākajai komersantu grupai – mikrouzņēmumiem, mazajiem, vidējiem uzņēmumiem un jaunuzņēmumiem (turpmāk visi kopā – MVU), veicot t. s. **MVU testu**, kas sastāv no četrām galvenajām pamatdarbībām:

1. Konsultācijas ar MVU/MVU pārstāvošajām organizācijām. Apaļā galda diskusijas, tikšanās, speciāli izveidotas komitejas vai darba grupas, tiešsaistes konsultācijas u. c.

2. Izstrādātā normatīvā regulējuma sākotnējā ietekmes novērtējuma sagatavošana sadarbībā ar MVU. Ja sākotnējais ietekmes novērtējums identificē, ka normatīvais regulējums ietekmēs MVU darbību, jāveic papildu analīze (3. punkts), un tās rezultāti jāņem vērā, nosakot normatīvā regulējuma mērķi un pieeju jautājuma risināšanai.

Nepieciešams izvērtēt:

- cik uzņēmumus, kā arī cik lielus uzņēmumus (mikrouzņēmumi, mazie, vidējie un lielos uzņēmumi) vai nozares skars normatīvais regulējums (ja skars);
- kā tiks ietekmēta uzņēmumu darbība, ja tiks izdarītas izmaiņas minētajai kopai izvirzāmajās prasībās (vai prasības ir stingrākas/vieglākas);
- vai ir saistītās nozares vai uzņēmumi, kuru darbību jaunais normatīvais regulējums var potenciāli ietekmēt.

3. Ietekmes izvērtējuma uz MVU sagatavošana (izmaksu/ieguvumu analīze). Šajā posmā tiek veikta padziļināta priekšlikumu ieviešanas ietekmes vērtējuma sagatavošana, lai noteiktu MVU iespējamās izmaksas un ieguvumus.

Analīzes veikšanai nepieciešamie kontroljautājumi:

- uzņēmumu sadalījums pēc to lieluma, nodalot mikrouzņēmumus, mazos, vidējos un lielos uzņēmumus, un analīzes veikšana par prasību samērīgumu katrai no uzņēmumu kategorijām. Attiecībā uz prasību samērīgumu pēc uzņēmumu kategorijām var salīdzināt vidējās izmaksas uz vienu nodarbināto, kopējās izmaksas pret attiecīgās kategorijas uzņēmuma apgrozījumu;
- tiešo un netiešo ieguvumu analīze un prasību samērīguma vērtējums, īpaši pievēršot uzmanību vērtējumam par MVU izmaksām. Ar MVU izmaksām saprot finanšu izmaksas (nodokļi vai nodevas), materiālās izmaksas (pienākums pielāgot produktu/pakalpojumu un/vai ražošanas/pakalpojumu piegādes procesu) un administratīvās izmaksas (informācijas sniegšanas saistības);
- priekšrocību analīze, kas izriet no priekšlikuma (sloga mazināšana, MVU produktivitātes un konkurētspējas uzlabošana, lielāku ieguldījumu vai inovāciju veicināšana u. c.);

¹⁵ Komisijas [Ieteikumi 2003/361/EK](#) (2003. gada 6. maijs) par mikrouzņēmumu, mazo un vidējo uzņēmumu definīciju (izziņots ar dokumenta numuru C(2003) 1422) (OV L 124, 20.5.2003., 36.–41. lpp.

- papildus var vērtēt, cik lielā mērā priekšlikums ietekmē MVU konkurētspēju vai uzņēmējdarbības vidi, kurā tas darbosies, piemēram, projekta iespējamā ietekme uz šķēršļiem ienākšanai tirgū, konkurenci un tirgus struktūru, ietekme uz finansējuma pieejamību, nodokļu režīmu, piekļuvi resursiem vai prasmēm.

4. Alternatīvu priekšlikumu izskatīšana normatīvā regulējuma ietekmes mazināšanai. Ja projekts paredz stingrāku normatīvo regulējumu, nepieciešams izvērtēt alternatīvas un mīkstināt pasākumus, lai nodrošinātu līdzvērtīgus konkurences apstākļus, un ievērot samērīguma principu.

Alternatīvu veidi:

- pilnīgi vai daļēji atbrīvojumi mikrouzņēmumiem un MVU (piemēram, uzņēmējiem zem noteikta sliekšņa vai kritērija nav jāievēro noteiktas prasības);
- pagaidu prasību noteikšana (piemēram, pārejas periods, kura laikā MVU ir atbrīvots no prasības izpildes, vai garāki intervāli konkrētiem pienākumiem);
- nodokļu samazinājumi vai atbalsta programmas, lai kompensētu izmaksas, kas rodas, ja vien tas ir savienojams ar spēkā esošajiem TA;
- samazinātas maksas (piemēram, ja šie maksājumi ir īpaši augsti vai nesamērīgi MVU);
- vienkāršotu informēšanas pienākumu noteikšana MVU (piemēram, izpētīt iespējamo sinerģiju ar jau esošajiem ziņošanas pienākumiem valsts pārvaldes iestādēm);
- īpašu informācijas kampaņu īstenošana un lietotāju rokasgrāmatu izstrāde, apmācību veikšana (piemēram, informācijas pieejamības nodrošināšana mazajiem uzņēmumiem);
- sistematiska vispārīgu procedūru/procesu vienkāršošanas pasākumu MVU vērtēšana (piemēram, iespēja izmantot tiešsaistes iespējas, vienkāršotas pārbaudes).¹⁶

Vairāk informācijas par MVU testu un tā piemēriem var atrast šeit:

- <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/better-regulation-toolbox-22.pdf>
- https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-strategy/sme-test_en



Ietekmi uz mazajiem un vidējiem uzņēmējiem apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.2.4. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

• ietekme uz konkurenci

Vērtējot TA projekta ietekmi uz konkurenci, jāspēj rast atbildi uz šādiem jautājumiem:

- vai TA ierobežo konkurenci;
- vai šis ierobežojums ir pamatots;
- ja ierobežojums ir pamatots, tad kāda būtu pēc iespējas mazāk ierobežojoša alternatīva.

Konkurence tiek ierobežota, ja TA rezultātā ir apgrūtināta jaunu uzņēmumu ienākšana tirgū vai arī daļa no tirgū jau esošajiem uzņēmumiem ir spiesta tirgu pamest, tiek noteiktas prasības, kas mazina konkurences intensitāti starp konkurentiem (piemēram, ierobežojumi reklāmai vai vienādas cenas noteikšana par pakalpojumu), kā arī patērētājiem tiek apgrūtināta iespēja salīdzināt preces vai pakalpojumus, mainīt pakalpojuma sniedzēju.

Paļīgajautājumi ietekmes uz konkurenci izvērtēšanai

- Vai TA ietekmē tirgus dalībnieku skaitu?
Piemēram, paredzot, ka (1) valsts vai pašvaldība iegādājas preces vai pakalpojumus no viena tirgus dalībnieka vai ierobežotas tirgus dalībnieku grupas, būtiski paaugstina izmaksas, kas tirgus dalībniekam rodas, lai uzsāktu darbību tirgū vai tirgu pamestu, (2) ievieš licenču vai atļauju sistēmu, (3) paredz, ka valsts vai pašvaldības dibina kapitālsabiedrību, kas iesaistās tirgū, kur pastāv konkurence.
- Vai TA ietekmē tirgus dalībnieku iespējas konkurēt?
Piemēram, ierobežo tirgus dalībniekiem iespēju noteikt preču vai pakalpojumu cenas, neparedzot izmaksu vērtēšanu, ierobežo preču pārdošanas metodes vai vietas izvēli, ierobežo tirgus dalībnieku

¹⁶ <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5363/download>

iespējas reklamēt savu preci, nosaka ekskluzīvas tiesības piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus. Lielāka konkurence nodrošina sekmīgu valsts ekonomisko attīstību, radot tās iedzīvotājiem labākas iespējas nodarboties ar uzņēmējdarbību, kā arī nodrošina zemākas preču un pakalpojumu cenas.

Līdz ar to ir būtiski pēc iespējas kvalitatīvāk novērtēt tiesību akta ietekmi uz konkurenci un rīkoties efektīvi, lai neietekmētu konkurenci vai vismaz radītu pēc iespējas mazāku konkurences ierobežojumu, vienlaikus ļaujot sasniegt tiesību akta mērķi. Novērtējot tiesību akta ietekmi uz konkurenci, papildus izmantojams arī jautājumu saraksts jeb konkurences pārbaudes lapa, kas ietverta Konkurences padomes izstrādātajās Konkurences novērtēšanas vadlīnijās valsts un pašvaldību lēmumu pieņēmējiem (vadlīnijas atrodamas šeit: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/772/download>).

- Vai TA nerada nepamatotas priekšrocības noteiktiem tirgus dalībniekiem?

Piemēram, tiesību akts nosaka preču kvalitātes standartus, kas dažiem tirgus dalībniekiem rada priekšrocības attiecībā pret citiem, vai nosaka atšķirīgu regulējumu publisko personu kapitālsabiedrībām, radot tām konkurences priekšrocības salīdzinoši ar citiem tirgus dalībniekiem, kas nepieder publiskajām personām. Ja tirgū darbojas gan publisko personu kapitālsabiedrības, gan kapitālsabiedrības, kas nepieder publiskai personai, veicama īpaši rūpīga analīze, vai tiesību akts nerada Konkurences likuma 14.¹ panta pārkāpuma risku, kurā noteikts aizliegums tiešās pārvaldes un pastarpinātās pārvaldes iestādei, kā arī kapitālsabiedrībai, kurā publiskai personai ir izšķiroša ietekme, ar savu darbību kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci.

- Vai TA nemazina tirgus dalībnieku vēlmi konkurēt?

Uz šo punktu būtu attiecināmi gadījumi, ja, piemēram, tiesību akts nosaka pienākumu publicēt informāciju par tirgus dalībnieka produkciju, cenām, pārdošanas apjomiem un izmaksām.

- Vai TA neierobežo gala patērētāju tiesības brīvi izvēlēties pakalpojuma sniedzēju un saņemt informāciju par tirgus dalībniekiem?

Ir būtiski izvērtēt, vai tiesību akts neierobežo patērētāju spēju izvēlēties, no kā tie vēlas iegādāties preci vai pakalpojumu, vai tas nesamazina patērētāju mobilitāti starp tirgus dalībniekiem, piemēram, paredzot gala patērētājam tiešas vai netiešas izmaksas par tirgus dalībnieka maiņu.



Ietekmi uz konkurenci apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.2.5. apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā "Apraksts".

- **ietekme uz nodarbinātību**

Vērtējot tiesību akta ietekmi uz nodarbinātību, analizē tā ietekmi uz strādājošo tiesībām un darba apstākļiem, proti, vai tiesību akta projekts tieši vai netieši nemazina darbinieku tiesību apjomu un vai netiek samazināts darbinieku kopējais aizsardzības līmenis.

Vērtēt tiesību akta ietekmi uz nodarbinātības kvalitāti var palīdzēt:

- OECD Darba kvalitātes novērtēšanas ietvars (pamata kritēriji: ienākumu kvalitāte, nodarbinātības drošība, darba vides kvalitāte). Vairāk: <https://www.oecd.org/sdd/labour-stats/Job-quality-OECD.pdf>;
- Eiropas dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonda (EUROFOUND) apstiprinātais saraksts ar kritērijiem, kuri ir būtiski attiecībā uz darba un nodarbinātības kvalitāti (pamata kritēriji: ienākumi, darba apstākļi, kas veicina vajadzību pēc nodarbinātības, aspekti, kas ir saistīti ar darbu un darba vidi, brīvība piemērot prasmes, sociālā vide, fiziskā vide, darba intensitāte, darba laika kvalitāte). Vairāk: http://osha.lv/en/publications/docs/darba_kvalit_eirop.pdf;
- Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) cienīga darba kritēriji (darba drošība un ētika, ienākumi, darba laiks un darba un privātās dzīves saskaņošana, nodarbinātības garantijas un sociālā drošība, sociālais dialogs, profesionālo iemaņu attīstība, darba attiecības un motivācija darbā). Vairāk: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_221642.pdf;
- Eiropas Arodbiedrību institūta (ETUI) darba kvalitātes indekss (atalgojums, darba laiks un darba un privātās dzīves saskaņošana, darba apstākļi un nodarbinātības drošība, iemaņu attīstība un profesionālā attīstība, kolektīvo interešu pārstāvība). Vairāk:



Ietekmi uz nodarbinātību apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.2.6. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

• **ietekme uz administratīvajām procedūrām un to izmaksām fiziskām un juridiskām personām**

Administratīvās izmaksas ir izmaksas, ko rada informācijas sniegšanas pienākumi un to izpilde.

Problēmas risinājums jāanalizē no tā radīto izmaksu viedokļa, lai saprastu, vai tas vispār satur potenciālas administratīvās izmaksas. Ja šādas analīzes rezultāts ir apstiprinošs, jāturpina analīze, lietojot Paplašināto standarta izmaksu modeli (turpmāk – PSIM), jo citādi nebūs iespējams noteikt, vai piedāvātā risinājuma radītās izmaksas ir zemākas vai augstākas par noteikumos par ietekmes izvērtēšanu noteikto sliekšni, pēc kura sasniegšanas šī informācija jāatspoguļo arī anotācijā.¹⁷

Administratīvo izmaksu finansiālais novērtējums jānorāda, ja tas gada laikā:

- pārsniedz 200 *euro* mērķgrupai, ko veido fiziskas personas;
- pārsniedz 2 000 *euro* mērķgrupai, ko veido juridiskas personas;
- valsts un pašvaldību institūcijām radīto administratīvo slogu aprēķina, sākot no viena *eiro*.

Administratīvo izmaksu finansiālais novērtējums jānorāda gan izmaksu palielināšanās, gan samazināšanās gadījumā. Administratīvās izmaksas jāaprēķina gan attiecībā uz prasībām sniegt noteikta apjoma informāciju, gan arī prasībām sniegt informāciju noteiktā veidā/ formā (telefoniski, elektroniskā saziņā, klātienē, informācijas sistēmā).

Administratīvās izmaksas jāaprēķina katrai mērķgrupai un tikai tām informācijas sniegšanas prasībām, kas izriet no TA projekta. Ja TA projekts paredz grozījumus jau esošajā TA un šie grozījumi skar tikai daļu no tām informācijas sniegšanas prasībām, ko nosaka spēkā esošais regulējums, tad ar aprēķinu palīdzību jānoskaidro administratīvo izmaksu izmaiņas – starpība starp esošā un plānotā regulējuma administratīvajām izmaksām.

Administratīvo izmaksu novērtējumā jāiekļauj arī norāde, kuri TA projekta panti vai punkti (panta daļas vai apakšpunkti) ietver sevī informācijas sniegšanas pienākumu, kuram tika aprēķinātas administratīvās izmaksas.

Jāatceras, ka atbilstoši PSIM administratīvās izmaksas rada arī tie gadījumi, kad TA nosaka, ka fiziskai/juridiskai personai jāsniedz informācija citai fiziskai/juridiskai personai. Tāpat normatīvais regulējums paredz, ka administratīvās izmaksas aprēķina arī tādā gadījumā, ja viena valsts pārvaldes institūcija sniedz informāciju citai institūcijai.¹⁸

PSIM formulas sastāvā esošo četru parametru – laika, subjektu skaita, finanšu līdzekļu apjoma un biežuma – novērtēšana un vērtību piešķiršana notiek, iedomājoties standarta situācijas un t. s. „standarta klientu” (proti, TA subjekti ar vidēju resursu izmantošanas efektivitāti). Šis princips ir attiecināms arī uz pašu informācijas sniegšanas procedūru – proti, parasti TA nosaka visdažādākos administratīvās procedūras aspektus. Pamatprasības attieksies uz t. s. „standarta procedūru”.¹⁹ Tā kā regulējuma ietekmes sākotnējais novērtējums (kad TA ir projekta stadijā) pēc savas būtības vienmēr ir prognoze, pastāv risks, ka nav iespējams iegūt pilnīgi precīzus datus par subjektu skaitu. Bet lielākajā daļā gadījumu eksistē informācija (piemēram, valsts pārvaldes institūciju rīcībā esošās datu bāzes), kas ļauj prognozēt,

¹⁷ 29. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

¹⁸ 30. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

¹⁹ 30. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

cik daudz personu praksē būs pakļautas attiecīgajai informācijas sniegšanas prasībai. Tikai izņēmuma gadījumos ir pieļaujams, ka konkrēts „n” skaits netiek norādīts, tā vietā aprēķinot administratīvās izmaksas vienam TA subjektam (tātad „n” vērtība = 1).²⁰

PSIM formulas parametrā „finanšu līdzekļi” jeb „f” jānorāda finanšu līdzekļi, kādi prasībai pakļautajām personām jāvelta informācijas sniegšanas pienākuma izpildei. Pamatā tās ir izmaksas vienā stundā (jo formulas laika parametrs tiek izteikts stundās). Attiecīgos datus var iegūt Oficiālajā statistikas portālā. Ja informācijas sniegšanas prasība skar, piemēram, noteiktas nozares uzņēmējus, tad jāizmanto darbaspēka izmaksas vienā stundā attiecīgajā nozarē. Ir iespējami gadījumi, kad TA projektā iekļautie informācijas sniegšanas pienākumi skar ļoti plašu personu loku, uz kuru nav iespējams attiecināt vienotas „darbaspēka izmaksas” vai kuras vēl nav darbaspējīgā vecumā (piemēram, bērni, pusaudži, jaunieši, studenti). Šādos gadījumos izmanto datus par valstī vidējām darbaspēka izmaksām vienā stundā. Savukārt, ja TA projektā iekļautie informācijas sniegšanas pienākumi skar personas, kas saņem vecuma pensijas (proti, pensionāri kā grupa kopumā, nevis specifiska pensionāru daļa – piemēram, t. s. „lielo pensiju” saņēmēji), tad kā pamata izejas datus izmanto valstī vidējo vecuma pensijas lielumu.²¹

Soļi administratīvā sloga mazināšanai ar tradicionālām un inovatīvām metodēm, informācija par gadījumiem, kad jāaprēķina administratīvās izmaksas un kā tās identificēt, ir atrodamā vadlīnijās “Inovācijas process administratīvā sloga mazināšanai”, kuras ir pieejamas šeit: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/536/download>



Ja TA nosaka kādu jaunu pienākumu vai atvieglojumu un anotācijas 1. sadaļā ir izskaidrota šī pienākuma vai atvieglojuma juridiskā būtība, tad anotācijas 2. sadaļā jāapraksta, kā šis pienākums vai atvieglojums izpaudīsies praksē attiecībā uz konkrētām personām konkrētās situācijās. Aprēķinus par administratīvo izmaksu izmaiņām un to skaidrojumu – kā palielinājuma, tā arī samazinājuma gadījumā – fiziskām un juridiskām personām norāda TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.3. apakšpunktā, savukārt valsts un pašvaldību institūcijām – 7. sadaļas 7.2. apakšpunktā.

Piemērs

2.3. Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu? ☒ Jā ☐ Nē

Sabiedrības grupa	Palielinās/samazinās	Stundas samaksas likme - Euro	Laika patēriņš uz vienību - stundās	Subjektu skaits	Cik bieži - reizes gadā	Administratīvās izmaksas - Euro	Aprēķinu skaidrojums
Juridiskās personas						Kopā (juridiskās personas) -4 147 008,00	
visi uzņēmumi	samazinās Vērtības nozīme:	12,00	2,00	172 792	1	-4 147 008,00	Sākot ar 2022.gadu uzņēmējiem nebūs jāiesniedz attiecīgā grāmatvedības atskaite, kuras izstrāde saskaņā ar uzņēmēju apvienību datiem aizņem 2 h
		grāmatvedis, 2020.gads	atskaite sagatavošanas laiks	ekonomisko aktīvo uzņēmumu skaits, 2020.gads			
						Kopā -4 147 008,00	

• Ietekme uz atbilstības prasībām un ar tām saistītajām izmaksām fiziskām un juridiskām personām

Vērtējot ietekmi uz tautsaimniecību, jāidentificē izmaksas, ko radīs risinājumu izpilde pēc būtības, t. sk. TA projekta prasību izpilde (t. s. atbilstības izmaksas). Piemēram, ja risinājums paredz prasību uzņēmējiem turpmāk izmantot noteikta veida kases aparātus, tad jāaprēķina, cik vienam uzņēmējam izmaksās šādu

²⁰ 31.-32. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

²¹ 32.-33. lpp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

iekārtu iegāde, uzstādīšana un darbības nodrošināšana, aprakstot izmaksas tik detalizēti, cik vien iespējams. Aprēķiniet, kādas izmaksas noteikto kritēriju izpildei rodas vienai personai (ja ir iespējams, pēc tam aprēķiniet, kāds ir sastādīto izmaksu apmērs attiecīgajai tautsaimniecības nozarei vai personu grupai kopā). Ja skartā sabiedrības mērķgrupa nav vienvēidīga, bet segmentēta – piemēram, risinājums pēc būtības skar gan fiziskas personas, gan juridiskas personas, aprēķiniet izmaksas katras mērķgrupas pārstāvim atsevišķi.

Informācija par to, kā pārbaudīt, vai TA rada atbilstības prasību izpildes izmaksas, kā arī informācija par nulles birokrātijas principu un tā piemērošanu ir atrodamā vadlīnijās "Inovācijas process administratīvā sloga mazināšanai" un informatīvajā ziņojumā "Par "nulles birokrātijas" pieejas ieviešanu tiesību aktu izstrādes procesā".²²



Aprēķinus par atbilstības izmaksu izmaiņām un to skaidrojumu – kā palielinājuma, tā arī samazinājuma gadījumā - fiziskām un juridiskām personām norāda TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.4. apakšpunktā, savukārt valsts un pašvaldību institūcijām – 7. sadaļas 7.3. apakšpunktā.

Piemērs

2.4. Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu? ☒ Jā ☐ Nē

Sabiedrības grupa	Vai ietekmē?	Izmaksas par vienību - Euro	Vienību skaits	Atbilstības izmaksas - Euro	Aprēķinu skaidrojums
viesnīcas	☒ Jā ☐ Nē Vērtības nozīme:	100,00 vienas ugunsdrošības pārbaudes vidējās izmaksas	700 viesnīcu un citu tūristu mitņu skaits 2020.gadā	70 000,00	Saskaņā ar jaunajām ugunsdrošības prasībām, visām tūristu mitnēm 6 mēnešu laikā būs jāiziet ugunsdrošības pārbaude, lai apliecinātu atbilstību jaunajām prasībām. 100 <u>euro</u> ir vidējās pārbaudes izmaksas, kas atkarīgas no pārbaudāmas ēkas lieluma. Šajās izmaksās nav iekļauti veicamie pielāgošanas darbi viesnīcās.
Kopā				70 000,00	

- sociālā ietekme, tai skaitā vērtējot ietekmi uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām sabiedrības grupām

Sociālā atstumtība ir indivīdu vai cilvēku grupu nespēja iekļauties sabiedrībā nabadzības, nepietiekamas izglītības, bezdarba, diskriminācijas vai citu apstākļu dēļ. Sociāli atstumts cilvēks nespēj piekļūt pakalpojumiem un precēm, nespēj īstenot savas tiesības un izmantot iespējas, jo pastāv šķēršļi, kas to liedz, piemēram, vides nepieejamība, sabiedrības aizspriedumi, emocionālā un fiziskā vardarbība u. c.

Nabadzība galvenokārt ietver materiālo resursu trūkumu, kā rezultātā cilvēks nevar nodrošināt dzīvei nepieciešamās pamatvajadzības (pārtika, mājoklis, veselība, izglītība, kultūra u. c.). Par **nabadzīgām** tiek uzskatītas personas, ja šo personu ienākumi un resursi (ekonomiskie, sociālie un kultūras) ir tik ierobežoti, ka viņu dzīves līmenis ir zemāks par sabiedrībā pieņemto un viņiem tiek liegtas vai ir ierobežotas pamattiesības.

Informācija par nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām pieejama Labklājības ministrijas tīmekļvietnē <https://www.lm.gov.lv/lv/situacijas-raksturojums-0>. Lai saprastu, vai konkrētais TA projekts ietekmē nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas, ir nepieciešams identificēt mērķgrupu, kuru TA projekts ietekmēs.

Veidojot jaunu produktu vai pakalpojumu, jāņem vērā, ka nabadzības riskam pakļautajām grupām ir zemi un nepietiekami ienākumi dažādu pamatvajadzību apmierināšanai, kā arī šiem iedzīvotājiem nereti ir zems

²² <https://www.mk.gov.lv/lv/media/8527/download>, <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40476165>

izglītības līmenis vai zemas prasmes lietot IKT tehnoloģijas, tādējādi pat nelieli izdevumi, kas saistīti ar jaunā produkta vai pakalpojuma lietošanu vai izmantošanu (piemēram, datora un interneta nepieciešamība un prasmes rīkoties ar IKT) var radīt būtiskus šķēršļus šī pakalpojuma vai produkta pieejamībā kopumā šai mērķgrupai. Piemēram, ja mērķgrupa, kuru ietekmēs TA projekts, ir pensijas vecuma cilvēki. Pensijas vecuma cilvēki ir viena no iedzīvotāju grupām, kura ir visvairāk pakļauta nabadzības riskam (2019.gadā – 40,9 % iedzīvotāju virs 65 gadiem bija pakļauti nabadzības riskam) (Centrālā statistikas pārvalde, rādītājs “Nabadzības riska indekss pēc vecuma, %”). Savukārt tikai neliels daudums vairāk nekā puse (56,2 %) no personām 65–74 gadu vecumā internetu lieto regulāri (vismaz 1 reizi nedēļā) (Centrālā statistikas pārvalde, rādītājs “Iedzīvotāji, kuri lieto datoru/internetu gada sākumā (% no iedzīvotāju kopskaita attiecīgajā grupā)”. Attiecīgi, plānojot pakalpojumu, kuram varēs pieteikties vai izmantot tikai ar IKT vai mobilajiem tālruniem, jāņem vērā, ka mērķgrupai var būt ļoti zemi ienākumi un tā nespēs izmantot pakalpojumu, jo tai trūkst finanšu līdzekļu samaksai par internetu vai arī šīs mērķgrupas prasmes lietot internetu vai mobilo lietotni ir ļoti zemas – pa mobilo tālruni prot zvanīt vai nosūtīt ziņas, bet neprot lietot internetu vai orientēties viedtālruņa iestatījumu izmantošanā. Tādējādi pakalpojums ir jādizainē tā, lai to spētu izmantot arī šāda mērķgrupa, piemēram, piedāvāt alternatīvus pakalpojuma izmantošanas veidus.



Sociālo ietekmi, tai skaitā vērtējot ietekmi uz sociālās atstumtības riskam pakļautajām sabiedrības grupām, apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.8. apakšpunktā “Ietekme uz iedzīvotāju sociālo situāciju”, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

• ietekme uz dzimumu līdztiesību

• Kas ir dzimumu līdztiesība un dzimuma perspektīva?

Dzimumu līdztiesība nozīmē situāciju, kad vīriešu un sieviešu loma sabiedrībā un tās attīstībā tiek atzīta par līdzvērtīgu – sievietēm un vīriešiem tiek piešķirtas līdzvērtīgas tiesības, iespējas un atbildība, tiek nodrošināta vienāda pieeja resursiem un to izmantošanas iespējām. Vīriešu un sieviešu ieguldījums sabiedrības labā un viņu problēmas tiek uztvertas kā līdzvērtīgas. Dzimumu līdztiesība attiecināma gan uz *de iure* līdztiesību (TA noteikta), gan uz *de facto* (līdztiesības principu piemērošana reālā dzīvē/praksē) līdztiesību.

Dzimumu līdztiesības mērķis nav sieviešu un vīriešu vienādošana, bet gan vides radīšana, kurā gan sievietes, gan vīrieši vienlīdzīgi var baudīt savas likumā noteiktās tiesības un brīvības, īstenot savus sapņus, talantus un idejas un būt noteicēji par savu dzīvi neatkarīgi no dzimuma.

Dzimumu perspektīva ir skatupunkts, no kura raugoties tiek analizētas norises sabiedrībā, īpaši pievēršot uzmanību sieviešu un vīriešu situācijai dažādās jomās. Izmantojot dzimumu perspektīvu TA izstrādē jebkurā politikas jomā, tiek nodrošināts, ka sievietes un vīrieši gūst vienlīdzīgu labumu un neveidojas nelīdztiesība.

• Vai konkrētais TA projekts ietekmē dzimumu līdztiesību?

Lai saprastu, vai konkrētais TA projekts ietekmē dzimumu līdztiesību, nepieciešams analizēt **statistikas datu kvantitatīvos un kvalitatīvos rādītājus** dzimumu griezumā, kā arī **faktos un pētījumos balstītu informāciju**, lai:

- saprastu, vai konkrētajā jomā jau šobrīd ir novērojamas atšķirības starp abu dzimumu situāciju, vai tā ir līdzvērtīga;
- varētu novērtēt, vai TA paredzētās normas ietekmēs sievietes un vīriešus nākotnē un ilgtermiņā, un cik lielā mērā;
- novērtētu, vai nevienlīdzība saglabāsies vai palielināsies?

Īpaši būtu nepieciešams pievērst uzmanību atšķirībām, kas ietekmē viena dzimuma pārstāvjus biežāk vai vairāk, kuru dēļ viens dzimums var izjust nopietnākas sekas un kuru rašanos nosaka atšķirīgi faktori vai viens faktors atšķirīgā veidā. Piemēram, saistībā ar sabiedriskā transporta pieejamību, veidojot nepieciešamo infrastruktūru un regulējumu, būtu jāņem vērā tas, ka piekļuve sabiedriskajam transportam var nevienlīdzīgi ietekmēt sieviešu ikdienas dzīvi, ņemot vērā to, ka, piemēram, pārsvarā sievietes ir tās,

kas pārvietojas ar bērnu ratiņiem, tādēļ nepārdomāta infrastruktūras izveide, kas apgrūtina piekļuvi ar bērnu ratiņiem, vairāk ietekmē sievietes.

- **Kā konkrētais TA ietekmēs dzimumu līdztiesības situāciju?**

Jebkura TA ietekme uz mērķgrupu var būt tieša vai netieša:

- **tieša ietekme** ir, ja sieviešu un vīriešu situāciju konkrētais TA ietekmēs tūlītēji, piemēram, veicinot noteiktas personu grupas nodarbinātību vai pakalpojumu pieejamību;
- **netieša ietekme** var izpausties, ja šķietami neitrāls nosacījums vai tiesību norma ietekmē sieviešu un vīriešu situāciju, piemēram, TA nosaka kādas tautsaimniecības nozares darbību, kas netieši var ietekmēt nozarē strādājošās personas – vīriešus un sievietes, kā arī konkrētajā nozarē esošo situāciju no dzimumu līdztiesības viedokļa.

Pēc dzimumu līdztiesības analīzes un datu apkopošanas ir būtiski izvērtēt, kādu pienesumu konkrētā iniciatīva kopumā dos dzimumu līdztiesības jomā.

Par noderīgiem šajā izvērtējumā var kalpot šādi kritēriji:

- vai iniciatīva veicina sieviešu un vīriešu reprezentāciju konkrētajā jomā;
- vai sievietēm un vīriešiem ir vienlīdzīga pieeja un kontrole pār resursiem (izglītības iespējas, kvalifikācijas, karjeras izaugsme, nodarbinātības iespējas, tostarp konkrētā nozarē, darba apstākļu un darba vides uzlabošana, veselības aprūpe un pakalpojumi, pilsētvides pieejamība, laika pieejamība, pieejamība finanšu resursiem, informācijai, dažādiem sociālajiem pakalpojumiem, jaunajām tehnoloģijām u. c. resursiem);
- kā konkrētā iniciatīva ietekmēs dzimumā balstītus stereotipus un sociālās normas. Piemēram, vai TA netieši neietekmē uzskatus par sievietēm un vīriešiem piemītošām īpašībām, kas balstīti uz aizspriedumiem, nekritiskiem pieņēmumiem un neobjektīvu vērtējumu. Tieši dzimumstereotipi ļoti bieži veido dzimumā balstītas diskriminācijas pamatu, piemēram, netieši ierobežojot iespējas viena vai otra dzimuma personai izvēlēties noteiktu nodarbinātības jomu vai izvēlēties pakalpojumu.

- **Esošās situācijas analīze dzimumu līdztiesības jomā un TA izstrādes jomā, analizējot dzimumu perspektīvu**

Dzimumu līdztiesības analīze ir gan kvantitatīvu, gan kvalitatīvu analīzes metožu izmantošana, lai sistemātiski novērtētu, vai attiecīgajā situācijā pastāv vai tiks nodrošināta dzimumu līdztiesība.

Šīs analīzes **ietvaros būtu nepieciešams veikt statistikas datu apkopošanu** par sieviešu un vīriešu aktuālo situāciju jomā, kas attiecas uz konkrēto TA projektu, izdalot statistikas datus pēc dzimuma. Šos **kvantitatīvos datus būtu nepieciešams papildināt ar padziļinātu informāciju** – pētījumiem, konsultācijām no dažādiem avotiem, piemēram, akadēmiskajiem darbiem, politikas dokumentiem un nevalstiskā sektora pārstāvju viedokļiem, lai iegūtu plašāku izpratni par dzimumu līdztiesības situāciju.

Izvērtējot esošo situāciju, veicot kvantitatīvo un kvalitatīvo analīzi, **būtu nepieciešams ņemt vērā abu dzimumu uzskatus un vajadzības, pievēršot uzmanību nevienlīdzības radītajām problēmām konkrētajā jomā**, piemēram, nodarbinātības jomā (atalgojums, nodarbinātības iespējas nozarē, darba un privātās dzīves līdzsvars), sociālo un veselības pakalpojumu pieejamība, izglītības iespējas u. c. Būtiski ir uzdot, piemēram, šādus jautājumus – kādas ir konkrētās personu grupas vēlmes un vajadzības; vai šīs vajadzības un vēlmes atšķiras starp sievietēm un vīriešiem; vai konkrētais TA projekts skar gan sieviešu, gan vīriešu vajadzības?

Informācija (statistika, kvantitatīvie dati un kvalitatīvie dati) meklējama arī šādos resursos :

- Labklājības ministrijas tīmekļvietnes sadaļā “Dzimumu līdztiesība”;
- Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļvietnē (Oficiālajā statistikas portālā);
- Dzimumu līdztiesības institūta tīmekļvietnē;
- citos ES institūciju resursos, piemēram, *Eurostat* tīmekļvietnē;
- Plāns sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam (17.08.21.)



Ietekmi uz dzimumu līdztiesību apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.10. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

- **ietekme uz veselību**, tai skaitā uz cilvēku vienlīdzīgām tiesībām un iespējām, jaunām tiesībām un pienākumiem veselības jomā



Ietekmi uz veselību, tai skaitā uz cilvēku vienlīdzīgām tiesībām un iespējām, jaunām tiesībām un pienākumiem veselības jomā apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.11. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

- **ietekme uz vidi un klimatneitralitāti**

Pienākums vērtēt TA projekta ietekmi uz vidi izriet no likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”, savukārt pienākums izvērtēt TA projekta iespējamo ietekmi uz klimatneitralitāti izriet no Latvijas stratēģijas klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam, kā arī no Latvijas Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam.

Klimata politika ir horizontāls jautājums, un visu tautsaimniecību transformējoši pasākumi siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai nozaru ministrijām jāplāno visās tautsaimniecības nozarēs.

TA projektiem, kas skar enerģētikas vai klimata politikas jomu, jo īpaši, ja šāda TA pieņemšanas rezultātā var palielināties enerģijas cena sabiedrībai, ir obligāti jāanalizē iespējamā ietekme uz enerģētisko nabadzību. Tas nozīmē, ka jāizvērtē, vai un kādā apjomā TA projekts varētu ietekmēt enerģijas cenas, piemēram, TA ietekmi uz siltumenerģijas tarifiem, uz naftas produktu vai dabasgāzes cenām, uz elektroenerģijas cenām, kā arī uz pārvades vai sadales tarifiem. Ja tiek konstatēta ievērojama ietekme uz enerģētisko nabadzību, jāpieņem kompensējoši pasākumi, kā šo ietekmi mazināt.



Ietekmi uz vidi un klimatneitralitāti apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.6. un 8.1.7. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

- **ietekme uz diasporu**

Diasporas likums (6. panta piektā daļa) nosaka pienākumu visām valsts pārvaldes iestādēm izvērtēt attiecīgās nozares politikas ietekmi uz diasporu un pienākumu nodrošināt diasporas organizācijām iespēju laikus iesaistīties ar diasporu saistītu plānošanas dokumentu un normatīvo aktu izstrādē, kā arī diasporas politiku ietekmējošu lēmumu apspriešanā pirms to pieņemšanas.

Pamatprincipi, kas jāievēro:

- līdzdalības princips, kas paredz iespēju iesaistīties diasporu ietekmējošu lēmumu apspriešanā;
- informācijas pieejamības princips, kas sekmē diasporas nodrošināšanu ar tās vajadzībām atbilstošu informāciju un diasporas norišu atspoguļošanu Latvijas informatīvajā un mediju vidē;
- vienlīdzīgu iespēju princips, kas nosaka, ka diasporas pārstāvjiem ir iespēja piedalīties sabiedriskās, politiskās, pilsoniskās, kultūras un ekonomiskās dzīves aktivitātēs;
- interešu ievērošanas princips, kas nosaka nepieciešamību izvērtēt diasporas intereses ar to saistītos jautājumus;
- atbilstošu sociālekonomisko priekšnosacījumu princips, kas nosaka uzdevumu valstij veidot apstākļus, kuros diasporas pārstāvjiem ir iespēja atgriezties vai pārcelties uz pastāvīgu dzīvi Latvijā;
- pārskatāma ilgtermiņa valsts finansējuma princips, kas nosaka nepieciešamību nodrošināt diasporas politikas pasākumu pēctecību;
- iekļaušanās veicināšanas princips, kas nosaka nepieciešamību atbalstīt tos diasporas pārstāvjus, kuri remigrējuši uz pastāvīgu dzīvi Latvijā.

Atbilstoši Diasporas likuma 14. pantam valsts pārvaldes institūcijas atbilstoši kompetencei veic šādas darbības diasporas pilsoniskās un politiskās līdzdalības veicināšanai:

- 1) nodrošina diasporas locekļiem un diasporas organizācijām iespēju iesaistīties, ja nepieciešams, arī attālināti, ar diasporu saistītu politikas plānošanas dokumentu un TA izstrādē;

- 2) nodrošina valsts sniegtās informācijas un e-pakalpojumu pieejamību diasporai;
- 3) nodrošina to, ka ietekmes uz diasporu izvērtējums tiek iekļauts TA sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā);
- 4) veicina balsstiesīgo Latvijas pilsoņu dalību vēlēšanās un tautas nobalsošanā, veidojot ārvalstīs vēlēšanu iecirkņus, kuru skaits ir samērīgs ar vēlētāju skaitu, atvieglojot kārtību, kādā notiek balsošana pa pastu, un paredzot iespēju balsot pa pastu pašvaldību vēlēšanās;
- 5) nodrošina valsts atbalstu diasporas organizāciju darbības stiprināšanai.

Darbojas Diasporas konsultatīvā padome, kas izvērtē no diasporas locekļiem, diasporas organizācijām un valsts pārvaldes institūcijām saņemtos ar diasporas politiku saistītos priekšlikumus un sniedz atzinumu par priekšlikumiem, kurus uzskata par atbalstāmiem.



Ja projekts skar diasporas tiesības vai pienākumus vai ietekmē tās iespējas, to apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.14. apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā "Apraksts".

• ietekme uz profesiju reglamentāciju, vērtējot samērīgumu

Nepieciešamību veikt šāda veida izvērtējumu nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 28. jūnija Direktīva 2018/958 par samērīguma novērtēšanu pirms jaunas profesiju reglamentācijas pieņemšanas (turpmāk – samērīguma direktīva). Šī direktīva nosaka, ka profesiju reglamentācijas samērīguma novērtējums ir jāveic pirms tādu TA sagatavošanas, ar kuriem:

- a) nosaka jaunas reglamentētās profesijas;
- b) veic grozījumus prasībās patstāvīgas profesionālās darbības uzsākšanai vai veikšanai reglamentētajās profesijās;
- c) nosaka jaunas prasības vai veic grozījumus prasībās, kas izvirzītas īslaicīgu profesionālo pakalpojumu sniedzējiem no ārvalstīm Latvijas Republikā reglamentētajās profesijās.

Ikvienai prasībai, kas TA tiek izvirzīta, lai persona varētu piekļūt darbam reglamentētajā profesijā vai strādāt tajā, jāveic samērīguma novērtējums un jāgūst pierādījumi, ka šādas prasības jeb ierobežojuma noteikšana ir pamatota. Prasības ir visi TA noteiktie nosacījumi, lai varētu piekļūt darbības veikšanai reglamentētā profesijā. Piemēram, profesijā var būt noteiktas darbības, kuras nedrīkst veikt citu profesiju pārstāvji, bet tikai personas, kas ieguvušas nepieciešamo akadēmisko izglītību un kvalifikāciju, obligātā dalība profesionālā organizācijā vai darbību nesavietojamība. Dažādi iespējamo ierobežojumu veidi ir noteikti samērīguma direktīvas 7. panta 3. un 4. punktā, tie ir jāanalizē un jāvērtē katras samērīguma novērtēšanas ietvaros.

Samērīguma novērtējumam ir jābūt pierādījumos balstītam, t. i., pamatotam ar kvalitatīviem un, ja tas ir iespējams, ar kvantitatīviem datiem. Profesionālās darbības reglamentācijas politiku veidotājiem būtu jāveic pastāvīgs monitorings par savas nozares attīstību, kā arī jāvāc un jāuzkrāj dati, kas liecina par konkrētās profesionālās jomas aktuālajām norisēm, un šie dati jāanalizē.

Profesionālo darbību var ierobežot sabiedrisko interešu aizsardzības labad, tādēļ samērīguma novērtējumā jānorāda, tieši kuru sabiedrisko interešu aizsardzības mērķiem attiecīgais regulējums ir paredzēts. Visi samērīguma direktīvas 6. panta 2. punktā minētie sabiedrisko interešu veidi ir balstīti Eiropas Savienības tiesas spriedumos. Eiropas Savienības Tiesas spriedumi ir publiski pieejami, tāpat arī Eiropas tiesību speciālistu publikācijas²³ satur skaidrojumu katram no sabiedrības interešu veidiem, kā Eiropas Savienības Tiesa to interpretē.

Pēc iespējas precīzāk jāformulē tie riski, kuru novēršanai vai mazināšanai regulējums ir paredzēts. Riski jānosaka, pamatojot, kādi fakti apstiprina šādu reālu risku pastāvēšanu. Jāskaidro risku būtība, jāanalizē

²³ Piemēram, grāmata Barnard, C. 2019. *The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms*. Oxford University press.

riski dažādām sabiedrības grupām, jo īpaši pakalpojumu saņēmējiem, tostarp patērētājiem, profesionāļiem vai trešajām personām.

Samērīguma novērtējumā iekļaujama izvērtējums par to, vai spēkā esošās tiesību normas, piemēram, attiecībā uz produktu nekaitīgumu vai patērētāju tiesību aizsardzību Patērētāju tiesību aizsardzības likumā un citos TA noteiktais, ir pietiekamas, lai nodrošinātu identificēto risku mazināšanu vai novēršanu, atbilst vispārīgiem samērīguma novērtēšanas principiem²⁴, t. i., vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Samērīguma novērtējumā iekļaujama izvērtējums par izvirzīto prasību piemērotību attiecīgo sabiedrisko interešu konsekvantai un sistemātiskai aizsardzībai saskaņā ar samērīguma direktīvas 22. apsvērumā sniegto skaidrojumu nozīmē, piemēram, veikt salīdzinošu analīzi par līdzīga veida risku mazināšanas paņēmieniem un to efektivitāti, kā arī pamatojumu tam, ka paredzētie ierobežojumi dos reālu ieguldījumu iecerēto mērķu sasniegšanā.

Samērīguma novērtējumā iekļaujama izvērtējums par ierobežojumu ietekmi uz personu brīvu pārvietošanos un pakalpojumu brīvu apriti Eiropas Savienībā, uz patērētāju izvēli un uz sniegto pakalpojumu kvalitāti saskaņā ar samērīguma direktīvas 23. apsvērumā sniegto skaidrojumu nozīmē noskaidrot, vai ierobežojumu apmērs ir samērīgs un atbilstošs iecerēto mērķu nozīmīgumam un gaidāmajiem ieguvumiem.

Samērīguma novērtējumā iekļaujama izvērtējums par mazāk ierobežojošu līdzekļu noteikšanu attiecīgo sabiedrisko interešu aizsardzībai attiecās galvenokārt uz profesionālās darbības reglamentācijas veida izvēli un pamatojumu tieši šādas izvēles izdarīšanai. Visstingrākais reglamentācijas veids ir noteikt reglamentētās profesionālās darbības.²⁵

Samērīguma novērtējumam ir jāsaturs analītiska, faktus saturoša, izskaidrojoša rakstura informācija par:

- saistību starp attiecīgās reglamentētās profesijas ietvaros veicamajām profesionālajām darbībām vai reglamentētajām profesionālajām darbībām un TA izvirzītajām prasībām izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai. Nepieciešams apzināt, tieši kādas darbības ir jāveic attiecīgās reglamentētās profesijas pārstāvim, pamatojot, ka šo darbību veikšanai ir pamatoti izvirzīt prasību iegūt noteiktu kvalifikāciju. Ja šādas analīzes rezultātā tiek izdarīts secinājums, ka profesijas ietvaros veicamo darbību būtība neatbilst izvirzītajām kvalifikācijas prasībām, pamatoti būtu izvērtēt izvirzīto kvalifikācijas prasību izmaiņu nepieciešamību;
- saistību starp attiecīgās reglamentētās profesijas ietvaros veicamo uzdevumu sarežģītību un nepieciešamību to veikšanai iegūt noteiktu izglītību un profesionālo kvalifikāciju, tostarp apsverot nepieciešamās profesionālās kvalifikācijas un profesionālās pieredzes apjomu, saturisko būtību un ilgumu. Dažādi uzdevumi atšķiras pēc to sarežģītības pakāpes, līdzīgi kā Izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra pēc vienotas pieejas sadala visu nozaru izglītības programmas 8 līmeņos atkarībā no apgūto zināšanu, prasmju un kompetenču apjoma²⁶. Profesijas ietvaros veicamo uzdevumu sarežģītības noteikšanai iespējams izmantot arī dažādus vadībinātnē izstrādātus teorētiskos modeļus²⁷. Pēdējā desmitgadē darba sarežģītības noteikšanas pieeja Latvijas valsts pārvaldē ir aprobēta. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums paredz, ka

²⁴ Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 „Par likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 26. punkta atbilstību Satversmes 91. un 109. pantam” secinājumu daļas 3.1. punktā secināts, ka samērīguma princips ir viens no tiesiskās valsts principiem. Pieņemtajām tiesību normām ir jāatbilst samērīguma principam:

pirmkārt, vai likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīma mērķa sasniegšanai;

otrkārt, vai šāda rīcība ir nepieciešama, t. i., vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem;

treškārt, vai likumdevēja darbība ir samērīga jeb atbilstoša, t. i., vai labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

²⁵ Saskaņā ar informatīvo ziņojumu „Reglamentēto profesiju jomas pilnveidošana Latvijā: paveiktais 2016.-2018. gadā un plānotie pasākumi 2019.-2021. gadā”, kas apstiprināts Ministru kabinetā 2019. gada 27. augustā (prot. Nr. 36 40. §) Latvijā netiek izmantotas tādas profesionālās darbības reglamentācijas formas, kuras ir mazāk ierobežojošas, piemēram, reglamentēta izglītība vai informācijas par profesionāļu darbību pieejamības paplašināšana globālajā tīmeklī.

²⁶ Izglītības likuma 8.1 pants.

²⁷ Piemēram, Liu, P. & Li, Z. 2012. Task complexity: A review and conceptualization framework. *International Journal of Industrial Ergonomics*, (42)6, 553-568, <https://doi.org/10.1016/j.ergon.2012.09.001>

darba raksturojumā ietilpst darba un domāšanas sarežģītības noteikšana, ko iespējams veikt, izmantojot metodisku pieeju, kas minēta Pārresoru koordinācijas centra sludinātā atklātā konkursa nolikumā „Salīdzinoša pētījuma par atalgojuma apmēru izstrāde” (iepirkuma identifikācijas numurs 2015/PKC-29)²⁸;

- iespējām iegūt TA noteikto izglītību un profesionālo kvalifikāciju alternatīvos veidos. Mūsdienās izglītības un kvalifikācijas ieguve kļūst arvien daudzveidīgāka, piemēram, izglītības ieguvēji daļu no izglītības programmām apgūst dažādās valstīs, izglītības programmas nereti ir starpnozaru, paplašinās iespējas atzīt neformāli iegūto izglītību. Izglītības likuma 8. pants pieļauj dažādas izglītības ieguves formas;
- iespējām veikt attiecīgās profesijas reglamentētās profesionālās darbības arī citu profesiju pārstāvjiem, šādas iespējas pastāvēšana un tās pamatojums. Lai pēc iespējas mazinātu šķēršļus piekļuvei darba tirgum, jāapsver, vai var atļaut kādas profesijas ietvaros veicamās darbības īstenot personām, kas ieguvušas citu kvalifikāciju, t. sk., piemēram, ar nosacījumu par noteikta laika profesionālās pieredzes iegūvi;
- reglamentētās profesijas autonomijas pakāpi, kāda ir tās organizācija un pārraudzība un kā tā ietekmē sabiedrisko interešu aizsardzību, jo īpaši tādos gadījumos, ja profesionālās darbības veikšanu kontrolē un par to atbildīgs ir pats reglamentētajā profesijā strādājošais. Svarīgi ir izvērtēt, vai reglamentētās profesijas organizācija darbojas nevis pašā profesijā strādājošo interešu aizsardzībai un rada šķēršļus jaunpieņācējiem, bet gan ir atklāta, demokrātiska un tās mērķis ir kalpot sabiedrībai. Samērīguma direktīva nosaka pienākumu reglamentētās profesijas organizāciju, tāpat kā citus aspektus, vērtēt vispusīgi un ar pierādījumiem balstītā pieejā, ņemot vērā profesijā strādājošo pārstāvošo organizāciju, pakalpojumu saņēmēju, ar profesiju nesaistītu institūciju viedokli;
- aktuālo situāciju attiecībā uz zinātnes un tehnoloģiju attīstību un tās palielinošo vai mazinošo ietekmi uz informācijas asimetriju starp reglamentētajā profesijā strādājošajiem un patērētājiem. Informācijas asimetrija²⁹ attiecas uz informācijas nozīmi lēmumu pieņemšanā, jo pakalpojuma sniegšanas gadījumā pakalpojuma sniedzēja un pakalpojuma saņēmēja informētība būtiski atšķiras, t. i. pastāv informācijas asimetrija. Šis apstāklis var ievērojami ietekmēt pakalpojuma cenu, jo pakalpojuma saņēmējs informācijas trūkuma dēļ paļaujas uz daudz informētāka pakalpojuma sniedzēja norādēm. Samērīguma direktīva uzliek pienākumu apzināt informācijas asimetrijas pastāvēšanu samērīguma novērtēšanas ietvaros un tās ietekmi uz nepieciešamību izvirzīt profesionālās darbības reglamentācijas prasības. Samērīguma direktīvas 26. apsvēruma 1. daļas 2. punkts uzsvē, ka zinātnes un tehnoloģiju attīstība ir viens no informācijas asimetriju ietekmējošiem faktoriem, jo sabiedrība kļūst arvien izglītotāka, paplašinās informācijas tehnoloģiju lietojums, kā dēļ, iespējams, atsevišķu tiesību normu pastāvēšana ir zaudējusi aktualitāti. Informācijas asimetrija kā profesionāla un pakalpojuma saņēmēja attiecības ietekmējošs apstāklis ir analizēta Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 4. jūlija spriedumā Eiropas Komisija pret Vācijas Federatīvo Republiku, Lieta C-377/17, 45. p.³⁰.

²⁸ Darba sarežģītību var noteikt pēc šādiem raksturlielumiem, tos vērtējot ar noteiktu punktu skaitu: (1) Darbs neprasa problēmu risināšanu, tiek veikts pēc parauga (2) Darbu regulē vienkāršas instrukcijas viena procesa ietvaros. (3) Darbu regulē vienkāršas instrukcijas vairāku (3-4) procesu ietvaros, vai sarežģītas instrukcijas viena procesa ietvaros. (4) Darbu regulē sarežģītas instrukcijas vairāku procesu ietvaros. (5) Darbam nav instrukciju; to regulē vispārīgi procesu apraksti, kas sniedz norādes uz iespējamām problēmām un to risinājumiem. (6) Darbu regulē organizācijas stratēģija un mērķi. (7) Darbu neierobežo organizācijas stratēģija un mērķi; to regulē organizācijas politika un vīzija. (8) Darba izpildes metodes nav noteiktas, un tās jāizstrādā, izmantojot pasaules pieredzi un zinātnes sasniegumus. Sasniegtam rezultātam nav definēts.

Domāšanas sarežģītību var noteikt pēc šādiem raksturlielumiem, tos vērtējot ar noteiktu punktu skaitu: (1) Darba gaitā nav jāizvēlas starp rīcības alternatīvām, risinājumi ir skaidri noteikti. (2) Darba gaitā jāasustopas ar līdzīgām, atkārtotām problēmām, kuru risinājums balstīts uz iepriekšējām zināšanām un pieredzi. Iespējamo risinājumu sekas ir viegli prognozējamas. Darba gaitā nav nepieciešama papildus informācijas meklēšana un apstrāde. (3) Darba gaitā jāasustopas ar problēmām, kuru risināšanai nepieciešams meklēt un apkopot papildus informāciju. Problēmu risināšanai iespējamas vairākas alternatīvas. Lai izvēlētos pareizo risinājumu, jāveic iespējamās rīcības seku analīze. (4) Darba gaitā jāasustopas ar problēmām, kuru risināšanai nepieciešams pilnveidot esošos risinājumus, atrast netradicionālas pieejas problēmām. Darbs saistīts ar lielu informācijas apjomu apstrādi. (5) Darba būtība ir jaunrade, principiāli jaunu risinājumu meklēšana.

Avots: “Atklāta konkursa nolikums „Salīdzinoša pētījuma par atalgojuma apmēru izstrāde” (iepirkuma identifikācijas numurs 2015/PKC-29)” pieejams https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VERQgd3BJbkJ:https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/ATALGOJUMA_petijsma_nolikums_Final_291215.docx+&cd=2&hl=lv&ct=clnk&gl=lv

²⁹ Par pētījumiem informācijas asimetrijas jomā Dž. Akerlofams (*George Akerlof*), M. Spensams (*Michael Spence*) un Dž. Stiglicams (*Joseph Stiglitz*) 2001. gadā piešķirta Nobela prēmija ekonomikā.

³⁰ Eiropas Savienības Tiesas lietas C-377/17 spriedums ir par Vācijā normatīvajos aktos noteiktajiem fiksētajiem tarifiem arhitektiem un inženieriem. Eiropas Komisijas ieskatā šāds regulējums rada šķērslus jaunu pakalpojumu sniedzēju no citām valstīm ienākšanai Vācijas tirgū, jo valsts izvirzītās prasības viņiem liedz piedāvāt lētākus pakalpojumus. Eiropas Savienības Tiesā Vācijas argumentē, ka pakalpojumu saņēmējiem trūkst zināšanu, lai izvēlētos lietpratīgu pakalpojumu sniedzēju tik sarežģītā jomā un pakalpojumu kvalitāte notā var ciest. Eiropas Savienības Tiesas pamato, ka, sniedzot papildu informāciju pakalpojumu saņēmējiem, t. i. mazinot vai novēršot pastāvošo informācijas asimetriju, pakalpojumu saņēmēji var pieņemt pamatotu lēmumu pakalpojumu sniedzēja izvēli. Eiropas Savienības Tiesas ar šo spriedumu ir atzinusi, ka Vācijas regulējums neatbilst Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2006/123/EK (2006. gada 12. decembris) par pakalpojumiem iekšējā tirgū noteiktajam.

Samērīguma direktīva akcentē nepieciešamību iesaistīt dažādas sabiedrības grupas TA projektu izstrādē un apspriešanā.

Pēc TA projekta apstiprināšanas tam pievienotais samērīguma novērtējums jāpublicē Eiropas Komisijas Reglamentēto profesiju datubāzē. Profesionālās kvalifikācijas atzīšanas koordinators (Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvis) to publicē sadarbībā ar samērīguma novērtējuma izstrādātāju.



Profesiju reglamentācijas samērīguma novērtējuma rezultātus noformē, aizpildot MK noteikumu "Kārtība, kādā veic TA projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanu" pielikumu un pievienojot to kā pielikumu ietekmes novērtējuma ziņojumam TAP portālā.

- ietekme uz valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību, tai skaitā resursiem



Ja TA projekts ietekmē valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību, tai skaitā resursus, to apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas apakšpunktā 8.1.2. apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā "Apraksts".

- ietekme uz teritoriju attīstību



TA projekta ietekmi uz teritoriju attīstību apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.5. apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā "Apraksts".

- ietekme uz informācijas sabiedrības politikas īstenošanu

E-pārvaldes principi un terminoloģija

Pieaugot digitālo tehnoloģiju lomai valsts pārvaldes funkciju īstenošanā, TA projektos plānojamām izmaiņām valsts pārvaldes funkcijās un procesos ir arvien lielāka ietekme uz pārvaldes procesu nodrošināšanai izmantojamajiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, piemēram, valsts reģistriem un informācijas sistēmām. Atkarībā no piedāvātās izmaiņas saturā tā var atvieglot vai tieši pretēji - apgrūtināt un sadārdzināt funkcijas tehnoloģisko nodrošinājumu. Tāpēc ir ļoti būtiski veikt piedāvātās izmaiņas ietekmes uz tehnoloģiskajiem risinājumiem novērtējumu pēc iespējas agrāk, tai skaitā salīdzinot alternatīvu risinājumu priekšrocības un trūkumus arī no tehnoloģisko risinājumu ietekmes skatupunkta. Šādu digitalizācijas vai automatizēšanas iespēju novērtējumu dažkārt mēdz saukt par "efektīvas digitalizācijas iespējas pārbaudi" jeb angļiski "*digital check*".

Piemēram: Tiesiskajā regulējumā paredzētā procedūra var būt algoritmizējama un automatizējama, efektīvi izmantojot institūcijas rīcībā jau esošos tehnoloģiskos risinājumus, vai tieši pretēji - paredzēt procesus, kas neizmanto institūcijas rīcībā jau esošos risinājumus un ir grūti automatizējami.

Ja projekts skar administratīvu procedūru vai tās posmus (t. sk. paredzot informācijas/datū iesniegšanu vai uzglabāšanu), anotācijā iekļauj informāciju par administratīvās procedūras raksturojumu attiecībā uz e-pārvaldes jomu un tās izmaksām.

Svarīgi! Ieviešot IT projektu, ar kuru būtiski tiek samazināts administratīvais slogs izstrādājamā TA jomā, bieži attiecīgajā anotācijas sadaļā tiek minēts, ka TA nesamazina administratīvo slogu, lai gan šajā jomā tiek īstenots projekts par miljoniem eiro. Nepieciešams vienā-divos teikumos aprakstīt projektu, t. sk. finanšu līdzekļu apjomu tā īstenošanai, balstoties uz īstenojamā projekta informāciju. Tas nodrošinātu labāku izpratni un uzlabotu informētību par digitalizācijas ieguldījumu TA regulējošajā jomā tiem, kas iepazīstas ar anotāciju.

Piemēram: Anotāciju papildina ar tekstu: "Ieviešot TA, tiks samazināts administratīvais slogs (konkretizējot jomu), ņemot vērā projekta X ietvarā (ja attiecināms – sniedzot īsu projekta aprakstu,

finansējuma avotu un summu, projekta periodu – tāds tiek sniegts projektu pieteikumos) sasniedzamos mērķus”.

Administratīvā sloga mazināšana. Lai mazinātu administratīvo slogu, jāvienkāršo iesniedzamās veidlapas, jāpāriet uz e-dokumentiem un e-pakalpojumiem, **jāizmanto jaunas pieejas un tehnoloģiskās inovācijas.**

Piemēram: 1) automatizētie pakalpojumi – pakalpojuma izpilde tiek nodrošināta automatiski līdz ar noteiktas dzīves situācijas iestāšanos bez nepieciešamības iedzīvotājam veikt kādas darbības (bērnu pabalsts tiek izmaksāts automatiski pēc bērna dzimšanas); 2) proaktīvi pakalpojumi – sistēma “mācās” no iepriekšējo lietotāju pieredzes un proaktīvi piedāvā pakalpojumu, līdz ko iedzīvotājiem iestājas noteikta dzīves situācijas, nevis liek iedzīvotājam būt lietas kursā par viņam pieejamiem pakalpojumiem, pašam meklēt informāciju un pārzināt pieteikumu iesniegšanas kārtību (ja persona pārtrauc darba attiecības, viņš saņem uzaicinājumu reģistrēties bezdarbnieka statusam); 3) integrācija ar citām plaši izplatītām platformām (eksporta iespējas uz *Outlook*, *Thunderbird*, *Google* kalendāriem); 4) iespēja saņemt konsultāciju tiešsaistē; 5) virtuālo asistentu izmantošana; 6) iespēja nosūtīt iesniegumu audioformātā un videoformātā.

- Valsts pārvaldes un administratīvā procesa principi: konsultē vispirms – pirms administratīvā soda piemērošanas informē, skaidro, konsultē; labas pārvaldības princips.
- Iesniegumu un veidlapu iesniegšana arī elektroniski – paredzēt veidlapām elektronisku formu. Veidlapas pēc iespējas tiek aizpildītas automatiski attiecībā uz tiem datiem, kuri jau ir valsts pārvaldes rīcībā.

Svarīgi! Attiecībā uz juridiskām personām ieteicams izvērtēt iespējas ieviest sistēmu saskarni (datu automatiska apmaiņa bez cilvēka iesaistes).

Piemēram: uzņēmuma grāmatvedības programmas saņem atskaites pieprasījumu no VID sistēmas, ģenerē atbildi un nosūta to bez cilvēka dalības.

- Vienota terminoloģija

Piemēram: terminu “rakstveidā” un “elektroniski” lietošana, portāls latvija.lv, tīmekļvietne, oficiālā elektroniskā adrese u. c.

- Reģistrācijas apliecinību un speciālo atļauju (licenču) izsniegšana, papīra formu aizstājot ar licenču elektronisko reģistru;
- iestāžu sadarbība jāparedz elektroniski;
- standartizēto komponentu izmantošana valsts informācijas sistēmās (Valsts informācijas sistēmu savietotājs, Atvērto datu portāls, Maksājumu modulis, Autentifikācijas modulis, Latvija.lv)
- klienta informēšana par procesu. Klientam jāredz, kādā stadijā atrodas viņa izskatāmā lieta;
- universālās saskarnes, kas pēc iespējas pieejamas arī mobilajās ierīcēs, t. sk. režīmos, kas paredzēti invalīdiem (redzes, dzirdes utt.).

Datu pārvaldība

- Informācijas vienreizes princips – iestādes nedrīkst prasīt no personām izziņas vai dokumentus, kas izsniegti citās iestādēs, kopijas vai citu iestāžu rīcībā esošu informāciju. Iestādei jāparedz kārtība, kādā tā nepastarpināti iegūs sev nepieciešamo informāciju no attiecīgās iestādes.
- jāparedz iestāžu rīcībā esošo datu pieejamība – atvērtie dati;
- informācijas atkalizmantošana: informācijas ievietošana iestādes tīmekļvietnē – ja TA nosaka vispārīgu pienākumu iestādēm oficiālajās tīmekļvietnēs publicēt attiecīgu informāciju, TA nosaka arī vienotu publicējamās informācijas struktūru un formu;
- nepersondatu brīvas plūsmas prasību nodrošināšana – TA izstrādātājam jāseko, lai regulējumā netiktu iekļautas nepamatotas datu teritoriālās ierobežošanas prasības. Jānošķir nepersondati no persondatiem, jauktu datu kopu gadījumā piemērojams stingrākais persondatu regulējums.



Ietekmi uz informācijas sabiedrības politikas īstenošanu apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.3. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

- **ietekme uz publisko pakalpojumu attīstību, tai skaitā vērtējot digitalizācijas iespējas**

Pakalpojumi ir viena no svarīgākajām valsts pārvaldes izpaušmes formām, tādēļ to efektīva un uz personu orientēta sniegšana ir būtiska kvalitatīvas dzīves vides, konkurētspējīgas uzņēmējdarbības un efektīvas valsts pārvaldes darba nodrošināšanā. Valsts pārvaldes pakalpojumiem jābūt lietotājiem orientētiem – proaktīviem, vienlīdz pieejamiem visai sabiedrībai, atbalstošiem un personalizētiem, nodrošinot lietotājiem orientētu, inovatīvu un racionāli organizētu valsts pārvaldes pakalpojumu sniegšanu.

Pienākums vērtēt ietekmi uz valsts pārvaldes pakalpojumu (turpmāk – pakalpojumi) attīstību, tai skaitā vērtējot to digitalizācijas iespējas, izriet no Ministru kabineta 2017. gada 4. jūlija noteikumu Nr. 399 “Valsts pārvaldes pakalpojumu uzskaites, kvalitātes kontroles un sniegšanas kārtība” un Nr. 402 “Valsts pārvaldes e-pakalpojumu noteikumi” prasībām, kā arī Oficiālās elektroniskās adreses likuma prasībām.

Vērtējot ietekmi uz pakalpojumu attīstību, ir jāidentificē, vai tiek ieviesti jauni pakalpojumi vai pilnveidoti jau esošie institūcijas pakalpojumi. Ja institūcija plāno ieviest jaunus vai pilnveidot esošos pakalpojumus, anotācijā jānorāda pakalpojumu nosaukumi. Ieviešot jaunus pakalpojumus, institūcijām to nosaukums ir jādefinē anotācijas 1. sadaļas 2. punktā.

Turpat norādāmi pakalpojumu sniegšanas kanāli, prioritāri uzsverot oficiālo elektronisko adresi (piemēram, nosūtot dokumentu uz oficiālo elektronisko adresi vai pasta adresi vai izsniedzot klātienē, vai nosūtot uz e-pastu). Personai ir tiesības izvēlēties, kādu saziņas veidu tā izmanto konkrētā gadījuma vai procesa ietvaros, bet jebkurā gadījumā informācija nosūtāma paralēli arī uz oficiālās elektroniskās adreses kontu, ja tas ir aktivizēts (piemēram, persona norāda, ka tai ir aktivizēta oficiālā elektroniskā adrese vai norāda savu pasta vai e-pasta adresi). Pakalpojuma pieprasīšanas un izsniegšanas kārtību plāno pēc iespējas elektroniskā veidā, samazinot personām iestādes klātienē apmeklējumu skaitu (piemēram, pakalpojumu iespējams saņemt, izmantojot e-pakalpojumu “X” valsts pārvaldes pakalpojumu portālā Latvija.lv vai rakstot uz iestādes e-adresi vai pasta adresi, vai e-pastu). Līdz šim pakalpojumu pieteikšanai plaši izmantotais valsts pārvaldes pakalpojumu portālā Latvija.lv esošais e-pakalpojums “Iesniegums iestādei” turpmāk izmantojams atbilstoši tā izveidošanas mērķim – priekšlikumu, sūdzību, jautājumu un lūgumu iesniegšanai atbilstoši Iesniegumu likumam. Saziņā pēc iespējas jāaizstāj elektroniskā pasta adrese ar oficiālo elektronisko adresi (piemēram, persona norāda, ka tai ir aktivizēta oficiālā elektroniskā adrese vai norāda e-pastu). Ja pakalpojums nav pieejams elektroniski, jānorāda, vai pakalpojumu ir plānots elektronizēt.

Ja tiek ieviesti jauni pakalpojumi, jānorāda, ka tos plānots publicēt valsts pārvaldes pakalpojumu portālā Latvija.lv, pilnveidojot pakalpojumus, norāda, ka esošie pakalpojumu apraksti tiks aktualizēti.

Jāvērtē “vienreizes princips” – jāparedz kārtība, kādā institūcija iegūst sev nepieciešamo informāciju nepastarpināti no attiecīgās iestādes, nodrošinot, ka no personas netiek prasītas izziņas vai dokumenti, kas izsniegti citās iestādēs, to kopijas vai citu iestāžu rīcībā esoša informācija. Valsts pārvaldes pakalpojuma sniedzēji datus/informāciju pakalpojuma sniegšanai iegūst savstarpēji sadarbojoties, piemēram: 1) apmainoties ar informāciju individuāli, izmantojot savas informāciju sistēmas; 2) pieprasot nepieciešamos datus konkrētai iestādei; 3) apmainoties ar datiem/informāciju automātiski.

Jāparedz iesniegumu un veidlapu iesniegšana arī elektroniskā veidā. Piemēram, TA projektam pievienotās veidlapas (iesniegumus, pārskaņus, apliecinājumus u. c.) var noformēt un iesniegt arī elektroniski, parakstot ar drošu elektronisko parakstu un laika zīmogu. Jāvienkāršo iesniedzamo veidlapu paraugi, jāpāriet uz e-dokumentiem un e-pakalpojumiem, jāizmanto jaunas pieejas un tehnoloģiskās inovācijas.

Ja tiek paredzēta reģistrācijas apliecību un speciālo atļauju (licenču) izsniegšana, jāparedz un jānodrošina reģistrācijas apliecību, speciālo atļauju (licenču) u. c. dokumentu izsniegšana elektroniska dokumenta veidā, nosakot diferencētu maksu par pakalpojuma sniegšanu atkarībā no pakalpojuma saņemšanas veida (klātienē/elektroniski/papīrā), paredzot priekšrocības elektroniskajam pakalpojuma saņemšanas veidam, un jāizskata iespēja paredzēt publiski ticamu izsniegto (t. sk. anulēto) atļauju, licenču, sertifikātu sarakstu publicēšanu tīmeklī. Izvērtējot pakalpojuma sniegšanas specifiku, uzraudzību un sabiedrības intereses, kā arī ņemot vērā pieņemto lēmumu apjomu un iestādes rīcībā esošo tehnisko nodrošinājumu, izvērtējama

iespēja atteikties no apliecību vai atļauju izsniegšanas, nodrošinot pieņemto lēmumu publiskošanu tīmeklī ar publiskās ticamības statusu.

Izskatāma iespēja nodrošināt institūcijas rīcībā esošo datu pieejamību iedzīvotājiem un uzņēmējiem maksimāli ērtā un pieejamā formā – mašīnlasāmā (.CSV vai .XML) formātā – lai dati ir viegli apstrādājami un izmantojami jaunu produktu un pakalpojumu veidošanā.

Izstrādājot jaunus un pilnveidojot esošos pakalpojumus, izmantojami šādi palīgavoti: Valsts pārvaldes pakalpojumu pārveides metodoloģija, pieejama <https://www.varam.gov.lv/lv/papildinats-informativais-zinojums-par-projektu-publisko-pakalpojumu-parveides-metodologijas-izstrade-un-aprobacija> un tīmekļvietne: <https://www.koprade.lv>.



Ietekmi uz publisko pakalpojumu attīstību apraksta TAP portāla anotācijas 8.sadaļas 8.1.1. apakšpunktā, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

• ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Šī izvērtējuma mērķis ir sniegt prognozi par to, kādu ietekmi uz valsts un/vai pašvaldību budžetiem atstās piedāvātais problēmas risinājums. Šī prognoze aptver gan ietekmi uz kārtējo saimniecisko gadu, gan nākamo vidējā plānošanas termiņa periodu.

- Jāprognozē gan ieņēmumi, gan izdevumi. Ja prognoze rāda, ka paredzami gan ieņēmumi, gan izdevumi, tad ir jānorāda abi, nevis tikai to starpības atlikums.
- Šai anotācijas sadaļai ir tikai informatīva nozīme. Tas, ka spēkā stāties TA, kura anotācijā ir norādīti zināmie izdevumi vai ieņēmumi, vēl nenozīmē, ka šādi ieņēmumi un izdevumi jau tiek plānoti valsts budžetā un projektu īstenojošā iestādē jau var rēķināties ar attiecīgu finansējuma piešķirumu nākamā gada budžetā.

Projekta īstenošana var radīt šādu finansiālo (fiskālo) ietekmi uz valsts budžetu, pašvaldību budžetiem un speciālajiem budžetiem (turpmāk – budžets): samazināt vai palielināt ieņēmumu daļu, samazināt vai palielināt izdevumu daļu, ietekmēt gan ieņēmumu daļu, gan izdevumu daļu.

Finansiālās ietekmes prognozi veic uz budžetu kopumā un, ja iespējams, nodala ieņēmumu un izdevumu izmaiņas atsevišķās institūcijās (tai skaitā tiešās pārvaldes iestādēs vai pašvaldībās), kuras nodrošina vai nākotnē nodrošinās projekta ieviešanu.

- Ja TA projekts neietekmē atsevišķus finanšu ietekmes rādītājus (ieņēmumus, izdevumus vai līdzekļus papildu izdevumu finansēšanai), attiecīgajos laukos ieraksta "0".
- Izmaksas un ieņēmumus norāda veselos skaitļos.
- Ja TA projektam ir ietekme uz budžetu, bet objektīvu iemeslu dēļ tā nav aprēķināma vai ir aprēķināma ļoti aptuveni, attiecīgajās ieņēmumu vai izdevumu ailēs norāda “Nav precīzi aprēķināms” un sadaļā “Cita informācija” sniedz skaidrojumu, kādēļ aprēķinus nav iespējams veikt un kādas ir sagaidāmās izmaiņu tendences (kuras pozīcijas (ieņēmumus un izdevumus valsts budžetā vai pašvaldību budžetos) un kādā virzienā (pieaug, samazināsies) projekts ietekmēs).

Iesakām vispirms aizpildīt tabulas 6. punktu, kurā jāpamato izmaiņas budžeta ieņēmumos un izdevumos, sniedzot detalizētus aprēķinus par tiem. Pēc tam jāapzina, kāds ir kārtējā gada budžetā plānotais finansējums tām valsts pārvaldes funkcijām, kuras skar piedāvātais problēmas risinājums (2. aile). Tad jāaprēķina, kāda finansiālā ietekme ir piedāvātajam problēmas risinājumam, un jānoskaidro, vai tā iekļaujas attiecīgajā saimnieciskajā gadā paredzētajā finansējumā. Ja ar problēmas risinājumu saistītās izmaksas vai ieņēmumi neiekļaujas attiecīgajā saimnieciskajā gadā jau plānotajos izdevumos vai ieņēmumos, tas būs jānorāda anotācijas 3. ailē. Tālāk jāprognozē, kā mainās nepieciešamā finansējuma apmērs vai plānotais ieņēmumu apmērs nākamo triju gadu periodā, un attiecīgi jānorāda 4., 5. un 6. ailē.

Tabulā norāda līdzekļus:

- kas TA projekta īstenošanai paredzēti kārtējā saimnieciskā gada (turpmāk – n-gads) budžetā;

- kas TA projekta īstenošanai paredzēti vidēja termiņa budžeta ietvarā n+1 un n+2 gadā;
- kas TA projekta īstenošanai nepieciešami;
- kas raksturo projekta pieņemšanas rezultātā plānoto budžeta ieņēmumu palielinājumu vai samazinājumu n-gadā un n+1, n+2 un n+3 gadā.

TA projekta ietekmi uz budžetu izvērtē šādā secībā:

- identificē projekta īstenošanai n-gada budžetā paredzētos līdzekļus;
- vērtē, vai projekta īstenošana rada izmaiņas budžeta ieņēmumos un izdevumos n-gadā;
- identificē projekta īstenošanai n+1 un n+2 gadā vidēja termiņa budžeta ietvarā paredzētos līdzekļus;
- vērtē, vai projekta īstenošana radīs izmaiņas budžeta ieņēmumos un izdevumos n+1, n+2 un n+3 gadā.

TA projekta ietekmi uz budžetu raksturo, atsevišķi norādot:

- ietekmi uz pašvaldības budžetu;
- ietekmi uz valsts pamatbudžetu, tai skaitā ietekmi uz iestāžu ieņēmumiem no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem;
- ietekmi uz valsts speciālo budžetu;
- n-gada vietā norāda konkrēto TA projekta izstrādes gadu, bet nākamo n+1, n+2, n+3 gadu vietā norāda attiecīgi nākamās trīs gadus.

Tabulas aili "n-tais gads" aizpilda:

- ailē "Saskaņā ar valsts budžetu kārtējam gadam" norādot n-gada budžetā paredzētos izdevumus un plānotos ieņēmumus saskaņā ar likumu par valsts budžetu n-gadam;
- ailē "Izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar budžetu kārtējam gadam" norāda šādos izņēmuma gadījumos radušās neparedzētās novirzes no likumā par valsts budžetu n-gadam plānotajiem ieņēmumiem un izdevumiem:
 - ✓ ja projekts paredz izmaiņas spēkā esošajā maksā par publiskajiem pakalpojumiem, nodokļu vai nenodokļu maksājumu likmēs vai citos normatīvajos aktos noteikto maksājumu apmēros, samazinot vai palielinot plānotos valsts budžeta ieņēmumus;
 - ✓ ja projektā paredzēto pasākumu īstenošanai paredzēts piešķirt līdzekļus no citām budžeta programmām vai apakšprogrammām, kā arī citiem finanšu avotiem.

Tabulas aili "Turpmākie trīs gadi" aizpilda, norādot:

- ailē "Saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru" n+1 un n+2 gadā vidēja termiņa budžeta ietvarā paredzētos izdevumus un plānotos ieņēmumus saskaņā ar likumu par vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 un n+2 gadam;
- ailē "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam" un "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" katrā gadā kopējās izdevumu izmaiņas salīdzinājumā ar ailē "Saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru" n+1 un n+2 gadā norādīto;
- ailē "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" n+3 gadā kopējās ieņēmumu izmaiņas salīdzinājumā ar ailē "Saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru" n+2 gadā norādīto;
- ailē "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam" un "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" katrā gadā kopējās ieņēmumu izmaiņas salīdzinājumā ar ailē "Saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru" n+1 un n+2 gadā norādīto;
- ailē "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" n+3 gadā kopējās izdevumu izmaiņas salīdzinājumā ar ailē "Saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru" n+2 gadā norādīto.

Ailē "Turpmākie trīs gadi" norāda budžeta projekta kopsavilkuma datus. Valsts budžeta likumprojekta anotācijā kārtējam gadam iekļauj tikai būtiskāko informāciju par likumprojekta saturu, detalizētu informāciju sniedzot budžeta paskaidrojumos.

Ja projekts paredzēts, lai īstenotu ES politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības projektus vai pasākumus (turpmāk – ārvalstu finansējums), kuriem ārvalstu finansējums tiek atmaksāts pēc pasākuma ieviešanas uzsākšanas:

- **Budžeta ieņēmumos norāda:**

- ✓ ja n-gadā un n+1 un n+2 gadā nav paredzēts finansējums šādai aktivitātei, ailē "Izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar budžetu kārtējam gadam", "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam" un "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" norāda ārvalstu finansējuma daļu (avansā izmaksāts nacionālais finansējums ārvalstu finansējuma daļas finansēšanai) no attiecīgajā gadā projekta īstenošanai plānotā finanšu līdzekļu apmēra;

- ✓ ja n-gadā un n+1 un n+2 gadā ir paredzēts finansējums šāda projekta īstenošanai:

- ailē "n-tais gads" un ailē "n+1" un "n+2" norāda budžetā kārtējam gadam un vidēja termiņa budžeta ietvarā paredzēto ārvalstu finansējuma apmēru (avansā izmaksāto nacionālo finansējumu ārvalstu finansējuma daļas finansēšanai) no attiecīgajā gadā projekta īstenošanai plānoto finanšu līdzekļu apmēra;
- ailē "Izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar budžetu kārtējam gadam", "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam" un "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" norāda ārvalstu finansējuma daļas (avansā izmaksātā nacionālā finansējuma ārvalstu finansējuma daļas finansēšanai) izmaiņas attiecīgajā gadā.

- **Budžeta izdevumos norāda:**

- ✓ ja n-gadā un n+1 un n+2 gadā nav paredzēts finansējums šādai aktivitātei, ailē "Izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar budžetu kārtējam gadam", "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam" un "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" norāda kopējo (ārvalstu finansējuma (avansā izmaksātā nacionālā finansējuma ārvalstu finansējuma daļas finansēšanai) un nacionālā līdzfinansējuma) attiecīgajā gadā projekta īstenošanai plānoto finanšu līdzekļu apmēru;

- ✓ ja n-gadā un n+1 un n+2 gadā ir paredzēts finansējums šāda projekta īstenošanai:

- ailē "n-tais gads", "n+1" un "n+2" norāda kopējo (ārvalstu finansējuma un nacionālā līdzfinansējuma) budžetā kārtējam gadam un vidēja termiņa budžeta ietvarā paredzēto finansējuma apmēru;
- "Izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar budžetu kārtējam gadam", "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam" un "Izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam" norāda kopējās (ārvalstu finansējuma (avansā izmaksātā nacionālā finansējuma ārvalstu finansējuma daļas finansēšanai) un nacionālā līdzfinansējuma) izmaiņas attiecīgajā gadā.

Ja nepieciešami finanšu līdzekļi papildu izdevumiem, sniedz priekšlikumus par papildu pasākumiem budžeta izdevumu optimizēšanai un projekta īstenošanai. Pasākumus atšifrē, norādot katra atsevišķā pasākuma ietekmi uz izdevumu segšanu. Kompensējošie pasākumi var būt:

- ✓ institucionālie pārkārtojumi (likvidācija, reorganizācija, uzdevumu deleģēšana, publiskās un privātās partnerības īstenošana), kas atbrīvo finanšu resursus;
- ✓ administratīvo izdevumu samazināšana, norādot, kurās izdevumu pozīcijās paredzēts izdevumu samazinājums;
- ✓ izdevumu samazināšana institūcijas kompetencē esošām funkcijām, uzdevumiem vai pasākumiem ar zemāku aktualitāti salīdzinājumā ar projektā plānotajiem pasākumiem;
- ✓ citi pasākumi, kurus institūcija uzskata par lietderīgiem, attiecīgi norādot veicamās darbības un sniedzot argumentētu pamatojumu, kas apliecina darbību nepieciešamību.

Amata vietu izmaksu aprēķināšana

Iestādei, uzņemoties jaunas funkcijas, sākotnēji jāvērtē iespēja attiekties no kādas no jau esošajām funkcijām, tādējādi racionāli un efektīvi izmantojot esošos (materiālos un cilvēku) resursus un vienlaikus efektīvi pārvaldot valsts budžeta līdzekļus.

Ja iepriekš minētos pasākumus nav iespējams īstenot, iestāde līdzīgi vērtē iespēju pārveidot vakantos amatus, īpaši sākot ar ilgstoši vakanto amatu vērtēšanu (vakantie amati, kurus nav bijis iespējams aizpildīt sešus mēnešus un vairāk), kā arī resorā kopumā tiek vērtēta iespēja izmantot citu resora iestāžu rīcībā esošo vakanto amatu pārveidi, lai nodrošinātu konkrētās funkcijas izpildi. Līdz ar to turpmāk ir paredzami **2 scenāriji**: a) jaunas amata vietas izveide un b) esošās vakantās amata vietas pārveide.

a) Jaunas amata vietas izveide

Jaunas amata vietas izveidei tiek aprēķinātas izmaksas atlīdzībai, kā arī darba vietas iekārtošanai, konkrētā darbinieka nodrošināšanai ar formas tērpu, individuāliem aizsardzības līdzekļiem u. tml.

NB! Veidojot jaunu pastāvīgu/ neterminētu amata vietu, par to obligāti ir jābūt ierakstam tiesību akta projektam pievienotajā Ministru kabineta sēdes protokollēmumā. Izņēmums ir gadījums, ja jauna amata vieta tiek veidota uz projekta īstenošanas laiku, šajā gadījumā attiecīgā informācija ir jānorāda anotācijas atbilstošajās sadaļās.

TA projekta autoram saistībā ar jaunās funkcijas nodrošināšanu ir jābūt skaidram priekšstatam un redzējumam, kādi cilvēkresursi nepieciešami, kādi ir to perspektīvi veicamie pienākumi, atbildības apjoms, izvirzāmās izglītības un kvalifikācijas prasības, kā arī pieredzes nosacījumi.

Veidojot jaunu amatu, provizoriski tiek izvērtēts, kurā amata saimē un līmenī attiecīgais amats tiks klasificēts. Atbilstoši prognostiski veiktajai amata klasifikācijai papildu nepieciešamā finansējuma aprēķinam tiek izmantota Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma (turpmāk – Atlīdzības likums) 3. pielikumā esošā mēnešalgu skala, kas mainās katru gadu, mainoties bāzes algai. Ņemot vērā, ka Atlīdzības likuma 3. pielikumā mēnešalgu skala ir izteikta ar koeficientu, tad lietotāju ērtībai mēnešalgas izteiktas euro pieejamas Valsts kancelejas tīmekļa vietnē (<https://www.mk.gov.lv/lv/dati-par-darba-samaksu-un-nodarbinatajiem-valsts-parvalde>) sadaļā “Bāzes mēnešalga”, izvēloties konkrēto gadu.

NB! Veicot aprēķinus, izmantojama mēnešalga, kuras apmērs nedrīkst pārsniegt mēnešalgu skalas attiecīgās mēnešalgu grupas mēnešalgu intervāla viduspunktu, kas vienlaikus ir arī konkurētspējīga atlīdzība privātajā sektorā.

NB! Aprēķinu atspoguļo budžeta izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodu triju zīmju detalizācijas līmenī, norādot koda nosaukumu. Ja informācija nav pietiekama vai tā ir grūti analizējama, tiešās valsts pārvaldes iestādei ir tiesības pieprasīt informāciju par izdevumu aprēķinu budžeta izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodu četru zīmju detalizācijas līmenī.

Izdevumus atlīdzībai atbilstoši plānotajam amata vietu (slodžu) skaitam nosaka saskaņā ar normatīvajiem aktiem par darba samaksu, ievērojot **šādus nosacījumus**:

Valsts un pašvaldību institūcijās nodarbinātajiem mēnešalgu skala pa mēnešalgu grupām, izteikta euro pieejama Valsts kancelejas tīmekļa vietnē (<https://www.mk.gov.lv/lv/dati-par-darba-samaksu-un-nodarbinatajiem-valsts-parvalde>) sadaļā “Bāzes mēnešalga”, izvēloties konkrēto gadu.. Savukārt iekšlietu sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālām dienesta pakāpēm³¹ un karavīriem³², kā arī ārstniecības personām³³ – attiecīgajos Ministru kabineta noteikumos. Ja jauna amata vieta ir paredzēta amatpersonām, kurām mēnešalgas apmēru nosaka, piemērojot Atlīdzības likumā

³¹ Ministru kabineta 2016. gada 13. decembra noteikumi Nr. 806 (<https://likumi.lv/ta/id/287422-noteikumi-par-iekšlietu-ministrijas-sistema-s-iestazu-un-ieslodzijuma-vietu-parvaldes-amatpersonu-ar-specialajam-dienesta-pakapem>)

³² Ministru kabineta 2014. gada 26. augusta noteikumi Nr. 509 (<https://likumi.lv/ta/id/268500-noteikumi-par-karavira-menesalgas-un-specialo-piemaksu-noteikšanas-kartibu-un-to-apmeru?&search=on>)

³³ Ministru kabineta 2018. gada 18. decembra noteikumi Nr. 851 (<https://likumi.lv/ta/id/304001-noteikumi-par-zemako-menesalgu-un-specialo-piemaksu-veselibas-apruses-joma-nodarbinatajiem>)

noteikto koeficientu (piem., tiesneši, Saeimas apstiprinātas amatpersonas, prokurori u. tml.), tad informācija par šīm amatpersonām atbilstošajām mēnešalgām izteikta euro pieejama Valsts kancelejas tīmekļa vietnē (<https://www.mk.gov.lv/lv/dati-par-darba-samaksu-un-nodarbinatajiem-valsts-parvalde>) sadaļā “Bāzes mēnešalga”, izvēloties konkrēto gadu un konkrēto amatu.

Ja atlīdzības budžets tiek paredzēts vienlaikus vairākiem gadiem (piem. vidējam termiņam 3 gadi), tad aprēķiniem ir iespējams izmantot prognozēto mēnešalgu skalu (pieejama Valsts kancelejas tīmekļvietnē <https://www.mk.gov.lv/lv/dati-par-darba-samaksu-un-nodarbinatajiem-valsts-parvalde>) sadaļā “Prognozētā mēnešalga turpmākajiem gadiem”.

NB! Neskatoties uz to, ka normatīvais regulējums nosaka iespēju atsevišķām nodarbināto grupām - tirgū īpaši pieprasītiem speciālistiem mēnešalgas palielināšanai, lai nodrošinātu konkurētspējīgu atlīdzību, piemērot tirgus koeficientu³⁴, to aprēķinos jaunas amata vietas izveidei neiekļauj.

Pedagogu darba samaksu nosaka Ministru kabineta noteikumi³⁵.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas aprēķina atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai likmei.

Veicot aprēķinu, papildus vērtē, vai konkrētajā amata vietā nodarbinātais strādās pilnu darba laiku, vai viņam ir noteikts mazāks darba apjoms (nepilns darba laiks). Ja tiek plānots nepilns darba laiks, tad to attiecīgi atspoguļo aprēķinā.

Darbiniekam, veicot savus amata pienākumus, var tikt uzticēti arī citi papildu pienākumi, kuri nav viņa amata aprakstā. Minētajos un arī citos gadījumos, kurus paredz Atlīdzības likuma 14. panta pirmā daļa, aprēķinā var tikt iekļauts papildu finansējums – 5 % apmērā no plānotās mēnešalgu kopsummas attiecīgajā kalendāra gadā **vispārējo piemaksu** kā iespējamo nākotnes izdevumu segšanai.

Atsevišķām nodarbināto kategorijām Atlīdzības likuma 15. pants un uz Atlīdzības likuma pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi paredz **speciālās piemaksas** – konkrētu apmēru no mēnešalgas, piemēram, par diplomātisko rangu, dienesta pakāpi, izdienas stāžu u. tml. Šādas piemaksas var tikt iekļautas kopējā aprēķinā, norādot to konkrēto apmēru un, , sniedzot papildu informāciju (skaidrojumu).

Ja normatīvajos aktos ir noteikts konkrēts speciālo piemaksu apmērs, tad tās plāno atbilstoši noteiktajam apmēram.

Ja speciālā piemaksa normatīvajā aktā ir noteikta robežās “no–līdz”, tad tās plānoto apmēru pamato ar attiecīgajā institūcijā noteiktajiem kritērijiem. Tas nozīmē, ka iestādei ir jānorāda konkrētie kritēriji un arī piemaksu apmērs, kas konkrētajā gadījumā iestādē tiek piemērots. Ja kāds no šiem piemaksu noteikšanas kritērijiem ir saistīts ar kādu citu normatīvo aktu, tad ieteicams to arī norādīt. Šāda pieeja tikai padarītu paredzamās atlīdzības noteikšanas caurspīdīgumu un atklātumu.

Lai veicinātu darbinieku motivāciju, iestāde var izskatīt iespēju darbinieku prēmēt par īpaši labiem darba rezultātiem. Šādu iespēju nosaka Atlīdzības likuma 3. un 16. pants. Šim mērķim aprēķinā tiek iekļauti arī izdevumi **prēmijām un naudas balvām**, bet to kopējais plānotais apmērs nedrīkst pārsniegt 10 % no plānotās mēnešalgu kopsummas attiecīgajā kalendāra gadā.

Darbiniekiem atbilstoši veicamajiem amata pienākumiem pienākas arī normatīvajos aktos noteiktās **sociālās garantijas**³⁶. Piemēram, ja amata pienākumu izpilde ir saistīta ar risku veselībai vai pat dzīvībai, normatīvie akti paredz obligātu veselības apdrošināšanu. Konkrētas sociālās garantijas dažādām

³⁴ Ministru kabineta 2022.gada 21.jūnija noteikumi Nr. 361 (<https://likumi.lv/ta/id/333463-noteikumi-par-valsts-instituciju-amatpersonu-un-darbinieku-darba-samaksu-un-tas-noteikšanas-kartibu-ka-ari-par-profesijam-un-specifiskajam-jomam-kuram-piemerojams-tirgus-koeficients>)

³⁵ Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumi Nr. 445 (<https://likumi.lv/ta/id/283667-pedagogu-darba-samaksas-noteikumi>)

³⁶ Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 565 (<https://likumi.lv/ta/id/212442-noteikumi-par-valsts-un-pasvaldibu-instituciju-amatpersonu-un-darbinieku-socialajam-garantijam?&search=on>)

nodarbināto grupām ir noteiktas normatīvajos aktos³⁷. Pedagogiem sociālās garantijas iekļautas Darba likumā, kā arī Izglītības likumā. Ja sociālā garantija ir noteikta kā obligāta un ir noteikts tās apmērs (piemēram, pabalsti un kompensācijas par dienestu ārvalstī, karavīra un zemessarga uzturdevas kompensācijas, sociālās garantijas amatpersonai ar speciālo dienesta pakāpi, kura apsargā Latvijas Republikas diplomātisko vai konsulāro pārstāvniecību), tad aprēķinos iekļauj pilnu summu, vienlaikus sniedzot arī atsauci uz normatīvo regulējumu, kurš to nosaka. Ja sociālā garantija ir noteikta kā iespējama un tai nav obligāts raksturs, tad tā tiek iekļauta kopējā sociālo garantiju tvērumā. Šādu sociālo garantiju kopējais apmērs aprēķinā nedrīkst pārsniegt 5 % no plānotās mēnešalgu kopsummas attiecīgajā kalendāra gadā.

Materiālo izmaksu aprēķins

Materiālās izmaksas sevī ietver minimāli nepieciešamo, lai darbinieks pilnvērtīgi pildītu viņam uzticētos amata pienākumus. Pamatā tie ir izdevumi, kuri saistās ar darba vietas izveidi, sākot pildīt amata pienākumus, un tie ir vienreizēji izdevumi, kā arī uzturēšanas izdevumi, lai sekmīgi pildītu uzticētos amata pienākumus. Vienlaikus jānorāda, ka, pirms iekļaut izdevumus darba vietas iekārtošanai, iestādei jāvērtē, vai tās rīcībā jau nav nepieciešamais aprīkojums un inventārs, kuru sekmīgi varētu izmantot jaunais darbinieks, veicot amata pienākumus.

NB! Ja amata vieta tiek veidota uz noteiktu laiku, norāda attiecīgo laikposmu, uz kuru attiecīgā amata vieta tiek izveidota, savukārt atlīdzību plāno proporcionāli mēnešu skaitam, kuros paredzēts nodarbināt amatpersonu (darbinieku).

b) Esošās vakantās amata vietas pārveide

Papildu nepieciešamo finansējumu aprēķina par katru amata vietu, līdzīgi kā veidojot jaunu amata vietu. Taču šajā gadījumā mēnešalgai papildu nepieciešamo finansējumu norāda kā starpību starp finansējumu jaunas amata vietas izveidei un esošajai amata vietai jau nodrošināto finansējumu. Līdz ar to anotācijā jānorāda esošās amata vietas pilna klasifikācija (amata saime, līmenis, mēnešalgu grupa), kā arī jaunās amata vietas pilna klasifikācija.

Analogiski aprēķinos iekļaujams arī papildu finansējums piemaksām un sociālajām garantijām – tikai kā starpība starp finansējumu esošajai un jaunajai amata vietai.

Ja izvērtējumā ir norādīts, ka nepieciešamas papildu amata vietas un valsts budžeta līdzekļi atlīdzībai, norāda, ka par papildu valsts budžeta līdzekļu un amata vietu piešķiršanu lēmums jāpieņem Ministru kabinetam, iekļaujot MK sēdes protokollēmumā atbilstošo punktu.



Ietekmes uz valsts vai pašvaldību budžetiem atspoguļošanai TAP portālā ir izveidota sadaļa tabulas veidā (3. sadaļa). Tabulā ir iestrādātas formulas, kas atvieglo aprēķinu veikšanu, – pēc summu ievades attiecīgajās ailēs rezultāti automātiski atspoguļosies rezultātos, kur tas ir nosakāms.

Tabulas sadaļā “Cita informācija” norāda:

³⁷ Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 545 (<https://likumi.lv/ta/id/212355-noteikumi-par-algas-pabalsta-kompensacijas-cela-izdevumiem-un-ar-uzturesanos-arvalsti-saistito-izdevumu-apmeru-un-so-izdevumu-segsanas-kartibu-iekšlietu-ministrijas-sistemas-iestades-amatpersonai-ar-speciālo-dienesta-pakapi-kura-apsarga-latvijas-republikas-diplomatisko-vai-konsularo-parstavniecibu?&search=on>); Ministru kabineta 2010. gada 29. jūnija noteikumi Nr. 602 (<https://likumi.lv/ta/id/212624-noteikumi-par-pabalstu-un-kompensaciju-apmeriem-diplomatiska-un-konsulara-dienesta-amatpersonam-darbiniekiem-valsts-tiesas-parvaldes-amatpersonam-darbiniekiem-karaviriem-prokuroriem-un-sakaru-virsniekiem-par-dienestu-arvalstis-un-to-izmaksas-kartibu?&search=on>); Ministru kabineta 2010. gada 16. novembra noteikumi Nr. 1042 (<https://likumi.lv/ta/id/221558-noteikumi-par-karaviru-socialajam-garantijam?&search=on>);

Ministru kabineta 2021. gada 7. decembra noteikumi Nr. 793 “Kārta, kādā Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm tiek nosūtītas dalībai starptautiskajās misijās un operācijās, un dalības finansēšanas kārtība” (<https://likumi.lv/ta/id/328255-kartiba-kada-iekšlietu-ministrijas-sistemas-iestazu-amatpersonas-ar-specialajam-dienesta-pakapem-tiek-nosutitas-dalibai-starptautiskajās-misijās-un-operācijas-un-dalības-finansēšanas-kartiba>)

- informāciju par projektā paredzēto pasākumu plānoto fiskālo ietekmi pēc n+3 gada, ja zināms projekta ieviešanas beigu gads;
- jebkuru citu informāciju, kas sniedz papildu skaidrojumu anotācijas III sadaļā norādītajai informācijai un kuru projekta izstrādātājs vai citas ieinteresētās puses uzskata par svarīgu;
- ja izvērtējumā ir norādīts, ka nepieciešami papildu valsts budžeta līdzekļi, norāda, ka par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu lems Ministru kabinets, sagatavojot valsts budžetu n+1 gadam.

• **ietekme uz tiesību normu sistēmu un Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām**

Ietekme uz tiesību normu sistēmu parasti nav tieši saskatāma, vienkārši pārlasot tiesību akta projekta tekstu. Tādēļ ir pietiekami labi jāorientējas vismaz attiecīgās nozares normatīvajos aktos, lai šādu ietekmi spētu saskatīt. Izņēmums ir tiesību norma, kurā paredzēts deleģējums izdot Ministru kabineta (vai pašvaldību saistošos) noteikumus. Ja šāds deleģējums tiesību akta projektā (tātad – likumprojektā) ir, tas automātiski nozīmē, ka eksistē ietekme uz tiesību sistēmu.

Ja tiek izstrādāts likumprojekts (jauns likums vai grozījumi spēkā esošajā likumā), tajā var būt ietverta deleģējoša norma Ministru kabinetam izdot noteikta satura Ministru kabineta noteikumus. Pirmkārt, ir jāapsver, vai šāds deleģējums vispār ir vajadzīgs, vai nepieciešamo regulējumu nevar ietvert pašā likuma tekstā. Ja tomēr tiek nolemts izstrādāt jaunus Ministru kabineta noteikumus, tad šajā anotācijas sadaļā raksta pamatojumu šādai izvēlei, kā arī apraksta jauno Ministru kabineta noteikumu saturisko ietvaru. Papildus tam, ka likumprojektā tiek ierakstīts šāds deleģējums, ir lietderīgi jau šajā stadijā rūpīgi apdomāt, kā precīzi formulēt regulējamo jautājumu loku. Nereti tas ir noteikts pavirši, tādēļ vēlāk, izstrādājot Ministru kabineta noteikumu projektu, nepieciešamās lietas nav iespējams iekļaut projektā, jo to neparedz deleģējuma saturiskais tvērums. Savukārt, ja regulējamo jautājumu loks formulēts pārāk plaši, tad deleģējumu vēlāk nav iespējams izpildīt, un noteikumu saturs neatbilst deleģējumam.

Dažkārt likumprojektā var būt ietverts arī deleģējums pašvaldībām izdot pašvaldību saistošos noteikumus. Attiecībā uz šāda deleģējuma noformēšanu pareizā juridiskā tehnikā ir jāievēro tie paši noteikumi, kas attiecināmi uz Ministru kabineta noteikumiem. Tomēr attiecībā uz šāda normatīvā akta lietderību jāapsver pavisam citi aspekti. Pirmkārt, jāvērtē, vai šis jautājums neskar pašvaldību autonomo kompetenci. Pašvaldībām ir tiesības izdot pašvaldību saistošos noteikumus savas autonomās kompetences ietvaros bez Saeimas dota speciālā deleģējuma. Rakstīt speciālu deleģējumu tam, lai izdotu saistošos noteikumus pašvaldību autonomās kompetences jomā, nav laba prakse. Otrkārt, ja tiek dots deleģējums pašvaldībām izdot pašvaldību saistošos noteikumus, jāreķinās ar to, ka katra pašvaldība šo jautājumu var noregulēt citādi. Tātad jāapsver, vai ir pieļaujams, ka katrā pašvaldībā šāda tipa jautājumi var tikt regulēti atšķirīgi.

Ja tiek rakstīts Ministru kabineta noteikumu projekts, vēlreiz jāpārdomā, vai Ministru kabineta saturisko jautājumu loks pilnībā atbilst deleģējumam. Tas ir, vai netiek piedāvāts regulēt tādas tiesiskās attiecības, kuras nav ietvertas deleģējumā noteiktajā saturiskajā virzienā, kā arī vai tiek pilnībā aptverts viss nepieciešamais jautājumu saturiskais loks, kas deleģējumā ir paredzēts.

NB! Jāpievērš uzmanība, lai deleģējums Ministru kabinetam izdot noteikta satura Ministru kabineta noteikumus būtu formulēts atbilstoši juridiskās tehnikas prasībām. Tas ir ļoti svarīgi, lai izvērtētu, vai likumā ir ierakstīts deleģējums vai tikai atsaucis norma uz kādiem jau esošiem Ministru kabineta noteikumiem. Šāda neatbilstība ir viena no tipiskākajām un vienlaikus arī rupjākajām kļūdām Ministru kabineta noteikumu projektu sagatavošanā.

Darbam pie Ministru kabineta noteikumu izstrādes būtu jā sākas tad, kad likums jau ir stājies spēkā. Tātad ir zināma likuma galīgā redakcija un nerodas problēmas saskaņot Ministru kabineta noteikumus iekļaujamās tiesību normas ar likuma normām. Bieži vien Ministru kabineta noteikumus jā sāk izstrādāt paralēli likumprojekta virzībai Saeimā. Šāda situācija saistāma ar ievērojamu risku, jo likumprojekta teksta daļa, kas paredz deleģējumu Ministru kabinetam izdot noteikumus, apstiprināšanas procesā var tikt gan saturiski mainīta, gan arī pavisam izslēgta no likumprojekta. Šādā gadījumā ieteicams uzsākt Ministru kabineta noteikumu projekta izstrādi tad, kad likumprojekts Saeimā ir pieņemts vismaz 2. lasījumā, jo

2. lasījumā Saeima konceptuāli atbalsta likumprojekta tekstu, tai skaitā likumprojekta tekstā iekļauto deleģējumu Ministru kabineta noteikumu izdošanai. Likumprojekta teksts 3. lasījuma gaitā Saeimā parasti tiek tikai redakcionāli uzlabots. Tātad pēc 2. lasījuma var rēķināties, ka likums paredzēs nepieciešamību izstrādāt noteikta satura Ministru kabineta noteikumus.

Otrs jautājumu loks, kas jāaplūko, vērtējot ietekmi uz tiesību normu sistēmu, ir normatīvie akti, kuros saistībā ar konkrētu projektu ir jāveic kādi grozījumi. TA projekta autoram jāidentificē un jāapraksta visi saistītie grozījumi citos normatīvajos aktos. Cīņa ar tā saucamajiem "normatīvo aktu plūdiem" nozīmē, ka nav vēlams, lai kāds normatīvā akta projekts izraisītu daudz grozījumu citos normatīvajos aktos. Šajā darba stadijā ir svarīgi nošķirt būtiskos saistītos normatīvos aktus no nebūtiskajiem normatīvajiem aktiem. Tieši tādēļ jābūt skaidrībai par plānoto grozījumu būtību, jo bez šīs informācijas nav iespējams izdarīt nošķirumu. Būtiski ir tādi saistītie grozījumi, bez kuriem nevar pilnvērtīgi sasniegt plānotā tiesību akta projekta mērķi. Nebūtiskie grozījumi ir tādi, kas precizē un saskaņo plānotos grozījumus ar citiem saistītajiem normatīvajiem aktiem, tomēr tiesību sistēmas juridiski korekta funkcionēšana ir iespējama arī bez šādiem grozījumiem.

NB! Ja vienas problēmas risināšanai uzreiz tiek sagatavoti vairāki savstarpēji saturiski saistīti un uz vienas problēmas risināšanu vērsti tiesību aktu projekti, ir lietderīgi to norādīt anotācijas 4. sadaļā. Tas palīdzēs lēmuma pieņemējam vieglāk orientēties un ātrāk saprast šo tiesību aktu projektu kopīgo būtību.



Ja projekts ietekmē spēkā esošo tiesību normu sistēmu, aizpilda TAP portāla anotācijas 4. sadaļu. Anotācijas 4.1. apakšpunktā norāda:

- tiesību aktu projektus, kuru izstrādāšanai paredzēts pilnvarojums projektā, saistīto tiesību aktu nosaukumu, pamatojumu un aprakstu, kā arī atbildīgo institūciju;
- citus spēkā esošos (vai jau apstiprinātos) tiesību aktus, kuros jāizdara grozījumi vai kuri jāatzīst par spēku zaudējušiem (atceltiem) saistībā ar projektu, kā arī skaidro šādu izmaiņu nepieciešamību. Ja spēkā esošā tiesību akta atzīšana par spēku zaudējušu ir paredzēta izstrādātajā tiesību akta projektā, to norāda nevis šajā apakšpunktā, bet anotācijas 1. sadaļā.

Ja nepieciešamie tiesību aktu projekti jau ir izsludināti Valsts sekretāru sanāksmē, norāda attiecīgās Valsts sekretāru sanāksmes datumu, protokola numuru un paragrāfu vai, ja nepieciešamie tiesību aktu projekti jau ir pieteikti TAP portālā, norāda projekta TA (ID) numuru.

Ja nepieciešams, var norādīt vairākus saistītos tiesību aktus, nospiežot "+" zīmi 4.1. apakšpunktā un aprakstot katru tiesību aktu atsevišķi.

Piemērs

4. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Vai projekts skar šo jomu? ☒ Jā ☐ Nē

4.1. Saistītie tiesību aktu projekti

4.1.1.

Tiesību akta nosaukums

Ministru kabineta 2003.gada 29.apriļa noteikumi Nr.242 „Satiksmes ministrijas nolikums”

Pamatojums un apraksts

Svītrot 5.23.apakšpunktu, kas nosaka Satiksmes ministrijas esošo uzdevumu nodrošināt Padomes darbu.

Atbildīgā institūcija *

Satiksmes ministrija

Ja saistībā ar ietekmi uz tiesību normu sistēmu ir kāda cita informācija, to norāda šīs sadaļas 4.2. apakšpunktā “Cita informācija”:

4.2. Cita informācija

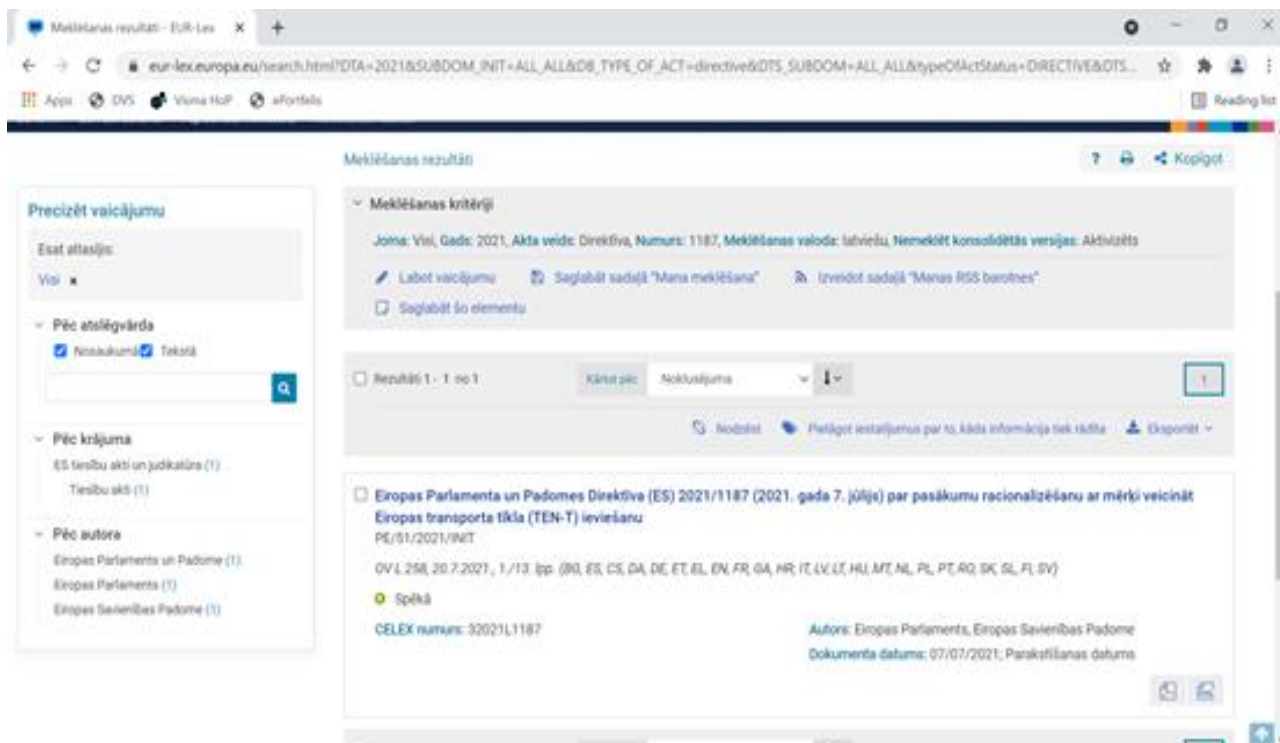
Likumprojekts jāvirza kopā ar Aizsardzības ministrijas virzīto likumprojektu „Grozījumi Aizsargjoslu likumā” (VSS-1090).

Ietekmes uz Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām mērķis ir pārskatāmā un strukturētā veidā atspoguļot būtiskāko informāciju par starptautisko, tai skaitā Eiropas Savienības, tiesību aktu vai starptautiskas institūcijas vai organizācijas dokumentu, kurā noteiktās saistības izpilda vai uzņemas Latvijas Republika. Šis izvērtējums jāveic ne tikai tad, kad ar tiesību aktu tiek izpildītas kādas konkrētas starptautiskās saistības, bet arī tad, kad jāvērtē tiesību akta atbilstība jau esošajām starptautiskajām saistībām.

Ja projekts ietekmē Latvijas starptautiskās saistības, aizpilda anotācijas 5. sadaļu. Ja projekts ietekmē saistības pret Eiropas Savienību (turpmāk – ES), aizpilda anotācijas 5.1. apakšpunktu “**Saistības pret Eiropas Savienību**”, norādot:

- **ES tiesību akta CELEX numuru**, ES tiesību akta datumu, numuru un nosaukumu, kura prasības tiek pārņemtas vai ieviestas ar projektu (piemēram, 32021L1187, Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 7. jūlija Direktīva (ES) 2021/1187 par pasākumu racionalizēšanu ar mērķi veicināt Eiropas transporta tīkla (TEN-T) ieviešanu).

CELEX numurs atrodams ES tiesību aktu datubāzē <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=lv>, kur meklētājā (labajā pusē “Meklēt pēc dokumenta numura”), ievadot attiecīgā ES tiesību akta izdošanas gadu un numuru, atvērsies meklētais ES tiesību akts un zem ES tiesību akta nosaukuma būs rinda “CELEX numurs”.



- terminus, kādos jāpārņem vai jāievieš ES tiesību akti, kas norādīti šajā sadaļā, un saistībā ar šiem termiņiem – termiņu, kādā jāpieņem projekts;
- projekta atbilstību tiesu judikatūrai (norāda Eiropas Savienības Tiesas, Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas tiesas spriedumus vai citus dokumentus), kas interpretē attiecīgos ES tiesību aktus, kuri norādīti šajā sadaļā;
- ja projekts ir jāpieņem, lai izbeigtu pret Latvijas Republiku uzsākta pārkāpuma procedūras vai tiesvedības Eiropas Savienības Tiesā lietu, norāda pārkāpuma procedūras vai Eiropas Savienības Tiesā ierosinātās lietas numuru un to ES tiesību aktu, ar kuru saistībā ir uzsākta pārkāpuma procedūras lieta. Ja projekts jāpieņem, lai novērstu Latvijas Republikas tiesību akta neatbilstību Līgumam par Eiropas Savienības darbību, norāda arī Līguma par Eiropas Savienības darbību pantu, kurš ir pārkāpts.

Papildu informāciju par Eiropas Savienības tiesību ieviešanu skatīt Tieslietu ministrijas sagatavotajā Eiropas Savienības tiesību ieviešanas rokasgrāmatā <https://www.tm.gov.lv/lv/es-tiesibu-ieviesana>.

Šīs sadaļas 5.4.1. tabulā “**Tiesību akta projekta atbilstība ES tiesību aktiem**” raksturo projekta atbilstības pakāpi ES tiesību aktiem:

- norāda katru attiecīgā ES tiesību akta pantu, daļu, punktu, apakšpunktu, kas jāpārņem vai jāievieš nacionālajā tiesību sistēmā (A aile);
- norāda katru projekta pantu, daļu, punktu, apakšpunktu, ar kuru tiks pārņemts vai ieviests ES tiesību akta pants, daļa, punkts vai apakšpunkts, vai norāda vispārīgu atsauci uz tiesību aktu, kurā ir vai tiks pārņemtas norādītās ES tiesību akta vienības (B aile)

Piemērs

Nepareizi

A	B
Direktīva 2012/00/ES	«Viss projekta teksts»

Pareizi

A	B
Direktīvas 2012/00/ES 3. panta 7. punkts ---utt---	Projekta 12. un 13. punkts ---utt---

Direktīvas 2012/00/ES 30. panta otrā daļa	«-» vai «netiek pārņemts»	Direktīvas 2012/00/ES 30. panta otrā daļa	- Norma netiek pārņemta, jo attiecas tikai uz Komisijas tiesībām un pienākumiem - Norma projektā netiek pārņemta, jo attiecas uz vispārējām cilvēka pamattiesībām, kas izriet no Satversmes 8. nodaļas
-	Nav norādes par direktīvas normu pārņemšanu	Direktīvas 2012/00/ES 3.–17. pants	- Pārņemts ar MK noteikumiem Nr. 12345 (..)

- norāda, vai attiecīgo ES tiesību aktu normas projektā tiek pārņemtas vai ieviestas pilnībā vai daļēji (C aile). Ja norāda, ka ES tiesību aktu normas tiek pārņemtas vai ieviestas daļēji:
 - o sniedz attiecīgu skaidrojumu;
 - o precīzi norāda, kad un kādā veidā tiks nodrošināta minēto saistību izpilde pilnībā;
 - o norāda institūciju, kura ir atbildīga par šo saistību izpildi pilnībā (atbildīgā institūcija ir noteikta atbilstoši Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumiem Nr. 255 "Eiropas Savienības tiesību aktu pārņemšanas un ieviešanas kontroles un koordinācijas noteikumi" 3.–6. punktam)

Piemērs

Nepareizi

C
«Pārņemts daļēji», bet netiek norādīts, kāpēc «-» informācija par attiecīgo ES tiesību akta vienību 1. tabulā vispār netiek iekļauta

Pareizi

C
Pārņemts daļēji. Norma pilnībā tiks pārņemta ar grozījumiem Dažādu pakalpojumu aprites likumā. Par likumprojekta sagatavošanu atbildīga ministrija. Likumprojektu paredzēts iesniegt apstiprināšanai Ministru kabinetā līdz 2019. gada 31. decembrim.

- norāda, vai attiecīgais projekta pants, daļa, punkts, apakšpunkts (kas norādīts šīs tabulas B ailē) paredz stingrākas prasības, nekā paredzēts attiecīgajā ES tiesību akta pantā, daļā, punktā, apakšpunktā (D aile). Ja projekts paredz stingrākas prasības:
 - o sniedz attiecīgu skaidrojumu par šādu prasību nepieciešamību un samērīgumu;
 - o norāda iespējamās alternatīvas (t. sk. alternatīvas, kas neparedz tiesiskā regulējuma izstrādi), kādos gadījumos būtu iespējams izvairīties no stingrāku prasību noteikšanas, nekā paredzēts attiecīgajos ES tiesību aktos

Piemērs

Nepareizi

Pareizi

D	D
---	---

Projekts paredz stingrākas prasības	Projekts paredz stingrākas prasības, nekā noteikts Direktīvas 2021/00/ES 6. panta 3. punktā. Stingrāka ierobežojuma noteikšana, proti, aizliegums uzturēties uz ūdenstilpņu ledus no 1. marta līdz 1. decembrim pamatojama ar to, ka katru gadu, ielūstot ledū un noslīkstot, iet bojā (skaits) cilvēki. Paredzams, ka aizlieguma rezultātā samazināsies ikgadējais bojāgājušo zemledus makšķernieku skaits, līdz ar to aizliegums noteikts iedzīvotāju veselības un sabiedrības drošības aizsardzības nolūkos un uzskatāms par lietderīgu un samērīgu salīdzinājumā ar attiecīgo pārvietošanās brīvības ierobežojumu. Iespējama alternatīva ir palielināt glābšanas dienestu ikgadējo finansējumu no valsts budžeta līdzekļiem, kas finanšu taupības pasākumu ietvaros nav iespējama. Savukārt iespēja noteikt maksu par glābšanas darbiem makšķernieku evakuācijai no dreifējoša ledus saistīta ar ievērojamu administratīvo izmaksu pieaugumu un nav lietderīga
-------------------------------------	--

- ja ES tiesību akts paredz rīcības brīvību dalībvalstij pārņemt vai ieviest noteiktas ES tiesību akta normas, norāda konkrētu ES tiesību akta normu un pamato, kādēļ ir vai nav izmantota ES tiesību aktā paredzētā rīcības brīvība dalībvalstij pārņemt vai ieviest noteiktas ES tiesību akta normas

Piemērs

Kā ir izmantota ES tiesību aktā paredzētā rīcības brīvība dalībvalstij pārņemt vai ieviest noteiktas ES tiesību akta normas? Kādēļ?	Latvija saskaņā ar Direktīvas 2013/00/ES 1729. panta 2. punktu izmanto dalībvalsts rīcības brīvību nepārņemt Direktīvas 2013/00/ES 37. nodaļas un XIII–XXV pielikuma prasības. Attiecīgās tiesību normas Latvijas normatīvajos aktos netiek pārņemtas, ievērojot to, ka kokospalmu (<i>Cocos nucifera</i>) audzēšana Latvijas Republikas teritorijā nav attīstīta, kā arī nav iekļauta ar Ministru kabineta 2014. gada 1. aprīļa rīkojumu Nr. 00 «Par tautsaimniecības prioritātēm 2014.–2050. gadam» apstiprinātajā prioritāro tautsaimniecības nozaru sarakstā, līdz ar to izstrādāt tiesisko regulējumu minētajā nozarē nav lietderīgi.
---	--

- norāda informāciju par saistībām sniegt paziņojumu ES institūcijām un ES dalībvalstīm atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas regulē informācijas sniegšanu par tehnisko noteikumu, valsts atbalsta piešķiršanas un finanšu noteikumu (attiecībā uz monetāro politiku) projektiem.

Tiesību akta izstrādē ir svarīgi izvērtēt, vai tie nesatur nacionālās tehniskās prasības attiecībā uz tirdzniecību ar produktiem vai pakalpojumiem. Uz tiesību aktiem, kas ietver valsts tehniskos noteikumus, ir attiecināma **prasība par noteikumu paziņošanu Eiropas Komisijai un Eiropas Savienības dalībvalstīm.**

Valsts tehnisko noteikumu paziņošanas mērķis ir novērst nepamatotu šķēršļu radīšanu ES iekšējā tirgū, tādējādi izvairoties no stingrāku prasību pieņemšanas, nekā tas nepieciešams. Paziņojamie tehniskie noteikumi var būt gan likums, gan Ministru kabineta noteikumi.

Tehniskie noteikumi attiecībā uz tirdzniecību ar produktiem

Tiesību akta projekts ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu attiecībā uz tirdzniecību ar produktiem un tas ir jāpaziņo Tehnisko noteikumu informācijas sistēmas (TRIS) datubāzē³⁸, ja tas paredz:

- tehniskos parametrus (izmērus, marķējumu, iepakojumu, kvalitātes līmeni, atbilstības novērtēšanas procedūras utt.);
- nosacījumus, ar kuriem tiek aizliegta preču ražošana, ieviešana, tirdzniecība vai izmantošana;
- nosacījumus, kas būtiski ietekmē preces sastāvu, īpašības vai tās tirdzniecību (prasības, kas izvirzītas precei, lai, piemēram, pasargātu pircējus vai vidi, un kas ietekmē tirgū laistas preces dzīves ciklu, piemēram, izmantošanas nosacījumi, atkārtotas izmantošanas vai otrreizējas pārstrādes prasība).

³⁸ Paziņošanas procedūru nosaka 2010. gada 23. februāra Ministru kabineta instrukcija Nr. 1 "Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sniedz informāciju par tehnisko noteikumu projektiem".

Tehniskie noteikumi pakalpojumu jomā

Tiesību akta projekts ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu pakalpojumu jomā un tas ir jāpaziņo Iekšējā tirgus informācijas (IMI) sistēmā³⁹, ja tas paredz ierobežojošas prasības pakalpojumu sniegšanai:

- kvantitatīvus vai teritoriālus ierobežojumus pakalpojuma sniegšanai (attālums starp pakalpojumu sniedzējiem, ierobežots skaits komersantu);
- pienākumu pakalpojuma sniedzējam izvēlēties noteiktu saimnieciskās darbības formu (piemēram, AS, SIA u. tml.);
- nosacījumu, ka pakalpojumu var sniegt vai piedāvāt tikai noteikti pakalpojumu sniedzēji vai to grupa vai personas, kas darbojas konkrētajā profesijā, specialitātē vai amatā;
- kārtību, kādā tiek pārvaldītas kapitāla daļas (minimālās prasības pamatkapitālam, noteiktas izglītības prasības īpašniekam);
- ierobežot uzņēmumu skaitu;
- noteikt minimālo darbinieku skaitu;
- fiksēt tarifus par pakalpojumu;
- likt nodrošināt pakalpojumu tikai komplektā ar citu pakalpojumu.

Šādam projektam Ietekmes novērtējuma ziņojuma (anotācijas) 5. sadaļas 5.4.1. tabulā "Tiesību akta projekta atbilstība ES tiesību aktiem" norāda, vai projekts ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu, attiecībā uz kādiem aspektiem tas ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu, vai ir veikta paziņošanas procedūra IMI vai TRIS sistēmā, un, ja nav, – kad ir plānots to veikt.

Piemērs

Saistības sniegt paziņojumu ES institūcijām un ES dalībvalstīm atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas regulē informācijas sniegšanu par tehnisko noteikumu, valsts atbalsta piešķiršanas un finanšu noteikumu (attiecībā uz monetāro politiku) projektiem

Saskaņā ar Brīvas pakalpojumu sniegšanas likuma 15.panta septīto daļu projekts ir uzskatāms par tehnisko noteikumu projektu pakalpojumu jomā. Pamatojoties uz iepriekš minēto un Ministru kabineta 2016.gada 28.jūnija noteikumu Nr.419 "Noteikumi par informācijas apmaiņas un uzraudzības kārtību Iekšējā tirgus informācijas sistēmas ietvaros, informācijas apmaiņā iesaistīto iestāžu atbildību un Eiropas profesionālās kartes izdošanas kārtību" projekts tiks iesniegts izvērtēšanai Eiropas Komisijā.

Ja projekts ietekmē citas starptautiskās saistības, aizpilda anotācijas 5.2. apakšpunktu "**Citas starptautiskās saistības**", norādot:

- starptautisko tiesību aktu vai starptautiskās institūcijas vai organizācijas dokumentu (turpmāk – starptautiskais dokuments), kurā noteiktās saistības izpilda vai uzņemas Latvijas Republika;
- termiņus (ja tādi ir), kādos Latvijas Republikai jānodrošina saistību izpilde, kas izriet no katra starptautiskā dokumenta, kas norādīts šajā tabulā, un saistībā ar šiem termiņiem – termiņu, kādā jāpieņem projekts;
- projekta atbilstību tiesu judikatūrai (norāda tiesu (piemēram, Starptautiskās tiesas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas) spriedumus vai citus dokumentus), kas interpretē attiecīgo starptautisko dokumentu, kurš norādīts šajā tabulā.



5. sadaļas 5.5.2. tabulā "**Ar tiesību akta projektu izpildītās vai uzņemtās saistības, kas izriet no starptautiskajiem tiesību aktiem vai starptautiskas institūcijas vai organizācijas dokumentiem. Pasākumi**

³⁹ Paziņošanas procedūru nosaka Ministru kabineta 2016. gada 29. jūnija noteikumi Nr. 419 "Noteikumi par informācijas apmaiņas un uzraudzības kārtību Iekšējā tirgus informācijas sistēmas ietvaros, informācijas apmaiņā iesaistīto iestāžu atbildību un Eiropas profesionālās kartes izdošanas kārtību".

šo saistību izpildei” raksturo ar projektu izpildītās vai uzņemtās saistības, kas izriet no katra starptautiskā dokumenta, kurš ir minēts šīs sadaļas **5.2. apakšpunktā “Citas starptautiskās saistības”**:

- norāda attiecīgajā starptautiskajā dokumentā noteiktās saistības, kā arī šo saistību būtību un konkrētus veicamos pasākumus vai uzdevumus, kas nepieciešami šo saistību izpildei (A aile);
- starptautiskajā dokumentā paredzēto saistību īstenošanai nepieciešamajiem pasākumiem vai uzdevumiem norāda projekta panta, daļas, punkta, apakšpunkta numuru, kas paredz vai no kura izriet minētie pasākumi vai uzdevumi, vai norāda dokumentu, kurā sniegts izvērsti skaidrojums, kādā veidā tiks nodrošināta minēto pasākumu vai uzdevumu izpilde (B aile);
- norāda informāciju par to, vai starptautiskajā dokumentā paredzētās saistības tiek izpildītas pilnībā vai daļēji (C aile). Ja tiek norādīts, ka saistības tiek izpildītas daļēji:
 - o sniedz attiecīgu skaidrojumu;
 - o precīzi norāda, kad un kādā veidā tiks nodrošināta minēto starptautisko saistību izpilde pilnībā;
 - o norāda institūciju, kura ir atbildīga par šo saistību izpildi pilnībā (atbildīgā institūcija ir noteikta attiecīgo starptautisko dokumentu ratificējošā likumā vai apstiprinošajā tiesību aktā);
- norāda, vai starptautiskajā dokumentā paredzētās saistības nav pretrunā ar jau esošajām Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām.

Anotācijas 5.3.apakšpunktā "Cita informācija" norāda papildu informāciju, kas raksturo projekta atbilstību Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām (piemēram, informāciju par ES līmenī iepriekš veikto ES tiesību aktu ietekmes novērtējumu).

ietekme uz cilvēktiesībām, demokrātiskajām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību

Pozitīva ietekme uz cilvēktiesībām:

- tiek izpildīts Satversmes tiesas vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, kurā atzīts cilvēktiesību aizskārums, atbilstoši mainot tiesību normas;
- tiek piemērota Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Satversmes tiesas vai Augstākās tiesas judikatūra;
- tiek piemērots Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm Nr. xx par ...;
- tiek atceltas normas, kas Latvijā ierobežoja cilvēktiesības (piemēram, pulcēšanās brīvību Covid-19 pandēmijas laikā);
- tiek paplašinātas iespējas īstenot kādu no Satversmes cilvēktiesību nodaļā atrodamajām tiesībām (piemēram, tiesības uz sociālo nodrošinājumu).

Negatīva ietekme uz cilvēktiesībām:

- jaunā tiesību norma var apgrūtināt iespēju īstenot kādu no Satversmē minētajām cilvēktiesībām (šajā gadījumā jāpaskaidro, kādēļ šāds ierobežojums ir nepieciešams un samērīgs).

Pozitīva ietekme uz demokrātiskajām vērtībām:

- jaunajai iniciatīvai ir mērķis stiprināt demokrātiskās vērtības un ir paredzams, ka tā to spēs īstenot (piemēram, paplašinātas iespējas piedalīties vēlēšanās, piemēram, cilvēkiem ar invaliditāti).

Negatīva ietekme uz demokrātiskām vērtībām:

- tiek ierobežotas pulcēšanās vai biedrošanās, vai izteiksmes iespējas, iespējas piedalīties vēlēšanās un/vai valsts pārvaldē. Piemēram, uz laiku vai pastāvīgi tiek aizliegti publiski protesti.

Pozitīva ietekme uz pilsoniskās sabiedrības attīstību:

- labāka vide NVO darbībai (jauns regulējums, budžeta iespējas, pārstāvniecības iespējas), plašākas iedzīvotāju iesaistes un pilsoniskās aktivitātes iespējas, labākas iespējas veikt brīvprātīgo darbu, valsts uzdevumu deleģēšana, ekspertu, pētnieku iesaistīšana, nodokļu atlaides biedrībām/ziedojumiem, trauksmes celšana. Piemēram, iespēja pašvaldību iedzīvotājiem ierosināt pašvaldību līmeņa referendumus, iedzīvotāju padomju un dažādu konsultatīvo formātu izveide, līdzdalības budžeta īstenošana.

Negatīva ietekme uz pilsoniskās sabiedrības attīstību:

- jaunais regulējums uzliktu lielāku administratīvo slogu NVO un politiskajām partijām vai sašaurinātu pilsoniskās līdzdalības iespējas. Piemēram, nodokļu reformas rezultātā NVO pazaudē tiem tipisku ienākumu avotu.



Ietekmi uz cilvēktiesībām, demokrātiskajām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību apraksta, aizpildot TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.12. apakšpunktu, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

• Ietekme uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām

Kas ir personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju princips?

Ratificējot Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām, Latvija ir apņēmusies veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, sekmēt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai.

Personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju un tiesību princips nosaka, ka personām ar invaliditāti ir tādas pašas likumiskās tiesības visās dzīves jomās kā jebkuram sabiedrības loceklim.

Izstrādājot politikas plānošanas dokumentus un tiesību aktu projektus, nozares ministrijas un institūcijas ir atbildīgas par to, lai tajos tiktu iekļauts vienlīdzīgu iespēju princips personām ar invaliditāti, tādējādi nodrošinot personu ar invaliditāti tiesību īstenošanu.

Kas ir jāņem vērā, vērtējot, vai TA projekts ietekmē personu ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas

Lai saprastu, vai konkrētais TA projekts ietekmē personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu (piemēram, saņemt pakalpojumu, tostarp ievērojot tā piekļūstamības aspektu, tikt nodarbinātam vai iekļautam izglītības procesā, piedalīties kādā aktivitātē un/vai projektā, saņemt atbalstu invaliditātes seku mazināšanai (piemēram, medicīnas jomā u. c.)), nepieciešams veikt pieejamo statistikas datu analīzi (skatot šādus aspektus: personu ar invaliditāti skaits un īpatsvars sabiedrībā, bērns ar invaliditāti, pilngadīga persona ar invaliditāti (I, II, III invaliditātes grupa), vecums, specifiskie funkcionālie traucējumi (redze, dzirde, kustību un garīga rakstura traucējumi), nodarbinātības rādītāji u. c.), atbilstoši iespējām šos datus papildinot ar pētījumos un izvērtējumos atspoguļoto informāciju, secinājumiem un ieteikumiem par nepieciešamajiem pilnveidojumiem konkrētajā jomā.

Šāda visaptveroša analīze sniegs izpratni par personu ar invaliditāti situāciju attiecībā pret esošo regulējumu (gan tad, ja tāds ir, gan tad, ja tāda nav un tā neesība rada šķēršļus personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai) un rastu pārliecību, ka TA projekts neradīs negatīvas sekas uz personu ar invaliditāti iespējām iekļauties sabiedrībā, bet gan garantēs viņu tiesību un brīvību īstenošanu bez šķēršļiem vienlīdzīgi ar pārējiem sabiedrības locekļiem.

Kā konkrētais TA ietekmēs personu ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas

Jebkura TA projekta ietekme uz mērķgrupu var būt tieša vai netieša:

- **Tieša ietekme** ir, ja TA projekta mērķis ir tieši vērsts uz personu ar invaliditāti situācijas maiņu, piemēram, veicinot kāda pakalpojuma pieejamību mērķgrupai, ieviešot atvieglojumus personām ar invaliditāti kopumā vai personām ar konkrētu invaliditātes grupu, vai tieši pretēji – mainot atbalsta saņemšanas nosacījumus tieši personām ar invaliditāti.
- **Netieša ietekme** var izpausties, ja šķietami neitrāls nosacījums vai tiesību norma ietekmē personu ar invaliditāti vienlīdzīgās iespējas un rada vai var radīt mērķgrupas situācijas maiņu. Piemēram, TA projekts nosaka ieviest jaunu pieteikšanās veidlapas paraugu noteikta pakalpojuma saņemšanai, kas netieši var ietekmēt personas ar invaliditāti iespējas pieteikties pakalpojumam, jo noteikta pieeja rada šķēršļus nepieciešamās informācijas aizpildīšanai vai uztveršanai.

Attiecīgi vērtējot gan tiešo, gan netiešo ietekmi un vienlaikus balstot to uz pieejamo statistiku un iepriekš veiktajiem pētījumiem, ir iespējams pārliecināties, vai TA projekts neradīs negatīvas sekas uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām tiesībām un iespējām.

Informācija (statistika, kvantitatīvie dati un kvalitatīvie dati, pētījumi, izvērtējumi) meklējama arī šādos resursos:

- Labklājības ministrijas tīmekļvietnes sadaļa *Invaliditāte*;

- Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļvietna (Oficiālajā statistikas portālā);
- Pētījumu un publikāciju datubāze;
- citi ES institūciju resursi, piemēram, *Eurostat* tīmekļvietne;
- Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām;
- Informatīvi materiāli par vides un informācijas pieklūstamību;
- Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam (17.08.21.)



Ietekmi uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām apraksta, aizpildot TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.9. apakšpunktu, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

Ietekme uz institūcijām, to funkcijām un cilvēkresursiem

Vērtējot piedāvāto risinājumu, jāanalizē arī tā ietekme uz publiskajām institūcijām (tostarp pašvaldībām), nosakot, vai risinājuma ieviešana strukturāli vai funkcionāli ietekmēs publisko pārvaldi. Ja problēmas risinājums paredz TA izstrādi, jāidentificē:

- institūcija, kas būs atbildīga par TA projekta izpildi;
- vai tiek paplašinātas/sašaurinātas valsts pārvaldes funkcijas;
- vai TA projekts ietekmē administratīvās izmaksas publiskajām personām;
- vai TA projekts ietekmē atbilstības izmaksas publiskajām personām;
- vai tiek mainīta valsts pārvaldes institucionālā struktūra (izveidota jauna institūcija, likvidēta vai reorganizēta esoša institūcija);
- vai TA projekts ietekmē institūcijas funkcijas un uzdevumus (paplašina, sašaurina);
- vai TA projekts palīdzēs efektīvizēt, digitalizēt vai citādā veidā optimizēt institūcijas iekšējos procesus;
- vai TA projektā noteiktais pilnvarojums pašvaldībām izdot saistošos noteikumus ir pamatots ar apstākļiem, tostarp lietderības apstākļiem, kas pēc savas būtības izslēdz iespēju noteikt valstī vienotu tiesisko regulējumu ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem.

NB! Informācija par ietekmi uz institūcijas cilvēkresursiem ir šo vadlīniju sadaļā m) ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem.

Tiesisko ietvaru kādas institūcijas izveidei, reorganizācijai un likvidēšanai sniedz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 15. pants. Ja TA projekta ietekmē kāda institūcija tiek izveidota no jauna, reorganizēta vai likvidēta, jāsniedz šādas rīcības izvēles pamatojums un argumenti par šādas rīcības lietderību.

Ne visas valsts pārvaldes funkcijas pilda tiešās pārvaldes institūcijas. Savukārt attiecībā uz uzdevumu deleģēšanu privātpersonām darbojas tieši pretēja loģika. Ir pieņemts, ka valsts pārvaldes funkcijas pilda valsts pārvalde, tas ir izpildvaras eksistences pamats. Un tikai gadījumā, ja tiek pierādīts, ka konkrēta uzdevuma izpildē kāds cits publisko tiesību subjekts būs efektīvāks nekā valsts pārvaldes institūcija, attiecīgo uzdevumu var deleģēt.⁴⁰

Svarīgi atcerēties, ka valsts pārvaldes funkcijas nevar deleģēt. Deleģēt var tikai uzdevumus. Tādējādi citai personai tiek nodota tikai atsevišķa pienākuma veikšana, bet visa atbildība par konkrēto jomu kopumā vēl joprojām paliek institūcijai, kas deleģējusi uzdevumu privātpersonai.

Nav iespējams izsmēļoši uzskaitīt, kādas pazīmes TA tekstā norāda uz to, ka šīs tiesību norma ietekmē valsts pārvaldes funkcijas, cilvēkresursus utt. Tomēr, ja no TA projekta izriet, ka tiek noteikta jauna veida pārskatu ieviešana, jauna veida kontroles pasākumi, jauna veida administratīvo aktu izdošana, jauni administratīvie sodi, noteikta valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšanas iespēja vai tieši pretēji – kaut kas tiek likvidēts, tad TA projektam noteikti ir ietekme uz publiskajām institūcijām.⁴¹

⁴⁰ 89.-90. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

⁴¹ 91. lp., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/5351/download>

Analizējot problēmas risinājuma ietekmi uz administratīvajām izmaksām, jāņem vērā, ka publiskajām institūcijām netiek piemēroti sliekšņi aprēķinu veikšanai, un tas nozīmē, ka jebkādas izmaksu izmaiņas (palielinājums vai samazinājums) tiek rēķinātas neatkarīgi no sliekšņiem. Tāpat aprēķini tiek veikti arī gadījumā, ja problēmas risinājums paredz izmaiņas informācijas apmaiņas pienākumos starp divām vai vairākām institūcijām. Formula aprēķina veikšanai publiskajām institūcijām ir tāda pati kā privātpersonām (detalizēti šo vadlīniju sadaļā *b) Ietekme uz administratīvajām procedūrām un to izmaksām (saimnieciskās darbības veicējiem, fiziskajām personām, nevalstiskā sektora organizācijām un citām juridiskajām personām, kā arī publiskajām institūcijām)*”).

Atšķirībā no atbilstības izmaksām privātpersonām (detalizēti par to šo vadlīniju sadaļā *c) Ietekme uz atbilstības prasībām un ar tām saistītajām izmaksām fiziskām un juridiskām personām*), kur tās bieži vien ir saistītas ar kvalifikācijas prasībām (kvalificēta speciālista algošana, auditēšana, kvalifikācijas eksāmena kārtošana u. c.), atļaujām, noteikta veida tehnisko ierīču iegādi vai konstrukcijām (kases aparāti, piebrauktuves u. c.), publiskajā pārvaldē atbilstības izmaksas praksē ir reti sastopamas un varētu būt saistītas ar vispārējām prasībām higiēnas, vides pieejamības, darba aizsardzības u. c. prasībām. Piemēram, higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības, arodizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas (t. sk. prasības noteiktām telpām, to platībai u. c. obligātiem nosacījumiem) attiecas arī uz Aizkraukles Profesionālo vidusskolu, kura ir Izglītības ministrijas padotības iestāde.



Ietekmi uz institūcijām, to funkcijām un cilvēkresursiem apraksta TAP portāla anotācijas 7. sadaļā.

- **ietekme uz Nacionālā attīstības plāna rādītājiem**

Ietekmi uz NAP rādītājiem (mērķa indikatoriem) nosaka, **vērtējot TA mērķi un sagaidāmo ietekmi** (piemēram, uz tautsaimniecību, vidi, veselību u. c.) **kontekstā ar NAP stratēģisko mērķu un/vai rīcības virzienu mērķa indikatoriem.**

Jau TA izstrādes mērķa formulēšanā ir ieteicams identificēt vēlamo sasniedzamo politikas rezultātu, kā arī sasaisti ar attiecīgās jomas politikas plānošanas dokumentiem (<http://polsis.mk.gov.lv/>). Tas vienlaikus ļaus konstatēt atbilstību hierarhiski augstākiem attīstības plānošanas dokumentiem, kāds ir NAP kā vidēja termiņa plānošanas dokuments, un noteiktajām valsts attīstības prioritātēm.

Vērtējot ietekmi uz NAP rādītāju sasniegšanu, atlasa vienu vai vairākus mērķa indikatorus (<https://www.pkc.gov.lv/lv/nap2027> (sadaļā NAP2027 gala redakcija)). Ieteicams pievērst uzmanību arī attiecīgā NAP rīcības virziena uzdevumiem, kas palīdzēs saprast, vai TA mērķis/sagaidāmā ietekme atbilst NAP noteiktajam. Atsauce uz NAP mērķa indikatoriem rakstāma kvadrātiekvā, piem., [162].



Ietekmi uz Nacionālā attīstības plāna rādītājiem apraksta, aizpildot TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.4. apakšpunktu, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

Piemērs

Vai projekts skar šo jomu? ☒ Jā ☐ Nē

Apraksts

TA mērķis ir izglītības iestāžu digitalizācija, veicot valsts un pašvaldību dibināto izglītības iestāžu un izglītojamo nodrošināšanu ar portatīvajiem datoriem. Tas sekmēs NAP2027 mērķa indikatora [162] "16-74 gadus vecu personu īpatsvars, kurām ir pamata un augstākās digitālās prasmes" sasniegšanu.

• ietekme uz datu aizsardzību

Tiesības uz personas datu aizsardzību ar Eiropas Savienības pamattiesību hartas 8. pantu ir atzītas par atsevišķām pamattiesībām, paredzot ikvienas personas tiesības uz personas datu aizsardzību. Lai arī tiesības uz personas datu aizsardzību atrodas ciešā mijiedarbībā ar personas tiesībām uz privātās dzīves aizsardzību, tās ir vērtējamas kā patstāvīgas tiesības. Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas praksē nostiprinātajām atziņām nav izšķirošas nozīmes tam, vai veiktā datu apstrāde varētu radīt jebkādas citas negatīvas sekas (reālu tiesību aizskārumu), lai to atzītu par iejaukšanos pamattiesībās. Līdz ar to jebkurā gadījumā, kad ir plānota personas datu apstrāde, tas ir uzskatāms par personas pamattiesību aizskārumu, līdz ar to arī vērtējams šāda ierobežojuma samērīgums ar sasniedzamo mērķi.

Satversmes tiesa 2010. gada 18. februāra spriedumā lietā Nr. 2009-74-01 norāda, ka pamattiesības var ierobežot, ja vien ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, tam ir legītīms mērķis un tas ir samērīgs. Savukārt 2011. gada 14. marta spriedumā lietā Nr. 2010-51-01 Satversmes tiesa norāda, ka no starptautiskajiem cilvēktiesību aizsardzības dokumentiem vispirms izriet vispārīgie personas datu aizsardzības pamatprincipi: tiesiskums, taisnīgums, minimalitāte un anonimitāte. Šo principu kontekstā likumdevējam ir konstitucionāli noteikts pienākums pieņemt tādus tiesību aktus, kas garantētu datu drošību, kā arī noteiktu samērīgus ierobežojumus to izmantošanai.

- Minimalitātes princips paredz, ka personas datu apstrāde ir aizliegta, ja vien nav nepieciešams sasniegt nozīmīgus un iepriekš skaidri noteiktus datu apstrādes mērķus. Proti, ņemot vērā datu pienācīgas glabāšanas nozīmi, datu izmantošana pieļaujama tikai sevišķi būtisku uzdevumu veikšanai, lai aizsargātu kādas tiesiski nozīmīgas intereses. Minimalitātes principa kontekstā ir nepieciešams noskaidrot arī to, vai [...] datu apjoms atbilst datu apstrādes mērķim.
- Taisnīguma princips prasa, lai informācijas iegūšana un apstrāde notiktu tādā veidā, kas izslēgtu nesamērīgu iejaukšanos datu subjektu privātumā, autonomijā un integritātē.
- Samērīguma princips noteic, ka jāievēro saprātīgs līdzsvars starp personas un valsts vai sabiedrības interesēm. Datu aizsardzības minimalitātes princips ir nostiprināts arī Vispārīgās datu aizsardzības regulas (turpmāk – Datu regula) 5. panta 1. punkta "c" apakšpunktā, kas paredz, ka personas datiem jābūt adekvātiem, atbilstīgiem un jāietver tikai tas, kas nepieciešams to apstrādes nolūkos ("datu minimizēšana").

Konkrētākus nosacījumus personas datu apstrādei paredz Datu regula, jo īpaši tās 5. pants, kurā ietverti personas datu apstrādes principi, kā arī 6. pants, kas paredz tiesisko pamatu personas datu apstrādei. Tādējādi TA projekta anotācijā būtu jāietver vismaz informācija par plānotās personas datu apstrādes atbilstību Datu regulas 5. un 6. pantam.

Plānojot personas datu apstrādi, saskaņā ar Datu regulas 35. pantu būtu veicams novērtējums par ietekmi uz datu aizsardzību. TA anotācijā būtu atspoguļojama informācija, ka šāds novērtējums ir veikts, kā arī galvenās novērtējumā gūtās atziņas, kas ļautu pārliecināties par personas pamattiesību uz savu personas datu aizsardzību samērīgumu ar plānoto mērķi. Ja personas datu apstrādi plānots veikt ar tehnoloģiskajiem līdzekļiem, katrs šāds tehnoloģiskais līdzeklis būtu jānorāda, vērtējot tā izmantošanas nepieciešamību (piemēram, videonovērošana, informācijas sistēmas) un ņemot vērā šādas personas datu apstrādes iejaukšanās dziļumu personas pamattiesībās.



Ietekmi uz datu aizsardzību apraksta, aizpildot TAP portāla anotācijas 8. sadaļas 8.1.13. apakšpunktu, izvēloties opciju “Jā” un aprakstot ietekmi iznirstošajā logā “Apraksts”.

6. solis. Lēmuma pieņemšana par piemērotāko risinājumu

Lēmuma pieņemšana par piemērotāko risinājumu mērķa sasniegšanai, t. sk. plānotā risinājuma ieviešanas kontroles un uzraudzības mehānisma noteikšana (pamats ex-post ietekmes novērtējumam)



Kad risinājuma analīze ir veikta un uz tās pamata izvēlēts atbilstošs risinājuma variants, informācija par risinājumu jāietver anotācijas 1.3. apakšsadaļā “Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi”, katrai identificētajai problēmai piedāvājot savu risinājuma variantu, skaidrojot, vai prasības un izmaksas, kuras ir saistītas ar risinājumu, ir samērīgas ar ieguvumiem, ko tas sniedz. Savukārt informāciju par to, vai tika izvērtēti arī citi risinājuma varianti, norāda šajā sadaļā, atbildot “jā” vai “nē” uz jautājumu par alternatīvajiem risinājumiem un aprakstot izvērtētos alternatīvos risinājumus.

Piemērs

Problēmas un risinājumi



Problēma



Tomēr pēc grozījumu MK noteikumos Nr. 1019 pieņemšanas tika konstatēta problēma, ka pierobežniekam, kura zemes vienības robežai konstatēta robežas neatbilstība, neierodoties uz robežu neatbilstības novēršanu, strīdu starp pierobežnieku un ierosinātāju nav iespējams konstatēt, līdz ar to, strīda neesamības dēļ, šādas situācijas Dienesta reģionālās nodaļas zemes robežu strīdu komisija izskatīt nevar. Pierobežnieka neierašanās iemesli var būt visdažādākie – piemēram, persona ir mirusi, atrodas ārvalstīs, komandējumā, ilgstoši slimo, iespējams, ka neierodas apzināti vai ļaunprātīgu nolūku dēļ. Tā rezultātā zemes kadastrālās uzmērīšanas ierosinātājam ir apgrūtināta iespēja īstenot savas tiesības – reģistrēt zemes vienību Kadastra informācijas sistēmā, nostiprināt savas īpašuma tiesības uz zemes vienību zemesgrāmatā un attiecīgi šīs īpašuma tiesības realizēt. Tādējādi persona, kura savas īpašumtiesības vēlas reģistrēt pirmreizēji, atrodas nelabvēlīgākā situācijā kā persona, kura savas īpašumtiesības jau ir reģistrējusi, jo pirmreizējās zemes kadastrālās uzmērīšanas gadījumā, pierobežniekam neierodoties uz robežu neatbilstības novēršanu, ierosinātājam būtībā tiek liegts reģistrēt savas īpašumtiesības uz nenoteiktu laiku.

Risinājums

Nemot vērā minēto, projektā paredzēts, ka arī pirmreizējā zemes kadastrālajā uzmērīšanā mērniekam ir iespēja atrisināt robežu neatbilstību pierobežnieka neierašanās gadījumā un pabeigt zemes kadastrālo uzmērīšanu. Projektā nosacījumi robežas neatbilstības novēršanai pirmreizējā zemes kadastrālajā uzmērīšanā noteikti analogiski nosacījumiem par robežas neatbilstības novēršanu jebkurā citā gadījumā. Ievērojot to, ka Zemesgrāmatu likuma 3. pants paredz, ka katrs nekustamais īpašums ir ierakstāms zemesgrāmatā, tad projektā izraudzītais līdzeklis (dot iespēju mērniekam pirmreizējās zemes kadastrālās uzmērīšanas procesā, pierobežniekam neierodoties uz darbiem apvidū, robežu neatbilstību novērst bez pierobežnieka līdzdalības) ir piemērots leģitīmā mērķa (nodrošināt zemes kadastrālās uzmērīšanas ierosinātāja tiesības uzmērīt tam piederošo zemi un ierakstīt to zemesgrāmatā, negaidot pierobežnieka aktīvu rīcību) sasniegšanai. Esošais regulējums, kas ierosinātājam paredz jautājumu risināt tiesvedības procesā vēl pirms īpašumtiesības ir korborētas, nav efektīvs problēmsituācijas atrisināšanai, jo tas ir laikietilpīgs un finansiāli dārgs. Lai personai nepamatoti neierobežotu tiesības uz īpašumu, projekts paredz noteikt, ka mērnieks arī pirmreizējā zemes kadastrālajā uzmērīšanā, konstatējot robežu neatbilstību, var to novērst, arī pierobežniekam neierodoties uz zemes kadastrālās uzmērīšanas darbiem apvidū.

Vai ir izvērtēts:

Alternatīvie risinājumi? ☒ Jā ☐ Nē

Apraksts

Piedāvātais risinājums realizējams, jo nepastāv citi līdzekļi, kas būtu tikpat iedarbīgi un, kurus izvēloties, problēmsituācijas mērniecības procesā varētu novērst taisnīgāk attiecībā pret abām personām. Izvērtējot situāciju, secināms, ka pirmreizējās zemes kadastrālās uzmērīšanas procesā, pierobežniekam neierodoties uz darbiem apvidū, robežu neatbilstību saskaņā ar šobrīd spēkā esošo regulējumu atrisināt var tikai tiesa. Atšķirībā no šobrīd spēkā esošā regulējuma, piedāvātais risinājums ļaus pirmreizējā zemes kadastrālās uzmērīšanas procesā robežu neatbilstību novērst bez tiesvedības ierosināšanas pirms īpašumtiesību reģistrēšanas zemesgrāmatā un darbu apturēšanas uz nenoteiktu laiku, vienlaicīgi nodrošinot arī ierosinātāja īpašumtiesību reģistrēšanu zemesgrāmatā. Savukārt pierobežniekam, kura zemes vienībai konstatēta robežas neatbilstība, ir visas iespējas ierasties uz zemes kadastrālās uzmērīšanas darbiem apvidū un tālākajā procesā aizsargāt savas īpašuma tiesības. Ja pierobežnieks izvēlas neierasties, bet vēlāk viņam rodas pretenzijas pret robežas novietojumu apvidū vai dokumentos, tad viņam ir tiesības ierosināt zemes kadastrālo uzmērīšanu, kuras ietvaros ir iespēja labot iepriekšējā uzmērīšanā pieļautās kļūdas jeb robežu neatbilstības. Iespējai labot robežas neatbilstību nav noilguma. Līdz ar to pierobežniekam arī pēc projekta pieņemšanas un spēkā stāšanās pastāvēs efektīvs līdzeklis, kā īstenot savas tiesības. Turpretim personai, kura ierosina pirmreizējo zemes kadastrālo uzmērīšanu, šobrīd nepastāv efektīvi līdzekļi, kā, pierobežnieka neierašanās gadījumā, īstenot savas īpašuma tiesības.

7. solis. TA teksta formulēšana, saskaņošana ar iesaistītajām institūcijām un sabiedrības pārstāvjiem un pieņemšana

Ja pieņemtais lēmums ir bijis tāds, ka par piemērotāko risinājumu (vai par vienu no risinājuma elementiem) mērķa sasniegšanai ir atzīta nepieciešamība izstrādāt TA, notiek TA teksta formulēšana, saskaņošana ar iesaistītajām institūcijām un sabiedrības pārstāvjiem un pieņemšana.

TA projektu izstrādā TAP portālā. Elektroniskais tiesību aktu izstrādes ceļvedis pieejams šeit: <https://tai.mk.gov.lv/>

Sabiedrības līdzdalība

Sabiedrības līdzdalība ir iedzīvotāju, sabiedrības un nevalstisko organizāciju iesaistīšanās politikas un regulējuma veidošanas procesā. Sabiedrības līdzdalības mērķis ir nodrošināt, lai publiskās pārvaldes pieņemtie lēmumi atbilstu sabiedrības vajadzībām, tiktu laikus izskaidroti un būtu saprotami tiem, uz kuriem tie attieksies. Sabiedrības līdzdalībai ir vairāki ieguvumi, kas kopumā vērsti uz regulējuma kvalitātes uzlabošanu. Šajā procesā tiek precīzāk identificēta īstā problēma, izvērtētas iespējamās alternatīvas, laikus atklātas iespējamās regulējuma "blaknes", kā arī panākts, ka izstrādātie risinājumi ir efektīvi.

Sabiedrības iesaiste nepieciešama, lai iegūtu informāciju, kas palīdz izprast ietekmējamo mērķgrupu rīcības un uzvedības iemeslus, saprastu faktorus, kas motivē vai kavē noteiktu rīcību/uzvedību. Tāpat sabiedrības iesaiste nepieciešama, lai nodrošinātu procesa un lēmumu atklātību un līdzvērtīgu iesaisti regulējuma procesā. Sabiedrības iesaiste attiecināma arī uz turpmāko TA ietekmes uzraudzības un izvērtēšanas procesu.

Sabiedrības pārstāvji var paust savu viedokli par attīstības plānošanas dokumentiem, TA projektiem to izstrādes sākotnējā stadijā –, ierosinot jaunu regulējumu, piedaloties problēmu konstatēšanā un alternatīvu noteikšanā –, kā arī pārējos posmos –, iesaistoties regulējuma darbības uzraudzībā, rezultātu novērtēšanā un izstrādājot priekšlikumus tā aktualizācijai. Savu viedokli var sniegt ikviens sabiedrības pārstāvis, kuru skar vai interesē risināmais jautājums. Katram sabiedrības pārstāvim ir tiesības saņemt atgriezenisko saikni par savu priekšlikumu.

Publiskās pārvaldes iestādēm sabiedrības līdzdalība jāīsteno **proaktīvi, meklējot efektīvākos veidus, kā iesaistīt** un informēt sabiedrību, īpaši to sabiedrības daļu, kuru izstrādājamais TA projekts ietekmē vai varētu ietekmēt.

Pamatprincipi jēgpilnai sabiedrības līdzdalībai ir šādi:

- regulējums nav pašmērķis, tas kalpo sabiedrības interesēm un vajadzībām;
- līdzdalība nav jānodrošina projektiem, kas sabiedrību neietekmē vai nerada interesi;
- ministrijas veic proaktīvu iespējami plašu sabiedrības grupu efektīvu iesaisti, it īpaši – visvairāk ietekmējamo mērķgrupu iesaisti (līdzdalība neaprobežojas tikai ar konsultatīvajām padomēm, notiek tieša iesaiste);
- jāizvēlas līdzdalības un informācijas pasniegšanas veids, kas palīdz sasniegt attiecīgā projekta mērķgrupas, ņemot vērā to paradumus, tostarp digitālās prasmes, jāievēro dažādu sabiedrības pārstāvju atšķirīgo prasmju un izpratnes līmenis un tam jāpiemērojas;
- jāievēro samērīgums starp iesaistes apjoma nosacījumiem un regulējuma svarīgumu;
- sabiedrības līdzdalība jānodrošina katrā posmā visā regulējuma izstrādes un ieviešanas (piemērošanas) ciklā;
- jēgpilna iesaiste tiek uzsākta projekta izstrādes sākumposmā – idejas stadijā, izvērtējot alternatīvas, t. sk. risinājumus, bez papildu regulējuma;
- sabiedrībai jānodrošina paskaidrojoša un izvēli pamatojoša informācija, pētījumi, dati utt., ne tikai pats TA projekts, kur nepieciešams, formulē informāciju par projektu vienkāršā valodā;
- jānodrošina saskaņošanas procesu caurskatāmība, sistēmas paredzamība, tostarp savlaicīga informācija par līdzdalības iespējām, un tas viss – vienkāršā valodā;
- sabiedrības pārstāvju izteiktajiem priekšlikumiem un iebildumiem jābūt dokumentētiem un publiski pieejamiem (anotācija, izziņa, sabiedrības viedokļu/sanāksmju kopsavilkumi u. c.);
- jānodrošina atgriezeniskā saikne un līdzdalības rezultātu publicēšana;
- jāparedz pietiekams laiks/kapacitāte, lai nodrošinātu kvalitatīvas konsultācijas (jāpieļauj elastība virzībā, ja diskusijas neplānoti ieilgst);
- viens no sabiedrības līdzdalības pasākumu mērķiem ir verificēt ietekmes novērtējuma projektā izdarītos secinājumus (piemēram, publiskajā apspriešanā noskaidro viedokli par problēmām un risinājumiem, kas aprakstīti ietekmes izvērtējumā);
- atbalstītos risinājumus pamato, balstoties faktos un objektīvā informācijā, savukārt izteikto priekšlikumu vai iebildumu neņemšanu vērā pamato un norāda iemeslus;
- jāuzrunā arī neaktīvā sabiedrības daļa un jānoskaidro tās viedoklis.

Sabiedrības līdzdalības kārtību regulē:

- Attīstības plānošanas sistēmas likums;
- Valsts pārvaldes iekārtas likums;
- Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumi Nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā";
- Valsts kancelejas vadlīnijas par sabiedrības līdzdalības procesu valsts pārvaldē [tiks publicētas līdz 2021. gada beigām], kas sniegs praktisku atbalstu līdzdalības nepieciešamības noteikšanai un organizēšanai.



Anotācijas 2.1. apakšsadaļā "Sabiedrības grupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē vai varētu ietekmēt" atzīmē visas tās sabiedrības mērķgrupas, kuras šis projekts tieši vai netieši ietekmē (fiziskās un juridiskās personas, kā arī nozares).

Savukārt, anotācijas 6. sadaļā "Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalības process", projekta autoram sākumā jāatzīmē, vai TA projektam ir jānodrošina sabiedrības līdzdalība. Ja tiek norādīts, ka sabiedrības līdzdalība nav jānodrošina, šī izvēle ir jāpaskaidro iznirstošā logā "Skaidrojums".

Otrkārt, jāaizpilda sadaļa 6.1. "Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas" - jāizvēlas no saraksta konkrētās valsts un pašvaldību institūcijas un nevalstiskās organizācijas, kuras bija iesaistītas TA projekta izstrādē. Ja valsts un pašvaldību institūciju sarakstā vai nevalstisko institūciju sarakstā nav atrodama kāda institūcija, to var ierakstīt logā "Citas institūcijas".

Treškārt, 6.2.apakšsadaļā norāda īstenotos līdzdalības veidus, izvēloties veidu no klasifikatora vai ierakstot citu logā "Cits", kā arī īsi aprakstot rezultātus katram no izmantotajiem veidiem. 6.3. apakšsadaļā sniedz apkopojumu par līdzdalības procesa kopējiem rezultātiem (raksturojot visus izmantotos veidus) un to ietekmi uz projekta saturu. Portāls pieļauj iespēju pievienot saites (piemēram, publikācija tīmekļvietnē, audio ieraksts) vai datnes (piemēram, padomes / darba grupas sēdes protokols) veidā, sniedzot pilnvērtīgu informāciju par īstenoto līdzdalības veidu.

Visi sabiedrības līdzdalības veidi, kas tiek veikti, izmantojot TAP portāla funkcionalitāti, sabiedrības līdzdalības sadaļā atspoguļosies automātiski.

Ja projekts tika izsludināts pirms TAP portāla ieviešanas vai publikācija institūcijas tīmekļvietnē tika īstenota kā papildu līdzdalības veids, to norāda kā citu līdzdalības veidu un laukā "Saite uz sabiedrības līdzdalības rezultātiem" ievieto saiti uz attiecīgo tīmekļvietni.

Piemērs

6. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalības process

Sabiedrības līdzdalība uz šo tiesību akta projektu neattiecas ☐ Jā ☒ Nē

6.1. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas

Valsts un pašvaldību institūcijas ☒ Jā ☐ Nē

Institūcijas

Tieslietu ministrija x Valsts zemes dienests x

Citas institūcijas +

Nevalstiskās organizācijas

☒ Jā ☐ Nē

Institūcijas

Citas institūcijas +

Latvijas Kartogrāfu un ģeodēzistu asociācija

Latvijas Mērnieku biedrība

Cits

☐ Jā ☒ Nē

6.2. Sabiedrības līdzdalības organizēšanas veidi

Veids *

☒ No klasifikatora ☐ Cits

Konsultatīvā padome

Saite uz sabiedrības līdzdalības rezultātiem

Informācija par sākotnēji izstrādāto Ministru kabineta noteikumu projektu "Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi" un sabiedrības līdzdalības aktivitātēm 2019. gada 20. novembrī tika ievietota Dienesta tīmekļvietnē (<https://www.vzd.gov.lv>), Tieslietu ministrijas tīmekļvietnē (<https://www.tm.gov.lv>) un Valsts kancelejas tīmekļvietnē (<https://www.mk.gov.lv/content/ministru-kabineta-diskusiju-dokumenti>).

Mērniecības konsultatīvās padomes sēžu protokoli ir pieejami te: <https://www.vzd.gov.lv/lv/merniecibas-konsultativa-padome>.

Kopumā par Ministru kabineta noteikumu projektu "Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi" tika saņemti 195 priekšlikumi no deviņiem iesniedzējiem. Vienu priekšlikumu iesniedza Pārgaujas novada pašvaldība, 25 – valsts akciju sabiedrība "Latvijas valsts meži" un pārējie priekšlikumi saņemti no zemes kadastrālajā uzmērīšanā sertificētām personām (mērniekiem), komersantiem, kas nodarbina mērniekus – SIA "Ventmetrs", SIA "BaltSurvey", SIA "Geometrs", SIA "Ametrs", kā arī no mērnieku profesionālajām organizācijām – Latvijas Mērnieku biedrības un Latvijas Kartogrāfu un ģeodēzijas asociācijas.

Ievērojot sabiedrības līdzdalībā saņemto priekšlikumu apjomu un saturu, 2020. gada 15. maija tika rīkota sanāksme, kurā piedalījās Dienesta, Latvijas Mērnieku biedrības, Latvijas Kartogrāfu un ģeodēzistu asociācijas un Tieslietu ministrijas pārstāvji, lai apspriestu Ministru kabineta noteikumu projekta "Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi" turpmāko virzību. Sanāksmē tika identificēti deviņu jautājumu loks, kuru regulējuma maiņa nav atliekama, un nolemts, ka tie atkārtoti izskatāmi Mērnecības konsultatīvajā padomē.

Dienestā 2020. gada 12. augustā tika organizēta Mērnecības konsultatīvās padomes sēde, kurā tika izskatīts jautājums par Ministru kabineta noteikumu projekta "Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi" iespējamo turpmāko virzību. Sēdē tika nolemts, ka Ministru kabineta noteikumu projekts "Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi" nav virzāms, bet ir izstrādājams Ministru kabineta noteikumu projekts "Grozījumi Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumos Nr. 1019 "Zemes kadastrālās uzmērīšanas noteikumi"" (šis projekts), tajā iekļaujot tikai tādas izmaiņas, kuru regulējums nav atliekams.

2020. gada novembrī Mērnecības konsultatīvās padomes locekļi saskaņoja projektu un atbalstīja tā tālāko virzību.

Kopsavilkums par anotācijas aizpildīšanas norādēm TAP portālā

1. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība

1.2. Mērķis

TA izstrādes mērķi lakoniski (līdz 500 simboliem) apraksta TA portālā anotācijas veidlapas sadaļā 1.2. "Mērķis".

1.3. Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi

Būtiskāko informāciju par problēmas analīzi norāda TAP portāla ietekmes novērtējuma ziņojuma veidlapas 1.3. sadaļā "Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi". Laukā "Pašreizējā situācija" apraksta šī brīža situāciju, laukā "Problēma" apraksta problēmu, savukārt laukā "Risinājums" ieraksta attiecīgās problēmas risinājumu, kas paredzēts TA projektā. Ja tiek identificētas vairākas problēmas, tad katru ievada atsevišķā laukā, nospiežot "+" zīmi pie nosaukuma "Problēmas un risinājumi".

Vai ir izvērtēti alternatīvie risinājumi?

Informāciju par alternatīvu izpēti norāda TAP portāla anotācijas 1.3. apakšsadaļā "Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi", atbildot uz jautājumu "Vai ir izvērtēti alternatīvie risinājumi?" un aprakstot veikto analīzi iznirstošajā laukā "Apraksts".

2. Tiesību akta projekta ietekmējamās sabiedrības grupas, ietekme uz tautsaimniecības attīstību un administratīvo slogu

Ja TA nosaka kādu jaunu pienākumu vai atvieglojumu un anotācijas 1. sadaļā ir izskaidrota šī pienākuma vai atvieglojuma juridiskā būtība, tad anotācijas 2. sadaļā jāapraksta, kā šis pienākums vai atvieglojums izpaudīsies praksē attiecībā uz konkrētām personām konkrētās situācijās.

2.1. Sabiedrības grupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē, vai varētu ietekmēt

Pievērsiet uzmanību tam, ka TA portāla anotācijas veidlapā ietekmējamās mērķgrupas ieraksta 2. un 7. sadaļā: 2.1. apakšpunktā apraksta ietekmi uz privāto sektoru – t. i., uz visām sabiedrības grupām (fiziskām vai juridiskām personām), bet 7.1. apakšpunktā – uz publisko pārvaldi (valsts un pašvaldību institūcijām).

Ja tiek identificētas vairākas mērķgrupas, katru grupu ievada atsevišķā laukā, nospiežot "+" zīmi pie nosaukuma "Citas fiziskās personas", "Citas juridiskās personas" (2. sadaļā) vai "Citas institūcijas" (7. sadaļā), vai izvēlas vairākas mērķgrupas no piedāvātā saraksta (piemēram, "diaspora", "nevalstiskās organizācijas", "māzās uzņēmumi" u. c.). Arī institūcijas, kuras tiks iesaistītas projekta izpildē, ir iespējams izvēlēties no saraksta vai ierakstīt, nospiežot "+" zīmi blakus vārdiem "Citas institūcijas".

2. sadaļas laukā "Skaidrojums un ietekme" jānorāda, kā projekts ietekmēs katru no mērķgrupām – tieši vai netieši, kāds ir mērķgrupas lielums (ja to ir iespējams novērtēt), kā arī jebkādu citu skaidrojošu informāciju par mērķgrupu.

2.2. Tiesiskā regulējuma ietekme uz tautsaimniecību

Ietekmi uz tautsaimniecību, t.sk. makroekonomisko vidi, nozaru konkurētspēju, uzņēmējdarbības vidi, mazajiem un vidējiem uzņēmējiem, konkurenci un nodarbinātību apraksta TAP portāla anotācijas 2. sadaļas attiecīgajā apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā laukā "Apraksts".

Ja TA projektam tiek konstatēta kāda cita ietekme uz tautsaimniecību, to norāda 2. sadaļas 2.2.7. apakšpunktā "Cita informācija".

2.3. Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums

Aprēķinus par administratīvo izmaksu izmaiņām un to skaidrojumu – kā palielinājuma, tā arī samazinājuma gadījumā - fiziskām un juridiskām personām norāda TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.3. apakšpunktā, savukārt valsts un pašvaldību institūcijām – 7. sadaļas 7.2. apakšpunktā.

Administratīvo izmaksu aprēķina formula ir iestrādāta TAP portālā – TA autoram jāievada skaitliskās vērtības un jāpaskaidro to nozīme.

Administratīvās izmaksas aprēķina katrai mērķgrupai un tikai tām informācijas sniegšanas prasībām, kas izriet no TA projekta.

Administratīvo izmaksu finansiālais novērtējums jānorāda, ja tas gada laikā:

- pārsniedz 200 *euro* mērķgrupai, ko veido fiziskas personas;
- pārsniedz 2 000 *euro* mērķgrupai, ko veido juridiskas personas.
- Valsts un pašvaldību institūcijām radīto administratīvo slogu aprēķina, sākot no viena *euro*.

Ja TA projekts paredz grozījumus jau esošajā TA un šie grozījumi skar tikai daļu no tām informācijas sniegšanas prasībām, ko nosaka spēkā esošais regulējums, tad ar aprēķinu palīdzību jānoskaidro administratīvo izmaksu izmaiņas – starpība starp esošā un plānotā regulējuma administratīvajām izmaksām.

Administratīvo izmaksu novērtējumā jāiekļauj arī norāde, kuri TA projekta panti vai punkti (panta daļas vai apakšpunkti) ietver sevī informācijas sniegšanas pienākumu, kuram tika aprēķinātas administratīvās izmaksas.

Administratīvās izmaksas rada arī tie gadījumi, kad TA nosaka, ka fiziskai/juridiskai personai jāsniedz informācija citai fiziskai/juridiskai personai.

Administratīvās izmaksas aprēķina arī tādā gadījumā, ja viena valsts pārvaldes institūcija sniedz informāciju citai institūcijai.

NB! "Nulles birokrātijas" pieejas ievērošana. Atbilstoši 2019. gada 20. augustā MK pieņemtajam lēmumam (MK protokols 35 § 18), visām ministrijām ar 2019. gada 1. novembri tiesību aktu projektu izstrādes procesā jānodrošina "nulles birokrātijas" pieejas ievērošana, kas nozīmē, ka iesniedzot apstiprināšanai MK tiesību akta projektu, kas palielina administratīvo slogu vai rada jaunas atbilstības izmaksas uzņēmējiem, ministrijai vienlaikus ir jāiesniedz tiesību akta projekts, kas tai pašai mērķa grupai samazina administratīvo slogu vai atceļ atbilstības prasības līdzvērtīgā apmērā, turklāt minētais risinājums jāizstrādā sadarbībā un jāsaskaņo ar mērķa grupas pārstāvjiem, kā arī ar Ekonomikas ministriju. Informatīvais ziņojums un MK lēmums pieejami šeit - <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40476165&mode=mk&date=2019-08-20>.

2.4. Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums

Atbilstības izmaksu aprēķina formula ir iestrādāta TAP portālā – TA autoram jāievada skaitliskās vērtības un jāpaskaidro to nozīme.

Aprēķinus par atbilstības izmaksu izmaiņām un to skaidrojumu – kā palielinājuma, tā arī samazinājuma gadījumā - fiziskām un juridiskām personām norāda TAP portāla anotācijas 2. sadaļas 2.4. apakšpunktā, savukārt valsts un pašvaldību institūcijām – 7. sadaļas 7.3. apakšpunktā.

Ja tiesību akta projektam nav ietekmes uz kādu no izvērtēšanas aspektiem, atbildot uz jautājumu “Vai projekts skar šo jomu”, jāizvēlas atbilde “Nē”.

3. Tiesību akta projekta ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Ietekmes uz valsts vai pašvaldību budžetiem atspoguļošanai TAP portālā ir izveidota sadaļa tabulas veidā (3. sadaļa). Tabulā ir iestrādātas formulas, kas atvieglo aprēķinu veikšanu, – pēc summu ievades attiecīgajās ailēs rezultāti automātiski atspoguļosies rezultātos, kur tas ir nosakāms. Detalizētās norādes tabulas aizpildīšanai – šo vadlīniju 3.sadaļā.

Iesakām vispirms aizpildīt tabulas 6. punktu, kurā jāpamato izmaiņas budžeta ieņēmumos un izdevumos, sniedzot detalizētus aprēķinus par tiem. Pēc tam jāapzina, kāds ir kārtējā gada budžetā plānotais finansējums tām valsts pārvaldes funkcijām, kuras skar piedāvātais problēmas risinājums (2. aile). Tad jāaprēķina, kāda finansiālā ietekme ir piedāvātajam problēmas risinājumam, un jānoskaidro, vai tā iekļaujas attiecīgajā saimnieciskajā gadā paredzētajā finansējumā. Ja ar problēmas risinājumu saistītās izmaksas vai ieņēmumi neiekļaujas attiecīgajā saimnieciskajā gadā jau plānotajos izdevumos vai ieņēmumos, tas būs jānorāda anotācijas 3. ailē. Tālāk jāprognozē, kā mainās nepieciešamā finansējuma apmērs vai plānotais ieņēmumu apmērs nākamo triju gadu periodā, un attiecīgi jānorāda 4., 5. un 6. ailē.

- Ja TA projekts neietekmē atsevišķus finanšu ietekmes rādītājus (ieņēmumus, izdevumus vai līdzekļus papildu izdevumu finansēšanai), attiecīgajos laukos ieraksta "0".
- Izmaksas un ieņēmumus norāda veselos skaitļos.
- Ja TA projektam ir ietekme uz budžetu, bet objektīvu iemeslu dēļ tā nav aprēķināma vai ir aprēķināma ļoti aptuveni, attiecīgajās ieņēmumu vai izdevumu ailēs norāda “Nav precīzi aprēķināms” un sadaļā “Cita informācija” sniedz skaidrojumu, kādēļ aprēķinus nav iespējams veikt un kādas ir sagaidāmās izmaiņu tendences (kuras pozīcijas (ieņēmumus un izdevumus valsts budžetā vai pašvaldību budžetos) un kādā virzienā (pieaugs, samazināsies) projekts ietekmēs).

Ailē "Turpmākie trīs gadi" norāda budžeta projekta kopsavilkuma datus. Valsts budžeta likumprojekta anotācijā kārtējam gadam iekļauj tikai būtiskāko informāciju par likumprojekta saturu, detalizētu informāciju sniedzot budžeta paskaidrojumos.

Amata vietu izmaksu aprēķināšana

Iestādei, uzņemoties jaunas funkcijas, sākotnēji jāvērtē iespēja attiekties no kādas no jau esošajām funkcijām, tādējādi racionāli un efektīvi izmantojot esošos (materiālos un cilvēku) resursus un vienlaikus efektīvi pārvaldot valsts budžeta līdzekļus. Ja iepriekš minētos pasākumus nav iespējams īstenot, iestāde līdzīgi vērtē iespēju pārveidot vakantos amatus, īpaši sākot ar ilgstoši vakanto amatu vērtēšanu (vakantie amati, kurus nav bijis iespējams aizpildīt sešus mēnešus un vairāk), kā arī resorā kopumā tiek vērtēta iespēja izmantot citu resora iestāžu rīcībā esošo vakanto amatu pārveidi, lai nodrošinātu konkrētās funkcijas izpildi. Līdz ar to turpmāk ir paredzami 2 scenāriji: a) jaunas amata vietas izveide un b) esošās vakantās amata vietas pārveide. Detalizētās norādes amata vietu izmaksu aprēķināšana – šo vadlīniju 3.sadaļā.

Tabulas sadaļā “Cita informācija” norāda:

- informāciju par projektā paredzēto pasākumu plānoto fiskālo ietekmi pēc n+3 gada, ja zināms projekta ieviešanas beigu gads;
- jebkuru citu informāciju, kas sniedz papildu skaidrojumu anotācijas III sadaļā norādītajai informācijai un kuru projekta izstrādātājs vai citas ieinteresētās puses uzskata par svarīgu;
- ja izvērtējumā ir norādīts, ka nepieciešami papildu valsts budžeta līdzekļi, norāda, ka par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu lems Ministru kabinets, sagatavojot valsts budžetu n+1 gadam.

4. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Ja projekts ietekmē spēkā esošo tiesību normu sistēmu, aizpilda TAP portāla anotācijas 4. sadaļu. Anotācijas 4.1. apakšpunktā norāda:

- tiesību aktu projektus, kuru izstrādāšanai paredzēts pilnvarojums projektā, saistīto tiesību aktu nosaukumu, pamatojumu un aprakstu, kā arī atbildīgo institūciju;
- citus spēkā esošos (vai jau apstiprinātos) tiesību aktus, kuros jāizdara grozījumi vai kuri jāatzīst par spēku zaudējušiem (atceltiem) saistībā ar projektu, kā arī skaidro šādu izmaiņu nepieciešamību. Ja spēkā esošā tiesību akta atzīšana par spēku zaudējušu ir paredzēta izstrādātajā tiesību akta projektā, to norāda nevis šajā apakšpunktā, bet anotācijas 1. sadaļā.

Ja nepieciešamie tiesību aktu projekti jau ir izsludināti Valsts sekretāru sanāksmē, norāda attiecīgās Valsts sekretāru sanāksmes datumu, protokola numuru un paragrāfu vai, ja nepieciešamie tiesību aktu projekti jau ir pieteikti TAP portālā, norāda projekta TA (ID) numuru.

Ja nepieciešams, var norādīt vairākus saistītos tiesību aktus, nospiežot “+” zīmi 4.1. apakšpunktā un aprakstot katru tiesību aktu atsevišķi.

Ja saistībā ar ietekmi uz tiesību normu sistēmu ir kāda cita informācija, to norāda šīs sadaļas 4.2. apakšpunktā “Cita informācija”.

5. Tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām

Ja projekts ietekmē Latvijas starptautiskās saistības, aizpilda anotācijas 5. sadaļu. Ja projekts ietekmē saistības pret Eiropas Savienību (turpmāk – ES), aizpilda anotācijas 5.1. apakšpunktu **“Saistības pret Eiropas Savienību”**, norādot ES tiesību akta CELEX numuru, ES tiesību akta datumu, numuru un nosaukumu, kura prasības tiek pārņemtas vai ieviestas ar projektu.

Ja projekts ietekmē citas starptautiskās saistības, aizpilda anotācijas 5.2. apakšpunktu **“Citas starptautiskās saistības”**, norādot:

- starptautisko tiesību aktu vai starptautiskās institūcijas vai organizācijas dokumentu (turpmāk – starptautiskais dokuments), kurā noteiktās saistības izpilda vai uzņemas Latvijas Republika;
- termiņus (ja tādi ir), kādos Latvijas Republikai jānodrošina saistību izpilde, kas izriet no katra starptautiskā dokumenta, kas norādīts šajā tabulā, un saistībā ar šiem termiņiem – termiņu, kādā jāpieņem projekts;
- projekta atbilstību tiesu judikatūrai (norāda tiesu (piemēram, Starptautiskās tiesas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas) spriedumus vai citus dokumentus), kas interpretē attiecīgo starptautisko dokumentu, kurš norādīts šajā tabulā.

Šīs sadaļas 5.4.1. tabulā **“Tiesību akta projekta atbilstība ES tiesību aktiem”** raksturo projekta atbilstības pakāpi ES tiesību aktiem:

- norāda katru attiecīgā ES tiesību akta pantu, daļu, punktu, apakšpunktu, kas jāpārņem vai jāievieš nacionālajā tiesību sistēmā (A aile);
- norāda katru projekta pantu, daļu, punktu, apakšpunktu, ar kuru tiks pārņemts vai ieviests ES tiesību akta pants, daļa, punkts vai apakšpunkts, vai norāda vispārīgu atsauci uz tiesību aktu, kurā ir vai tiks pārņemtas norādītās ES tiesību akta vienības (B aile)
- norāda, vai attiecīgo ES tiesību aktu normas projektā tiek pārņemtas vai ieviestas pilnībā vai daļēji (C aile). Ja norāda, ka ES tiesību aktu normas tiek pārņemtas vai ieviestas daļēji:
 - o sniedz attiecīgu skaidrojumu;
 - o precīzi norāda, kad un kādā veidā tiks nodrošināta minēto saistību izpilde pilnībā;
 - o norāda institūciju, kura ir atbildīga par šo saistību izpildi pilnībā (atbildīgā institūcija ir noteikta atbilstoši Ministru kabineta 2012. gada 10. aprīļa noteikumiem Nr. 255 "Eiropas Savienības tiesību aktu pārņemšanas un ieviešanas kontroles un koordinācijas noteikumi" 3.–6. punktam)
- norāda, vai attiecīgais projekta pants, daļa, punkts, apakšpunkts (kas norādīts šīs tabulas B ailē) paredz stingrākas prasības, nekā paredzēts attiecīgajā ES tiesību akta pantā, daļā, punktā, apakšpunktā (D aile). Ja projekts paredz stingrākas prasības:
 - o sniedz attiecīgu skaidrojumu par šādu prasību nepieciešamību un samērīgumu;
 - o norāda iespējamās alternatīvas (t. sk. alternatīvas, kas neparedz tiesiskā regulējuma izstrādi), kādos gadījumos būtu iespējams izvairīties no stingrāku prasību noteikšanas, nekā paredzēts attiecīgajos ES tiesību aktos
- ja ES tiesību akts paredz rīcības brīvību dalībvalstij pārņemt vai ieviest noteiktas ES tiesību akta normas, norāda konkrētu ES tiesību akta normu un pamato, kādēļ ir vai nav izmantota ES tiesību aktā paredzētā rīcības brīvība dalībvalstij pārņemt vai ieviest noteiktas ES tiesību akta normas norāda

informāciju par saistībām sniegt paziņojumu ES institūcijām un ES dalībvalstīm atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas regulē informācijas sniegšanu par tehnisko noteikumu, valsts atbalsta piešķiršanas un finanšu noteikumu (attiecībā uz monetāro politiku) projektiem

Šajā sadaļā ir jāatzīmē, vai TA projekts satur nacionālās tehniskās prasības attiecībā uz tirdzniecību ar produktiem vai pakalpojumiem. Uz tiesību aktiem, kas ietver valsts tehniskos noteikumus, ir attiecināma prasība par noteikumu paziņošanu Eiropas Komisijai un Eiropas Savienības dalībvalstīm.

5. sadaļas 5.5.2. tabulā **“Ar tiesību akta projektu izpildītās vai uzņemtās saistības, kas izriet no starptautiskajiem tiesību aktiem vai starptautiskas institūcijas vai organizācijas dokumentiem. Pasākumi šo saistību izpildei”** raksturo ar projektu izpildītās vai uzņemtās saistības, kas izriet no katra starptautiskā dokumenta, kurš ir minēts šīs sadaļas **5.2. apakšpunktā “Citas starptautiskās saistības”**:

- norāda attiecīgajā starptautiskajā dokumentā noteiktās saistības, kā arī šo saistību būtību un konkrētus veicamos pasākumus vai uzdevumus, kas nepieciešami šo saistību izpildei (A aile);
- starptautiskajā dokumentā paredzēto saistību īstenošanai nepieciešamajiem pasākumiem vai uzdevumiem norāda projekta panta, daļas, punkta, apakšpunkta numuru, kas paredz vai no kura izriet minētie pasākumi vai uzdevumi, vai norāda dokumentu, kurā sniegts izvērsts skaidrojums, kādā veidā tiks nodrošināta minēto pasākumu vai uzdevumu izpilde (B aile);
- norāda informāciju par to, vai starptautiskajā dokumentā paredzētās saistības tiek izpildītas pilnībā vai daļēji (C aile). Ja tiek norādīts, ka saistības tiek izpildītas daļēji:
 - o sniedz attiecīgu skaidrojumu;
 - o precīzi norāda, kad un kādā veidā tiks nodrošināta minēto starptautisko saistību izpilde pilnībā;
 - o norāda institūciju, kura ir atbildīga par šo saistību izpildi pilnībā (atbildīgā institūcija ir noteikta attiecīgo starptautisko dokumentu ratificējošā likumā vai apstiprinošajā tiesību aktā);
- norāda, vai starptautiskajā dokumentā paredzētās saistības nav pretrunā ar jau esošajām Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām.

Anotācijas 5.3. apakšpunktā "Cita informācija" norāda papildu informāciju, kas raksturo projekta atbilstību Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām (piemēram, informāciju par ES līmenī iepriekš veikto ES tiesību aktu ietekmes novērtējumu).

6. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalības process

Anotācijas 2.1. apakšsadaļā “Sabiedrības grupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē vai varētu ietekmēt” atzīmē visas tās sabiedrības mērķgrupas, kuras šis projekts tieši vai netieši ietekmē (fiziskās un juridiskās personas, kā arī nozares).

Savukārt, anotācijas 6. sadaļā “Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalības process”, projekta autoram sākumā jāatzīmē, vai TA projektam ir jānodrošina sabiedrības līdzdalība. Ja tiek norādīts, ka sabiedrības līdzdalība nav jānodrošina, šī izvēle ir jāpaskaidro iznirstošā laukā “Skaidrojums”.

Otrkārt, jāaizpilda sadaļa 6.1. “Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas” - jāizvēlas no saraksta konkrētās valsts un pašvaldību institūcijas un nevalstiskās organizācijas, kuras bija iesaistītas TA projekta izstrādē. Ja valsts un pašvaldību institūciju sarakstā vai nevalstisko institūciju sarakstā nav atrodama kāda institūcija, to var ierakstīt laukā “Citas institūcijas”.

Treškārt, 6.2. apakšsadaļā norāda īstenotos līdzdalības veidus, izvēloties veidu no klasifikatora vai ierakstot citu laukā “Cits”, kā arī īsi aprakstot rezultātus katram no izmantotajiem veidiem. 6.3. apakšsadaļā sniedz apkopojumu par līdzdalības procesa kopējiem rezultātiem (raksturojot visus izmantotos veidus) un to ietekmi uz projekta saturu. Portāls pieļauj iespēju pievienot saites (piemēram, publikācija tīmekļvietnē, audio ieraksts) vai datnes (piemēram, padomes / darba grupas sēdes protokols) veidā, sniedzot pilnvērtīgu informāciju par īstenoto līdzdalības veidu.

Visi sabiedrības līdzdalības veidi, kas tiek veikti, izmantojot TAP portāla funkcionalitāti, sabiedrības līdzdalības sadaļā atspoguļosies automātiski.

Ja projekts tika izsludināts pirms TAP portāla ieviešanas vai publikācija institūcijas tīmekļvietnē tika īstenota kā papildu līdzdalības veids, to norāda kā citu līdzdalības veidu un laukā "Saite uz sabiedrības līdzdalības rezultātiem" ievieto saiti uz attiecīgo tīmekļvietni.

7. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām

Ietekmi uz institūcijām, to funkcijām un cilvēkresursiem apraksta TAP portāla anotācijas 7. sadaļā.

NB! Administratīvās un atbilstības izmaksas valsts pārvaldes iestādei aprēķina no pirmā euro.

Vērtējot piedāvāto risinājumu, jāanalizē arī tā ietekme uz publiskajām institūcijām (tostarp pašvaldībām), nosakot, vai risinājuma ieviešana strukturāli vai funkcionāli ietekmēs publisko pārvaldi. Ja problēmas risinājums paredz TA izstrādi, jāidentificē:

- institūcija, kas būs atbildīga par TA projekta izpildi;
- vai tiek paplašinātas/sašaurinātas valsts pārvaldes funkcijas;
- vai TA projekts ietekmē administratīvās izmaksas publiskajām personām;
- vai TA projekts ietekmē atbilstības izmaksas publiskajām personām;
- vai tiek mainīta valsts pārvaldes institucionālā struktūra (izveidota jauna institūcija, likvidēta vai reorganizēta esoša institūcija);
- vai TA projekts ietekmē institūcijas funkcijas un uzdevumus (paplašina, sašaurina);
- vai TA projekts palīdzēs efektīvizēt, digitalizēt vai citādā veidā optimizēt institūcijas iekšējos procesus;
- vai TA projektā noteiktais pilnvarojums pašvaldībām izdot saistošos noteikumus ir pamatots ar apstākļiem, tostarp lietderības apstākļiem, kas pēc savas būtības izslēdz iespēju noteikt valstī vienotu tiesisko regulējumu ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem.

NB! Informācija par ietekmi uz institūcijas cilvēkresursiem ir jāiekļauj 3.sadaļā "ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem".

8. Horizontālā ietekme

8.1. Projekta tiesiskā regulējuma ietekme

Ietekmi uz katru definēto aspektu – horizontālo ietekmi (publisko pakalpojumu attīstību, valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību, informācijas sabiedrības politikas īstenošanu, Nacionālā attīstības plāna rādītājiem, teritoriju attīstību, vidi, klimatneitralitāti, iedzīvotāju sociālo situāciju, personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām, dzimumu līdztiesību, veselību, cilvēktiesībām, demokrātiskām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību, datu aizsardzību, diasporu un profesiju reglamentāciju) apraksta TAP portāla anotācijas 8. sadaļas attiecīgajā apakšpunktā, izvēloties opciju "Jā" un aprakstot ietekmi iznirstošajā laukā "Apraksts".

Apakšsadaļā 8.2. "Cita informācija" ieraksta kādu citu, iepriekš neaprunātu horizontālo ietekmi.